

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ETNİK-AYRILIKÇI TERÖR ÖRGÜTLERİNİ ORTADAN
KALDIRMA YOLU OLARAK MÜZAKERELER: IRA VE TAMİL
KAPLANLARI KARŞILAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alper DEMİRÖZ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Uluslararası İlişkiler ve Terörizm Araştırmaları Programı

ŞUBAT, 2024

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ETNİK-AYRILIKÇI TERÖR ÖRGÜTLERİNİ ORTADAN
KALDIRMA YOLU OLARAK MÜZAKERELER: IRA VE TAMİL
KAPLANLARI KARŞILAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alper DEMİRÖZ
(Y2112.305001)

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Uluslararası İlişkiler ve Terörizm Araştırmaları Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hazar VURAL JANE

ŞUBAT, 2024

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak tarafınıza sunduğum “Etnik-Ayrılkçı Terör Örgütlerini Ortadan Kaldırma Yolu Olarak Müzakereler: Tamil Kaplanları ve IRA Karşılaştırması” adlı tezin, başlangıcından sonuçlanmasına kadar bütün süreçlerde bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak istifade edilmiş olduğunu belirtir ve onurum ile beyan ederim. (25.02.2024)

Alper DEMİRÖZ

ÖNSÖZ

Tanıştığım ilk ders gününden tez başlangıcına, tezin ilk cümlesinden son noktasına kadar hiçbir şekilde desteğini, bilgi ve görgüsünü esirgmeden tüm imkânları ile her ihtiyacım olduğunda yardımına koşan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hazar VURAL JANE ve değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Murat JANE başta olmak üzere,

Beni nitelikli bir birey olarak yetiştirip bugünlere getiren, benim için her konuda ve koşulda her şeyin en iyisini istediklerine emin olduğum kıymetli babacığım Şükrü DEMİRÖZ ve biricik anneciğim Emine DEMİRÖZ'e,

Başımın sıkıştığı her an ve sair her zorlukta hem maddi hem manevi, engin bilgi ve tecrübeleri ile yanımda olan değerli ağabeyim Uzm. Dr. Önder DEMİRÖZ'e,

Her zaman yanımda olduğunu derinlemesine hissettiren, canımın içi kıymetli ablacığım Özge DEMİRÖZ ÇİMEN'e,

Sıcaklığını her an hissettiğim harika okulum İstanbul Aydın Üniversitesi'ne,

İsmi yazamadığım aklıma gelen gelmeyen herkese ve her kuruma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şubat, 2024

Alper DEMİRÖZ

ETNİK-AYRILIKÇI TERÖR ÖRGÜTLERİNİ ORTADAN KALDIRMA YOLU OLARAK MÜZAKERELER: IRA VE TAMİL KAPLANLARI KARŞILAŞTIRMASI

ÖZET

Bu çalışma, devletlerin etnik-ayrılıkçı terör örgütleri ile mücadele ederken izlediği stratejilerden müzakere ve mücadele yöntemlerine vurgu yaparak örgütü yok etme hususunda daha avantajlı sonuç alabilmenin hangi yönetime dayanacağını karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Analiz gerçekleştirilirken kuruluş tarihi, ideolojik yapı, eylem çeşitleri, uluslararası müdahaleler gibi birçok açıdan benzer yönü bulunan İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu ve Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları ele alınmıştır. Esas argüman, etnik-ayrılıkçı terör örgütlerini ortadan kaldırma yöntemi olarak müzakerelerin önemi, benzer ve farklı yönleri, elde edilen sonuçların kıyaslanması olmuştur. İlgili noktadan hareketle ön plandaki konu, benzer özellikleri barındıran iki terör örgütünü ortadan kaldırırken devletlerin izlediği ve birbirinin zıttı olan iki yöntemin kıyaslanması olmaktadır. Bu anlamda kalıp halini almış “terör örgütleriyle müzakere mi? mücadele mi?” sorusuna karşılaştırmalı analiz ile anlamlı ve çözüm odaklı bir yanıt aranmıştır. Çalışmada terör örgütleri ayrı başlıklar altında tarihi köken, etnisite, ideoloji, eylemler, mücadeleler ve sonuçlar olarak analiz edilmiştir. İncelemede karşılaştırmalı terörizm ve ikincil kaynaklardan faydalanılmış, nitel, tümevarımsal ve araştırma soruları ile ilerleyen bir yöntem takip edilmiştir. Çalışmaya konu etnik-ayrılıkçı terör örgütlerinin her ne kadar eylem çeşitleri, üyeleri ve müzahirleri, amaç ve ideolojileri benzerlik gösterse de ortadan kaldırılırken devletler açısından izlenen yöntemler farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların ortaya çıkmasında birçok etken unsur olduğu görülmüş, terör örgütü ile mücadele edilirken müzakere yöntemi kullanılmalıdır ya da konvansiyonel mücadele yöntemi izlenmelidir şeklinde net bir veri elde etmenin mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Sonuç kısmında SWOT Analiz Yöntemi’nden de istifade

edilerek çeşitli çıkarımlar gerçekleştirilmiş, bağımlı ve bağımsız değişkenler doğrultusunda mücadele yönteminin renk değiştirebileceği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Terör, Mücadele, Müzakere, IRA, Tamil Kaplanları.

NEGOTIATIONS AS WAY TO ELIMINATE ETHNIC-SEPARATIST TERRORIST ORGANIZATIONS: A COMPARISON OF THE IRA AND THE TAMIL TIGERS

ABSTRACT

This study, comparatively analyzes which method can be used to achieve more advantageous results in terms of destroying the organization by emphasizing the negotiation and struggle methods among the strategies followed by states in combating ethnic-separatist terrorist organizations. The analysis focuses on the Irish Republican Army and the Liberation Tigers of Tamil Eelam, which share many similarities in terms of their founding history, ideological structure, types of actions and international interventions. The main argument was the importance of negotiations as a method of dismantling ethnic-separatist terrorist organizations, their similarities and differences, and a comparison of the results achieved. From this point of view, the issue at the forefront is the comparison of two contrasting methods followed by states in eliminating two terrorist organizations with similar characteristics. In this sense, a meaningful and solution-oriented answer to the stereotypical question “Negotiation or struggle with terrorist organizations?” was sought through comparative analysis. In the study, terrorist organizations are analyzed under separate headings: Historical origin, ethnicity, ideology, actions, struggles and results. In the analysis, comparative terrorism, primary and secondary sources were utilized, and a qualitative, inductive and research question-oriented method was followed. Although the types of actions, members and supporters, goals and ideologies of the ethnic-separatist terrorist organizations subject to the study are similar, the methods followed by states in their elimination differ. It has been observed that there are many factors contributing to the emergence of these differences, and it has been understood that it is not possible to obtain clear data on whether the negotiation method should be used in combating terrorist organizations or the conventional method should be followed. In the conclusion, various inferences were made by making use of the SWOT Analysis Method, and it was determined

that the method of struggle could change color in line with the dependent and independent variables.

Keywords: Terror, Struggle, Negotiation, IRA, Tamil Tigers.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
I. GİRİŞ.....	1
II. TERÖR VE TERÖRİZM.....	7
A. Etnik-Ayrılkçı Teröre Genel Bakış	10
III. TERÖRİZM İLE ‘MÜCADELE’	13
IV. TERÖRİZM İLE ‘MÜZAKERE’	19
V. DÜNYA ÇAPINDA TERÖRLE MÜCADELE ÖRNEKLERİ.....	25
A. Afganistan-Taliban Çatışması	26
B. Bosna Hersek-JNA Çatışması	26
C. Filipinler-Moro Azınlık Halkı Çatışması	28
D. Güney Afrika Aphertheid Rejimi-Rejim Karşıtları Çatışması	28
E. İsrail-Filistin Çatışması.....	30
F. Kosovalı Arnavutlar-Kosovalı Sırp lar Çatışması	33
VI. ETNİK OLGULARDAN ÇATIŞMAYA KUZEY İRLANDA.....	37

A. Fenian Kardeşliği.....	39
B. Patates Kıtlığı (Irish Famine) ve Home Rule Hareketi.....	41
C. Paskalya Ayaklanması (Easter Rising).....	42
D. Sinn Fein Partisi.....	43
E. İrlanda'nın Bağımsızlığı	45
VII. KUZEY İRLANDA SORUNU: BÖLÜNMÜŞ YA DA BİRLEŞMİŞ	49
A. The Troubles (Sorunlar) 1968-1998	51
B. Çözüm Süreci (1988-1998).....	57
C. Belfast Anlaşması (1996-1998)	61
VIII. ETNİK-AYRILIKÇI TERÖRLE TOPYEKÛN MÜCADELE ÖRNEĞİ: SRİ LANKA.....	65
A. Bağımsızlık Öncesi Kolonyal Dönem	67
B. Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti	69
C. Bağımsızlık Sonrası Dönem ve “Sadece Sinhala” Yasası	70
D. 1956-1972 Siyasî Mücadele Dönemi.....	72
IX. TAMİL EELAM KURTULUŞ KAPLANLARI 1972-2009	77
A. Kara Temmuz (Black July).....	78
B. Çatışmaya Politik Müdahale: Hindistan	82
X. SRİ LANKA-TAMİL KAPLANLARI SAVAŞLARI.....	87
A. II. Eelam Savaşı	88
B. III. Eelam Savaşı.....	90
C. 2006-2009 Arası Son Süreç	93
XI. SRİ LANKA'DA BAŞARIYA ULAŞAMAYAN YÖNTEM: MÜZAKERELER	97
XII. SONUÇ	103
XIII. KAYNAKÇA	121
ÖZGEÇMİŞ.....	147

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANC	: Afrika Ulusal Kongresi
ASALA	: Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia
BMGK	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
FARC	: Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
FP	: Federal Parti
HAMAS	: İslamî Direniş Hareketi
IRA	: İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
JNA	: Yugoslav Halkın Ordusu
KFOR	: Nato Kosova Gücü
MC	: Milletler Cemiyeti
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MIKC-MILF	: Moro İslamî Kurtuluş Cephesi
MUKC	: Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi
NATO	: Kuzey Atlantik Organizasyonu
NC	: Ulusal Konsey
O-IRA	: Resmî İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
OPEC	: Petrol İhrac Eden Ülkeler Örgütü
PIRA	: Geçici İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
SB	: Sovyetler Birliği
SLDP	: Sosyal Demokrat İşçi Partisi

SLFP	: Sri Lanka Özgürlük Partisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SWOT	: Güçlü-Zayıf-Fırsat-Tehdit
TC	: Tamil Kongresi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEKK	: Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları
TUFF	: Ulster Özgürlük Savaşçıları
TULF	: Tamil Özgürlük Cephesi
UÇK	: Kosova Kurtuluş Ordusu
UDF	: Ulster Savunma Birliği
UFP	: Birleşik Cephe Partisi
UFF	: Ulster Özgürlük Savaşçıları
UNMIK	: Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu
UNP	: Birleşik Ulusal Parti
UVF	: Ulster Gönüllü Güçleri

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.	Terörle Mücadele Kapsamında SWOT Analizi.....	114
Çizelge 2.	Terörle Müzakere Kapsamında SWOT Analizi.....	117

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda'yı Kapsar Harita	38
Şekil 2. Kuzey İrlanda Haritası	47
Şekil 3. Sri Lanka Haritası	66

I. GİRİŞ

Terör kavramı, tanımında barındırdığı muğlaklıkların yanı sıra genel anlam itibari ile yıldırma, korku salma, panik yaratma gibi anlamlara karşılık gelen Latince “Terrere” kökünden türemiştir (Saraçlı, 2004:1051). Çalışma, ulusal bakıştan ziyade iki farklı ülke üzerine terör kavramına vurgu yaptığından, yerel tanımlamaların yerine uluslararası barış ve güvenliği koruma konusunu şiar edinmiş Birleşmiş Milletler’in (BM) bu kapsamdaki yaklaşımına ve tanımlamalarına değinmek yerinde olacaktır. Bu doğrultuda “tüm biçimlerinde ve tezahürlerinde yer alan yöntem ve uygulamaları ile terörizm; insan haklarını, temel hürriyetleri ve demokrasiyi yok etme gayesi taşıyan, toprak bütünlüğünü tehdit eden, devletlerin güvenliği ile meşru olarak oluşturulan hükümetlerin istikrarını bozma amaçlı faaliyetler” olarak nitelendirilmektedir (Sevim, 2017). Bununla beraber terörizm olgusunun herhangi bir milliyet, din ya da etnik grupla alakalı olarak ele alınamayacağı, ilgili noktadan hareketle bağdaştırma yapılmasının yanlış olacağı da BM’nin terör kapsamındaki anlayışının temelinde yer almaktadır. Hemen her devletin kendine has tanımlaması olmasına karşın uluslararası ilişkiler disiplinde genel bakış açısı ile terör, yukarıda açıklanan anlamlara karşılık gelmektedir.

Hemen her devletin kendine özgü bir terör tanımı olmasına rağmen terör kavramının getirdiği muğlaklık neticesinde, tanım üzerine uluslararası alanda bir konsensüs sağlanmış değildir. Terör, milattan sonra 50-73 yılları arasında ortaya çıkarak suikast eylemleri gerçekleştirdiği değerlendirilen, eylemlerinde ise “sica” adı verilen bir tür hançer kullanan ve örgüt üyelerinin “sicarii” olarak adlandırıldığı terörist örgüt olan Sicariiler’e kadar uzanmaktadır (Özman ve Açıl, 2019: 21-42). Ancak özellikle 1991 yılında Sovyetler Birliği’nin (SB) dağılmasını takip eden yaklaşık 10 yıllık süre içerisinde değişen dünya düzeninde güvenlik algısının terör ve terörizm kavramları etrafında şekillenmeye başladığı görülmektedir. 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri’ni (ABD) hedef alan 11 Eylül saldırıları da bu şekillenmenin pekişmesine, güvenlik algılarının terör

kavramına daha fazla yönelmesine ve terörün artık sınır ötesi bir hal alarak uluslararası tehlike yarattığının bilincine ulaşılmasına sebebiyet vermiştir (Erdoğan, 2013: 349). Özellikle 11 Eylül 2001 yılında gerçekleşen saldırılara kadar görece daha az seyreden terör saldırıları, 2001 yılından sonra hissedilir derecede artışa geçmiştir. Bu bağlamda Smith ve Zeigler (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmaları kaleme alan bir çalışmada, 1970 ile 1990 yılları arasını kapsayan 20 senelik süre içerisinde terör nitelikli saldırılar 0 ile 5000 arasında gerçekleşirken, 2000-2010 yılları arasında üç kat artış göstermek sureti ile 15.000 civarında bir sayıya ulaşarak sıçrama gerçekleştirmiştir (Yenal ve Beğenirbaş, 2019: 203-227). Günümüz dünyasında sonunun getirilememiş olması, terörün ve terörizmin son bulmasının ne kadar zor olduğunu, terörle mücadelenin ise oldukça sancılı bir süreç olduğunu desteklemektedir. Bilahare bu durum, terörün tanımlanması üzerine bir uzlaşma sağlanamamış olmasının da temellerini oluşturmaktadır. Terörle mücadele konusunda devletlerce geliştirilen yöntemlere iki önemli ve esas örnek olarak silahlı konvansiyonel mücadele ve demokratik müzakere yolları verilebilir.

Genel manada terörün ve terörizmin meydana gelmesinde etkili olan faktörler tek bir çatı altında toplanamadığından terör ve terörizmle mücadele yöntemlerine ilişkin de belirgin ve tek bir yöntem belirlenememiştir (Karaağaç, 2019: 240). Bu çalışmada terör ve terörizmle mücadele kapsamında Sri Lanka'da ortaya çıkan Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları (TEKK) ile Kuzey İrlanda'da ortaya çıkan İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (IRA) karşılaştırması yapılmıştır. Bu karşılaştırma gerçekleştirilirken Tamil Kaplanları ve IRA olarak iki örgütün seçilmesinin temel sebebini etnik-ayrılıkçı terör örgütü olarak ideolojik yapı, ortaya çıkış tarihleri, gerçekleştirdikleri eylem türleri vb. birçok benzer özelliği yapılarında barındırmaları, günümüzde her iki örgütün de sonunun getirilmiş olması oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra her iki örgütle devletler tarafından mücadele edilirken yöntem olarak geleneksel silahlı mücadele (Tamil Kaplanları) ve demokratik müzakere (IRA) olarak birbirinin tam zıttı olan iki yöntem kullanılmış olmasının çalışmanın amacında büyük etkisi bulunmaktadır.

Güney Asya'da Hint Okyanusu'nun güney kısmında bulunan bir ada ülkesi olan Sri Lanka, 1983 yılından 2009 yılına kadar mücadele içerisinde bulunduğu Tamil Kaplanları'nı 2009 yılında 'topyekûn savaş' stratejisi ile konvansiyonel

silahlar kullanarak sona erdirmeyi başarmıştır (Yalçın, 2016: 143-184). Kuzey İrlanda'nın, Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını müdafaa eden ve uzun bir zaman bağımsızlığın ancak silahlı mücadele ile kazanılabileceğini savunan IRA, demokratik müzakereler neticesinde 28 Temmuz 2005 tarihinde yayına koydukları bir görüntü kaydı vasıtasıyla silah bırakma kararı almıştır (Özer, 2022: 97). Devletin kendi hudutları içerisinde terör örgütü olarak nitelendirdiği bir grubun, topluluğun ya da örgütün, başka bir devlet sınırı içerisinde özgürlük savaşçısı olarak nitelendirilebiliyor olması ve bu nitelendirme ile bir başkası için mücadelesinde haklı görülebiliyor olması, terörizm ve terör örgütleriyle mücadele yöntemleri açısından en önemli kıstaslardan birini oluşturmaktadır. Bu anlamda Sri Lanka'nın çok partili ve demokratik geleneklere uygun olarak seçilen hükümetlerle yönetilen bir cumhuriyet olduğu, İrlanda'nın ise parlamenter demokrasi ile yönetilen bir sisteme sahip olduğu gerçekleri göz önüne alındığında devletlerin demokratik ölçütlere bağlılığını devam ettirmek sureti ile terörle mücadele etmesi her iki devlet açısından fazladan sorumluluk yükü getirerek mücadeleyi hem konvansiyonel hem de demokratik olarak zorlaştırmaktadır (Katılmış vd., 2022: 871-888). Terör örgütlerinin ortaya çıkış sebepleri, sahip oldukları ideolojileri, eylem türleri ve eylemlerini gerçekleştirmek üzere izlediği yöntemler birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Tamil Kaplanları ve IRA, hedef almış oldukları devletlerde sayısal bağlamda diasporayı oluşturduğunu belirttikleri bir etnik kökenli grup iddiası ile meydana gelmişlerdir. Her iki terör örgütü de kendi açılarından ekonomik, siyasî, dinî ya da kültürel anlamda mağduriyet yaşadıkları düşüncesiyle var olmuşlardır. Aynı zamanda hem Tamil Kaplanları hem de IRA, temsil ettikleri değerlendirilen etnik grupların, bölgesel olarak kendi siyasî sınırlarının olduğunu düşünmektedirler (Alptekin, 2018: 18). Çalışmanın amacına ulaşmasında kullanılan ana fikir yukarıda açıklandığı üzere hemen her açıdan birbiri ile benzerlik barındıran iki örgütün ortaya çıkışlarından eylemlerine, ideolojilerinden genel yapılarına kadar karşılaştırılarak sona erdirilmelerinde izlenen yöntemlerdeki farklılıkları incelemektir. Bu anlamda çalışmada "Etnik-Ayrılıkçı Terör Örgütlerini ortadan kaldırma yolu olarak müzakerelerin önemi nedir? şeklinde oluşturulan temel araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. Bununla beraber alt araştırma soruları olan IRA ve Tamil Kaplanları olarak iki terör örgütü kapsamında yürütülen müzakere süreçlerinin benzer ve farklı yönleri nelerdir? İzlenen stratejiler ve elde edilen bilançolar

doğrultusunda bu iki terör örgütünün ortadan kaldırılması nasıl sonuçlanmıştır? Terör örgütlerini ortadan kaldırma yolu olarak konvansiyonel anlamda mücadele mi edilmelidir, demokratik anlamda müzakere mi edilmelidir?” şeklindeki sorulara, yapılan karşılaştırma ve analizler ışığında yanıt edinmek hedeflenmiştir.

Çalışmada iki etnik-ayrılıkçı terör örgütü (Tamil Kaplanları ve IRA) açısından devletlerin mücadele ederken izlediği stratejiler; konvansiyonel (yer yer topyekûn) savaş ve demokratik çözüm yolları (barış tesisi adına müzakere masaları) mücadelesinin karşılaştırılması olarak ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda çalışma, ideoloji, örgüt yapısı ve eylemler olarak benzerlikler içeren iki örgütün sona erdirilmesinde devletler tarafından izlenen birbirinden farklı iki stratejinin nasıl sonuçlandığını tespit etmeyi ve kalıplaşmış olan “terör örgütleri ile mücadele mi, müzakere mi?” sorusuna bir yanıt bulmayı amaçlamaktadır. Bu sorunun yanıtı aranırken öncelikle terör ve terörizm kavramlarına dair detaylı açıklamalar, takip eden bölümlerde mücadele ve müzakere ifadelerinin “terör” çatısı altındaki anlamlarına ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Bir sonraki aşamada örgütler, İrlanda ve Sri Lanka açısından ifade ettikleri anlam doğrultusunda kuruluşu, ideolojisi, eylemleri ve sona ermeleri şeklinde ana ve alt başlıklar altına toplanmak sureti ile karşılaştırılmıştır. Sonuç bölümünde ise SWOT analizi yöntemi kullanılarak karşılaştırmalı bir tahlil gerçekleştirilmiştir.

Taktiksel komutaların en önemli yöntemlerinden biri olan SWOT analizi, örgütsel anlamda çevrelerin (iç-dış) değerlendirilmesine fırsat veren bir analiz yöntemi anlamında 1970’li yıllarda iktisadi alanlarda kullanılsa da daha sonraları planlama ve çözümlenme olarak kullanılmıştır (Devrim, 2006: 1). Temelde SWOT, İngilizce güçlü (Strengths), zayıf (Weaknesses), fırsat (Opportunities) ve tehdit (Threats) kelimelerinin baş harflerinin birleşiminden oluşmaktadır. Her ne kadar iş (business) alanında yoğun olarak kullanılmakta olan bir analiz çeşidi olsa da terör örgütleriyle mücadele ve müzakere alanında da başvurulabilecek bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Nitekim terör örgütleriyle mücadele ve müzakere yöntemlerine ilişkin güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler bulunmaktadır. Analiz bu doğrultuda, doğası gereği çalışmaya uygulanabilir ve kullanışlı görülmüştür. SWOT, iç-dış çevrelerin değerlendirilmesine fırsat veren bir teknik olarak yorumlanabilir. Nitekim Cebecioğlu (2006), bu konuyla ilgili örgütsel (terör örgütü anlamı dışında, organizasyon olarak) ve dış çevre

unsurlarının hem olumlu hem de olumsuz yanlarını kıyas etme fırsatı tanıdığını belirtmiştir (Cebecioğlu, 2006). Demirdöğen (1997), bir işletmenin güçlü-zayıf taraflarını ortaya çıkararak işletmeye ilişkin fırsat ve tehditlerin tahlil edilmesine yönelik yapısal bir teknik olduğunu belirtmiştir (Demirdöğen, 1997). Dinçer (2004) ise işletmenin başarısı oranına ilişkin unsurların tespitiyle stratejik anlamda izlenecek yol haritasının belirlenmesinde ve alınan kararların uygulanabilirliğinin tefsirinde önemli rol oynadığını söylemektedir (Dinçer, 2004). Tüm bu yorumlar meydana getirilmeden önce SWOT analizini Prof. Heinz Wehrich ortaya atmıştır (Cebecioğlu, 2006). Bugün dahi birden fazla kurum ve kuruluş tarafından çok geniş bir çerçevede başvurulan yöntem olarak SWOT analizi ön plana çıkmaktadır (Özköse vd., 2013: 44-45). SWOT'un, yalnızca iktisadi işletmelerin başvurduğu veya kurumlar tarafından verimlilik yükseltmek adına uygulanan bir yöntem olarak tercih edilmesi yanlış olacaktır (Güneş, 2019: 269). Daha ziyade halihazırda mevcut bir sorunun tanımının yapılarak, bu soruna dair uygun zeminde çözümler ve stratejik yöntemler bulmak için çözümsel düşünceler geliştiren bir teknik olarak anlamlandırılmaktadır (Kurtilla vd., 2000:41-52). Bu bilgiler ışığında SWOT analizi, terörle mücadele ve müzakere alanlarında geliştirilebilecek teknikler açısından kullanıma uygun bir analiz yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Özellikle kıyaslamalı analizlerin mevcut olduğu bu çalışmada, devletler ve örgütler açısından güçlü-zayıf yönlerin tespiti ile meydana gelmesi muhtemel fırsatlar ve tehditlerin öngörülebilirliği son derece önem arz etmektedir. Nitekim sonuç bölümünde analiz detaylandırılarak temelde etnik ayrılıkçı terör örgütleri ana unsur olarak kalmakla beraber devletler açısından izlenebilecek alternatif yöntemlerin SWOT analizi çerçevesinde getirileri ve götürüleri ele alınmıştır. Bu doğrultuda yapılan karşılaştırmalara binaen elde edilecek yanıt ile çalışma; hem devletler ve diğer yönetimler açısından terörle mücadele kapsamında detaylı açıklamalarda, kıyasa ilişkin analiz ve görece tavsiyelerde bulunan bir kaynak teşkil etmeyi, hem de ileriki çalışmalar açısından literatüre katkı sağlayacak bir ışık tutmayı amaçlamaktadır.

II. TERÖR VE TERÖRİZM

Latince “Terrere” kökünden türeyen terör kelimesi, Fransızca’da “terreur” ya da “terrorisme” şeklinde kullanılarak uluslararası alana nüfuz etmiştir (Selvi, 2011: 41). Bu anlamda Arapça’dan gelen “tedhiş” kavramı da kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlükleri’ne (TDK) (2022) göre yıldırma, malı yakıp yıkmaya, korkutma veya tedhiş anlamlarında kullanılmaktadır (tdk.gov.tr, 2022). Ansiklopedik olarak tanımlamaları incelendiğinde International Encyclopedia of Social Sciences (2022) “önceden belirlenmiş hedefleri elde etmek için şiddet kullanan, şiddete başvuran bir grubun veya partinin kullandığı metot” şeklinde tanımlanmaktadır (Yayla, 2015). Ana Britannica’da (2022: 549) “siyasal bir hedefe ulaşmak amacıyla devlete, halka ya da bireylere karşı sistemli şiddet eylemlerine başvurma”, Meydan Larousse’ta (2022: 83) ise “ihtilalci grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik, bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi” şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Temelde 1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali ve takip eden 4 yıl içerisinde özellikle 1793 Jakoben yönetimi tarafından uygulanan şiddet siyaseti, terörizm kavramının meydana gelmesine sebep olmuştur (Helvacıköylü, 2007). Terör, kavram olarak devletler ya da ulusal açıdan değerlendirildiğinde tanımlanması görece daha kolay olabilen ancak uluslararası alanda belirgin bir tanımı oluşturulamayan bir olgudur. Bu zorluğun başlıca sebebini ise tanımının barındırdığı muğlaklıklar oluşturmaktadır. Ayrıca terörü tanımlayanın (kişi, topluluk ya da devlet) içerisinde bulunduğu durum (jeopolitik, jeostratejik, fizikî ya da ruhsal) da buna etki etmektedir. Hudut içi alanlarda meydana gelen yıldırma, korkutma, cana kıyma veya tedhiş kavramları terör olarak nitelendirilebilirken hudut dışı alanlarda bu nitelendirme oldukça güç bir hal almaktadır. Bu nitelendirmenin güçleşmesinin sebebi de “bir tarafa göre terörist olan, diğer tarafa göre özgürlük savaşçısı olabilir” sorunsalı ya da “kime göre terörist? neye göre özgürlük savaşçısı?” sorularının cevapsız kalma durumudur (Şimşek, 2016: 329). Bu durum ise kavramın tanımlanması üzerine bir uzlaşma sağlanması olasılığını son derece azaltmaktadır. Nitekim M.S 50-60’lı

yıllara kadar uzandığı değerlendirilen “terör” kavramının günümüz dünyasında hala net bir tanımı oluşturulamamıştır. Ayrıca Walter Laquer terörizm hakkında bir tanım oluşturulmasına ilişkin “boş uğraş” nitelendirmesi yaparak “birçok terörizm tanımı içinde ulaşılabilecek oydaş ögenin muhtemel ihtimalle şiddet ya da şiddet içerikli tehdit” olduğunu belirtmiştir (İşeri, 2008: 9). Buna ek olarak, temelde terörün ortaya çıkış sebepleri incelendiğinde etnik, siyasî, ekonomik, dinî vb. birçok sebebin varlığı görülmektedir.

Terör örgütlerinin kullandıkları yöntemler de ortaya çıkış sebepleriyle doğru orantılı olmaktadır. Bu durum, terörün uluslararası alanda tek bir tanıma sahip olamamasının en büyük sebeplerinden bir diğeridir. Terör örgütünün hangi jeopolitik ortamda, hangi siyasî düzende ya da yasa ile belirlenmiş bir din kavramı olmasa dahi hangi dini yoğun olarak benimsemiş devletin bünyesinde çıktığı, hangi ırk adına ya da hangi etnik köken için eylem yaptığı gibi sorular terör kavramının devletten devlete, milletten millete hatta kişiden kişiye değiştiğini gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu anlamda 1936-1981 yılları arasında farklı farklı 109 adet teröre yönelik tanım yapılmış, bu tanımların içerisinde Schmid ve Jongman şiddet (%83,5), siyasî (%65), korku ve terör (%51), tehdit (%47), ruhsal etki ve planlı tepki (%41,5), kurban ve hedef kitle farklılığı (%37,6), amaçlı, planlı ve sistematik organize bir eylem (%32), vuruşma yöntemi, strateji ve taktik unsurları (%30,5) vb. olarak 22 ortak unsur tespit etmiştir (Ayhan, 2015: 121). %83,5 oranı ile en belirgin özelliği ön plana çıkartan şiddet konusunda ise her şiddetin terör olayı ya da terörizm olarak nitelendirilemeyeceği ancak her terör olayının ya da terörizmin mutlaka şiddet içermek zorunda olduğu bilinmektedir (Topal, 2004: 21). Şiddet içeren eylemlerin uluslararası alanda terör olarak nitelendirilmesini sağlayan unsur şiddetin siyasî bir saik ve strateji ile meydana getirilmiş olmasıdır (Bal, 2006). Bu bağlamda şiddet kavramı, terörün ön şartı, zorunluluğu ve vazgeçilemez bir parçası olarak kabul edilmektedir. Uluslararası alanda terör üzerine pek çok tanım gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak bunlardan daha etkili olan uluslararası alanda bilinen kuruluşların yaptığı veya yapacağı tanımlar olmaktadır. Terör kavramı uluslararası alanda ilk olarak Milletler Cemiyeti (MC) döneminde tanımlanmaya gayret edilmiştir. 1937’de imzalanan ve ilk iki maddesi terörün daha ziyade devlet yetkililerine yönelik gerçekleştirilmesine ilişkin tanımlarıyla

sınırlı kalan Terörizmin Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme, bunun ilk örneği olarak gösterilebilir (Chadwick, 1996: 98-99). MC'nin etkisiz birtakım yöntemlerinin neticesinde kurulduğu düşünülen Birleşmiş Milletler de güvenlik algısını ön planda tutarak özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra terörün anılmasını daha etkin kullanmaya başlamıştır. Bu hususta BM nezdinde alınan kararlardan ilki ise 1972 yılında alınan Uluslararası Terörizmin Önlenmesine Karşı Önlemler kararı olarak meydana gelmektedir (Ayhan, 2011: 131). Bununla beraber uluslararası alanda alınan kararlar, gerçekleştirilen çalışmalar ve imzalanan sözleşmeler son derece önemli olsa da hem tanım üzerine bir birlik sağlanamamış hem de terör uluslararası alana yayılmaktan alıkonulamamıştır.

Terör ve terörist kavramları aynı kökten türemesine rağmen birbirinden farklı anlamlar taşımaktadırlar. Terör, korkutmak, panik ve endişe yaratmak üzere planlanan saldırı eylemidir. Bu anlamda terörist ise bir terör grubuna ya da örgütüne mensup, kendisine gelen talimatları sorgusuz sualsiz şekilde uygulayarak planlanan eylemleri gerçekleştiren şahıs ya da şahıslar anlamına gelmektedir (Abdurahmanlı, 2019: 97). 1789 Fransız İhtilali'ni takip eden süreç içerisinde gelişmeye başlayan "İhtilalci Terör" nitelikli kavram, "yeni terör" asrının başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Tanımların modern zamandaki değişimine rastlanılan ve 18. asrın son dönemi, 19. asrın ise başlangıcı olarak kabul gören bu dönem, ilk defa terörün, terörizmin ve teröristin günümüzde kullanılmakta olan anlamına yakın hali aldığı dönemdir (Çelik, 2013: 107-122). Terörizmin uluslararası alanda kabul gördüğü değerlendirilen belli başlı özellikleri ise; terörün siyasî saiklerle gerçekleştiği, şuurlu ve hedefli eylemler olduğu, terör kavramından farklı olarak ideolojiden ziyade bir stratejiyi ifade ettiği, genel anlam itibarıyla bireysellikten öte örgütlü bir yapıya sahipliği olarak sıralanabilir (elazig.pol.tr, 2022). Yukarıda sayılan özelliklerinin yanı sıra terör ve terörizmin farklı çeşitlere sahip olduğu da bilinmektedir. Bu anlamda kullanılan yöntem, ortaya çıkış şekli, savunulan ideoloji, eylem türleri, vb. özellik doğrultusunda birçok değişik tasniften söz etmek mümkündür. Eski tarihlerde konvansiyonel silahlı mücadeleden başkaca pek yöntemi bulunmayan terör örgütlerinin, değişen ve gelişen dünya düzeni ile teknolojiden de yararlanmak sureti ile hem eylem alanlarını ve çeşitlerini genişlettiği hem de daha geniş kitlelere yayılabildiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu durumun beraberinde getirdiği

“siber terörizm” kavramı bir kenara, genel anlamda sıralanabilecek terörizm çeşitleri ulus içi terörizm, ulus ötesi terörizm, devlet eliyle gerçekleştirilen terörizm, etnik terörizm, dinî terörizm gibi isimler ve kökenlerle meydana gelebilmektedir (Şimşek, 2016: 323). Çalışmada, diğer terör ve terörizm türleri incelemeye alınmayarak etnik-ayrılıkçı terör kavramı üzerine yoğunlaşmıştır.

A. Etnik-Ayrılıkçı Teröre Genel Bakış

Etnik terörizm kavramı, örgütsel ya da bireysel anlamda bir etnisite üzerine şiddet içerikli eylemler gerçekleştirerek destek gördüğü ya da görmediği ayırt edilmeksizin sivil vatandaşlara, savaşçı olmayan diğer birey veya gruplara yönelik korkutma, karşısındakileri kendi etnisitesi çerçevesinde etki altına alma olarak tanımlanabilir (Boylan, 2014: 3). Bununla beraber farklı etnik kimlikleri içerisinde barındıran ülkelerde, kimlik olarak yoğun yaşayan grup tarafından ötelendiklerini, itildiklerini ya da dışlandıklarını öne sürerek kendi özerk uluslarına dair arayış içerisine giren grupların gerçekleştirdiği şiddet eylemleri olarak nitelendirebilmek de mümkündür. 20. asrın özellikle ikinci yarısından sonra yoğun olarak dünyanın hemen her yerinde etnik temelli terörizm örneklerine rastlamak mümkündür. Bu anlamda en belirgin örneklerinden Türkiye’de bir dönem etkin faaliyet gösteren ya da günümüzde faaliyet göstermeye devam eden sırasıyla ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia) ve PKK¹ (Kürdistan İşçi Partisi), İspanya’da ETA (Euskadi ta Askatasuna-Bask Yurdu ve Özgürlük), Filistin’de Irgun ve Lehi, Kıbrıs’ta EOKA (Ethniki Organosis Kiprion Agoniston-Kıbrıslı Savaşçıların Millî Örgütü), Cezayir’de FLN (Front de Libération Nationale-Ulusal Kurtuluş Cephesi) ve çalışmaya konu olan Kuzey İrlanda’da IRA (Irish Republican Army-İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu) ve Sri Lanka’da Tamil Kaplanları örnek olarak gösterilebilir (teram.org, 2020). Etnik ideolojiye sahip terörist grupların eylemleri, diğer pek çok terörist grubun eylemine kıyasla daha fazla şiddet

¹ “PKK bir terör örgütüdür. Avrupa ülkelerinin çoğu, ABD, Kanada ve Avustralya gibi birçok ülkenin terör örgütleri listesinde yer almaktadır. Avrupa Birliği de PKK’yı 2004 yılında terör örgütü olarak tanımıştır.” Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.mfa.gov.tr/pkk.tr.mfa>

içerikli, kamuoyunda daha çok ses getirebilecek türden olmaktadır. Bunun başlıca sebebini hedeflenen netice oluşturmaktadır. Nitekim etnik köken açısından paydaş bir grubun, içerisinde bulunduğu devletten silahlı ya da demokratik olarak toprak ayırmak sureti ile özerk bir yapı oluşturması ve bu yapı içerisinde yeni bir devlet kurma çabası içine girmesi, başarıya ulaşma olasılığı oldukça zayıf bir durumu meydana getirmektedir.

Tarihte var olmuş veya faaliyetini sürdürmekte olan etnik kökenli terörist grupların başını çeken Türkiye’de PKK ve “ASALA, İspanya’da ETA, Filistin’de Irgun, Sri Lanka’da Tamil Kaplanları ya da İrlanda’da IRA; hedefleri doğrultusunda mücadele içerisinde bulunduğu devletten ayrılarak özerk bir yapı oluşturamamıştır. (Baharçiçek, 2000: 16). Terörist grupların bazıları statüko devamını amaçlarken bazıları bir devrimi, bazıları ise rejimin değişmesini amaçlamaktadırlar. Bu anlamda ortaya çıktığı devletin var olan topraklarından pay alma çabasında olan, yani toprak değişikliğini amaç edinen etnik terör grupları, diğer terörist gruplardan farklı olarak herkesi içine alabilmekten uzak, genellikle sadece etnisite açısından soydaş olduğu kişilerin katılımına açıktırlar (Byman, 1998: 153). Çalışma, çıkış tarihi olarak 1976 Tamil Kaplanları ve 1969 IRA’yı esas konu alarak etnik temelli terörizm çerçevesinde üretilen çözüm yollarını incelemektedir. Bu incelemelerden evvel, terör ve terörizm ana çatısı altında mücadele ve müzakere konularına birer başlık halinde değinmenin teze konu olan ve giriş bölümünde belirtilen araştırma sorularının daha açık ve şeffaf cevaplanmasının, çalışmanın ana maksadının anlaşılabilirliği açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

III. TERÖRİZM İLE ‘MÜCADELE’

Mücadele, iki taraf arasında birbirine isteklerini kabul ettirmek amacı ile yapılan zorlu çaba, savaş ya da herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete karşı koyabilmek için bir kişi veya topluluğun güçlü, sürekli çabası ve savaşım anlamlarını teşkil etmektedir (tdk.gov.tr, 2022). Arapça ‘Cedel’ ya da ‘Cdl’ kökünden gelmekte olan mücadele kelimesi ‘tartışma, cedelleşme’ sözcüklerinden alıntılanarak Türkçe’ye geçmiştir (etimolojiturkce.com, 2022). Çok geniş anlamlarda kullanılmaya müsait olan mücadele kelimesinin başına ‘terör’ kelimesini getirildiğinde son zamanların hemen hemen en çok duyulan ve kullanılan olgusunu oluşturduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu anlamda geleneksel mücadele olarak devletin bekasının hayatî saik olarak görüldüğü topyekûn mücadele etmek suretiyle vatan topraklarının savunulması ön plana çıkmaktadır. Terörle mücadele hususunda demokratik devletler her ne kadar uluslararası hukukî dayanaklardan yoksunluk gibi engeller ile karşılaşsa da mücadelelerini ister konvansiyonel ister müzakere etmek gibi farklı stratejiler ile gerçekleştirsin, demokratik değerlerden ayrılmamaya özen göstermektedirler. Burada sözü geçen hukukî dayanaklardan yoksun olmak olgusunun meydana getirdiği durum ise terör, terörizm ve terörist tanımları üzerinde uluslararası bir oydaşlık sağlanamamış olmasıdır.

Nitekim devletlerin her biri terör ve terörizmi kendi perspektiflerinden yorumlayarak özgün mücadele araçları geliştirmiş ve bu durum ulusötesi alanda terörizmle başa çıkma kanallarını engellemiştir (Kanat vd, 2016: 574). Her geçen gün hem üye sayısı hem strateji hem de hedef kitle açısından daha az öngörülebilir olan terör örgütleri mevcut düzen dahilinde devletler açısından oluşan en büyük tehditlerden biri halini almıştır. Özellikle 9/11 olarak nitelendirilen saldırılardan sonra terör tehdidinin ne denli büyük olduğu daha net anlaşılacak her devlet açısından yeni güvenlik önlemleri geliştirilmiştir. Terör eylemleri bu dönem itibariyle ulusal güvenlik alanından dışarı çıkarak iç güvenlik alanına doğru hızla evrilmiştir (Yılmaz, 2011: 361-380). Dönemin ABD Başkanı

George Washington Bush konuyu “terörizme karşı savaş” olarak değerlendirmiştir (G.W. Bush, 2001). Bazılarınca olay küresel terör dalgası olarak nitelendirilmiştir (Dilmaç, 2006: 70). 25 Kasım 2002 yılında kurulan ABD İç Güvenlik Bakanlığı’nın teşkilat şekli dönem süresince toplam 11 defa değişim göstermiştir (Yılmaz, 2011: 363). 2001 yılında gerçekleşen BM 56. Genel Kurul toplantısında terör konusu gündemin ana maddesi olmuştur ancak yine de ne dar ne de net bir ortak tanım sağlanamamıştır (Azarkan, 2009: 58). 28 Eylül 2001 tarihinde terörizmin malî kaynaklarının sonlandırılması, terörizmin her aşamada önlenabilirliğinin göz önünde bulundurulması, BM’ye üye olan ülkelerin iş birliği içerisinde hareket etmesi, teröristlerin ağır suçlu kategorisinde yargılanmaları vb. terör ve terörizmle mücadele kapsamında önem arz eden kararların alındığı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK) 1373 Sayılı kararı alınmıştır (Kalaycı, 2011: 74). Terör eylemlerinin uluslararası boyutlara taşınması ve olayların uluslararası düzenlemeleri mecbur kılması sebebiyle hukuksal olarak önemli gelişmeler elde edilmiştir. Bu anlamda terörizmi "bir devlete yönlendirilen ve belli kişilerin ya da kişi gruplarının veya genel kamuoyunun zihninde terör hali yaratmaları hedeflenen ya da hesaplanan suç eylemleri" şeklinde tartışmaya açık bir tanıma kavuşturan “Terörizmin Önlenmesi ve Bastırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi”, MC tarafından 16 Kasım 1936’da kabul edilmiştir (Dugard, 1999: 159). Bu hususlar, uluslararası anlamda devletlere hukukî dayanaklar sağlamakla beraber varlığını sürdürmeye devam eden terör örgütlerinin olduğu da unutulmamalıdır. Nitekim örgüt var oldukça, devlet açısından mücadele silahlı ya da demokratik her ne suretle olursa olsun sürdürülecektir.

Terörle mücadele edilirken hukukî dayanaklar dışında en önemli unsurlardan birinin terör örgütünün yapısı olduğu değerlendirilmektedir. Bu yapı terör örgütünün kuruluş tarihi, amacı, eylemleri, sempatanlarının ve üyelerinin kişilik analizleri, ortaya çıktığı devletin jeopolitiği, toplumun yönetilme ve devletin yönetme şekline kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Buradaki önemli hususlardan bir diğeri de mücadele gerçekleştirilirken devletin toplum ile oluşturduğu özgürlük-güvenlik dengesinden taviz verilmeksizin mücadele edilmesidir. Fizikî olarak bir devlete karşı galip gelmesi imkânsız görülen terör örgütleriyle mücadelenin tabanını ideolojik olarak dayanak buldukları

kaynakların kurutulması ve sonlandırılması oluşturmaktadır. Bu kapsamda terör ve terörizmle mücadele edilirken tüm dünya ülkeleri açısından en önemli mücadele yöntemi konvansiyonel olarak silahlı güçlerin kullanılması, kolluk kuvvetlerinin silahlı mücadeleye hazırlanması olarak görülmektedir (Katılmış vd: 871-888). Bunun yanında terörle mücadelede hem ulusal hem de uluslararası hukukî düzenlemeler önem arz etmektedir. Hukukî düzenlemeler ise gelişen ve değişen dünya düzeninde, terör örgütlerinin durumlarının, niteliklerinin, eylemlerinin değişmesi gibi nedenlerden dolayı sık aralıklarla güncellenmeye ihtiyaç duymaktadır. Öyle ki terörist eylemler hançerli saldırılardan bu yana nükleer silahlara, uçak kaçırma eylemlerinden ağır kitle imha bombalarına doğru evrilmiştir (Purtaş, 2002: 30). Bu anlamda hukuk çerçevesinde gerçekleştirilen yenilenmelerin peşine terörizmin getirdiği tehditlerin, kullandığı araçların, hedef kitlenin değişimiyle birlikte doğru orantılı ve eşgüdümlü olacak mücadele yöntemleri geliştirilmeye ihtiyaç vardır. Özellikle radikal düşünceler ile etnik kökene dayalı akımların terör çerçevesinde birleştiği ayrılıkçı terör örgütleriyle silahlı olarak mücadele, kendini bilişsel ve ussal olarak da geliştirmelidir. Nitekim kolluk kuvvetleri ve güvenlik güçlerinin tedbirsiz, baskıcı, yasaya aykırı, suçu olmayan kişi veya kişi topluluklarını mağdur edecek vaziyette uyguladığı şiddet unsurları, başkaca hiçbir faktör kadar terörü ve teröristi meşru kılmaya, eylem ve söylemlerini kuvvetlendirmeye yardımcı olamaz (Demir, 2019: 6). Ayrıca terörün ulus ötesi boyuta evrilmesi, bulunduğu coğrafyanın dışındaki ülkelere ve devletlerden malî, sosyal ya da siyasal olarak destek görmesi, zamanla başka devletlerin emellerine ulaşmak amacıyla kullanılan birer araç haline gelmesi de terörle hem silahlı hem de demokratik mücadele açısından göz ardı edilemeyecek ve yadsınamayacak kadar gerçek olgulardır. Bu doğrultuda tekrar 'kime göre terörist, kime göre kurtuluş savaşçısı?' sorunsalının devreye girerek geliştirilen geleneksel ve diğer mücadele yöntemlerini tüm boyutlarıyla etkilemekte olduğu düşünülmektedir.

Siyasal bir şiddet unsuru olarak terör eylemleri; yukarıda açıklandığı gibi hızlı gelişen teknolojik, konjonktürel ve diğer ögelerin etkisi altında kalarak geniş bir yelpazeye yayılmıştır. M.S. 50'li yıllarda kullanılan hançerlerden 21.yüzyılda canlı bomba ve uçak kaçırma eylemlerine kadar uzanan geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Bu doğrultuda devletler açısından mücadele politikaları aynı

doğrultuda geliştirilmiştir. Ancak terörist eylemlerin yeni düzende artık bilgisayarlar, sosyal medya araçları vb. ile de gerçekleştirildiği görülmektedir. Netice itibariyle her devlet kendini terör konusunda hem reaktif hem de proaktif olarak geliştirmek suretiyle mücadele etmelidir. Terörle silahlı mücadele genel anlamı ile askerî, siyasî ya da malî perspektiflerden kuvvet farklılıklarını barındıran iki taraf arasındaki çatışma olarak asimetrik bir savaş şeklinde nitelendirilmektedir (Mharapara and Bangdiza, 2014: 100). Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreterliği resmî sitesi “Asimetrik Savaş” kavramını “Yarattığı ani ve hazırlıksız durum nedeni ile ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik sistemlerinde istikrarsızlıklarına neden olan, düşük seviyede kuvvet ve teknoloji kullanarak etkin olmayı amaçlayan tehdit algılamasıdır.” şeklinde tanımlanmaktadır (Bayraktar, 2007: 2). Asimetrik savaş kavramının her iki taraf için getirdiği dezavantajların yanında avantajlar söz konusu olsa da devletler hukukî anlamda boşluğa girmemek ve devlet olmanın getirdiği sorumluluk ve değerlerden ödün vermemek adına bu durumu savaş olarak nitelendirmemektedir. Bunun yanı sıra teknolojik gelişmeleri en az devlet kadar yakından takip eden ve bu gelişmelere hem son derece açık hem de bu gelişmelerden son derece yoğun faydalanan terör örgütleri geleneksel stratejilere karşı muafiyetlerini geliştirerek geleneksel güvenlik olgusunu mücadele hususunda etkisiz hale getirmişlerdir (Kanat vd. 2016: 567). Tüm bu durumlar göz önüne alındığında hem siyasî hem de konvansiyonel gücü elinde bulunduran devletlerin, terör gruplarının eylemlerine karşı gerek istihbarat gerekse kolluk gücü anlamında mutlak suretle bir adım önde bulunmayı başta terörle etkili mücadele, toplumun sağlığı, refah düzeyi yüksek ve güvenilir bir yaşam alanı adına azamî sorumlu oldukları düşünülmektedir. Böylece klasik anlamda bireylerden toplumun tamamına kendini herhangi bir tehlike, şüphe ya da tehdit altında hissetmemek olarak tanımlanan güvenlik olgusunun da tesis edildiğinden söz etmek mümkün hale gelecektir (Ergil, 2001). Nitekim devletler açısından terörle mücadele etmenin temel amacı öncelikle devlet, doğal olarak da millet sağlığını, varlığını, refahını ve devamını herhangi bir imtiyaz, özerklik ya da bölünme yaşanmaksızın korumaktır. Bu anlamda konvansiyonel mücadele, terör ve terörizm çatısı altında azamî öneme sahip bir olgudur. Ne var ki silahlı güç kullanımı vasıtasıyla gerçekleştirilen mücadele, terör ve terörizmi bitirme konusunda tam ve yetkin yeterliliğe sahip olmamaktadır. Terörün ideolojik, sosyal, politik, ekonomik ve

diğer anlamlarda son bulması adına güç kullanımı gerçekleştiren devletler, bazı zamanlarda elverişsiz ve demokratik çözüm odaklılığından uzak neticeler elde etmektedirler. Dünyadan çatışma örnekleri ile ilerleyen bölümlerde anlatılarak daha net ve anlaşılır açıklanmaya çalışılacak bu olgu, terörle mücadele kapsamında müzakere kavramının ne denli önemli olduğunu ön plana çıkarmaktadır. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde özellikle realist yaklaşım ile ekseriyetle silahlı mücadeleye yönelen devletler için terörist gruplarla müzakere masalarına oturmaya, karşılıklı taleplerin dinlenmek ve uygulamaya koyulmak vasıtasıyla erişilecek barış inşasına yönelik faaliyetlere yer verilecektir.

IV. TERÖRİZM İLE ‘MÜZAKERE’

Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma, olaşma işi müzakere, bu işi yapan kimse ise müzakereci olarak tanımlanmaktadır (tdk.gov.tr, 2022). Çalışmanın önceki bölümlerinde açıklanan terörle topyekûn mücadele hususunda hem devletlerin bakış açılarının farklılaşması hem de örgütlerin eylemlerinin çeşitlenmesi ve çoğalmasıyla konvansiyonel mücadelenin alternatifi konumunda bulunan terörle müzakere kavramı zamanla ön plana çıkmaya başlamıştır. Ancak devletlerin terör örgütleriyle sürdürdükleri mücadeleleri asimetrik de olsa ‘savaş’ olarak nitelendirmemesi gibi, örgütlerle müzakere etmeleri de kendi açılarından oluşturdukları farklı sebepler ile sır olarak ya da kamuoyundan gizlenmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda terör örgütleriyle müzakere süreçlerinin genel anlamda resmî olmayan kanallar ya da aracılar vasıtasıyla sürdürüldüğünü söylemek mümkün hale gelmektedir (Erdoğan, 2013: 368). Terör örgütleriyle müzakere kavramı, terörizmle mücadelede önemli bir alternatif halini almadan evvel, teröre sebebiyet veren malî, kültürel, politik ya da sosyal, etnik şartlar göz önüne alınarak topyekûn mücadele etmek yerine klasik ve realist yaklaşımla devletin bekasına karşı var olan her türlü tehdidi ve tehdidin kökenini konvansiyonel silahlı mücadele ile ortadan kaldırmak yaklaşımı bulunmaktaydı (Pruitt, 2006: 374). Nitekim genel manada “herhangi iki taraf arasında mevcut olan bir anlaşmazlıkta tarafların her birinin karşı tarafa çıkarlarına en uygun olan seçeneği kabul ettirmesi” olarak tanımlanabilecek müzakere kavramı, terörle mücadele alanında yakın tarihe kadar içerdiği geniş anlamların fazlaca gerisinde kalmıştır. James K. Sebenius’a göre müzakere süreçlerinin iki sonuca ulaşma ihtimali vardır. Taraflar müzakere masasından ya anlaşarak ya da anlaşamayarak kalkarlar ve bu pozisyonda en iyi alternatif hangisi ise o seçilir (Sebenius, 2001, s.8). Burada önemli husus tarafların anlaşmasının; anlaşılabilmesi haline nazaran en iyi seçeneği sunuyor olmasıdır. Genel kanıda müzakere, daha yeğ sonucu almaya yönelik yapılan pazarlık olarak tanımlanabilmektedir.

Müzakere; hem teori hem de pratikte barındırdığı zengin içeriğin yanı sıra özellikle devletler açısından teröre karşı asimetrik olarak yürütülen mücadelelerde meşruiyet zedeleyici bir algı oluşturduğu için son birkaç on yıl evveline kadar başvurulan bir yöntem değildi (Sederberg, 1995: 295). Ancak devletler, terör örgütleri ile müzakere etmiyor/etmemiş değil, sadece bu görüşmeleri daha çok gizli kapılar ardında sürdürmeyi tercih etmişlerdir. Bu doğrultuda özellikle son birkaç on yılda terörle mücadelede izlenen stratejilere müzakerenin eklenmesi veya müzakere süreçlerine özen gösterilmesi ile alınan sonuçlar değerlendirildiğinde yöntemin strateji planlarına girişinin geciktiği düşüncesi karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan, 2013: 350). Bu noktadan hareketle “terör örgütlerini ortadan kaldırma yöntemi olarak mücadele mi? müzakere mi?” sorunsalı daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Netice itibariyle konvansiyonel mücadelenin sosyal, politik ve malî kayıpları ile demokratik müzakere yöntemlerinin daha az maliyetli olması kantara alındığında hangi tarafın daha ağır basacağına dair net bir kanı bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra müzakere neticesinde anlaşılabilmesi ya da devlet tarafından tanınmak zorunda kalınan imtiyazlar da meşruiyeti ve devletin “devlet” oluşunu zedeleyici etkenler olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmanın ilk bölümlerinde açıklanmaya çalışıldığı üzere insanlık tarihi kadar eskiye uzanabilen ve içeriğinde barındırdığı muğlaklıklar dolayısıyla uluslararası alanda net bir tanıma kavuşturulamamış terör konusunda yeni dönemde, özellikle klasik döneme nazaran müzakere tekniklerinin kullanılması büyük önem arz etmektedir. Sebenius’un “Müzakerede üç faktör rol oynar: Meseleler, pozisyonlar ve çıkarlar” teorisine göre terörle mücadele edilirken üç önemli faktörden birincisinin (mesele) terör, ikincisinin (pozisyonlar) devlet kademesi ve terörist/terörist grup, üçüncüsünün ise her bir tarafın kendi açısından belirlediği menfaatlerin olduğu anlaşılmaktadır (Sebenius, 2001, s.20). İlgili nokta, geleneksel mücadele yöntemleri ile kıyas edildiğinde ise sadece başat aktör olarak gözükken devletin meselesi, devletin pozisyonu ve devletin çıkarlarının ön planda olduğunu karşımıza çıkarmaktadır. Bu anlamda karşılıklı menfaatler doğrultusunda konsensüs sağlamanın alenî avantajları olmasına rağmen müzakere hususu devreye girdiğinde her bir tarafın kendi perspektifinden meselesine, pozisyonuna ve çıkarına odaklandığı görülmektedir. Bu konu ile ilgili 5000

kişinin katılım sağladığı 32 araştırma ve anketin neticesine göre insanların yaklaşık %50'lik kesimi karşılıklı uyum içerisinde olan çıkarların da mevcut olabileceğini görememektedir (Thompson, 1998). Terörün en çok hissedildiği 9/11 saldırıları bir kırılma noktası olarak kabul edildiğinde hem öncesi hem de sonrası dönemde devletler, genelde siyasî amaçlarına ulaşabilmek adına eylem gerçekleştiren terörist gruplar ile mücadele ederken silahlı mücadeleyi esas olarak benimsemişlerdir (Bal ve Özeren, 2009). Devam eden süreçte ise güç kullanarak mücadele edilmesinin, silahlı emniyet güçleri ya da askerler aracılığıyla topyekûn saldırı stratejilerinin terörü ortadan kaldırma konusunda elverişsiz ya da yetersiz olduğuna kanaat getiren devletler, tehdidi kökünden kurutmaya yönelik geliştirilen ve terörizme sebebiyet veren genel şartları inceleyecek farklı bir yöntem benimsemişlerdir (Bal, 2009: 2-3). Bu yöntem doğrultusunda geliştirilen kiminle, ne zaman, nerede, nasıl ve neden müzakere edilmelidir soruları, çözüm süreçleri açısından yol gösterici niteliğe sahip olmuştur. Her devlet gibi her terör örgütünün de farklı özyapıya sahip olması müzakere süreçlerini büyük oranda etkilemektedir. Guelke, çalışmaya konu olan Tamil Kaplanları ve IRA gibi özellikle etnik-ayrılıkçı terör örgütleri ile müzakere süreçlerini uzlaşmadan anlaşmaya giden bir öğrenme süreci olarak tanımlamaktadır (Guelke, 2008: 65). Tüm bunlara ek olarak müzakere süreçleri yürütülürken taraflardan birinin devlet değerinin ise terörist/terörist grup olduğu unutulmaksızın sürecin sadece terörist ya da örgüt lideri ile değil aynı zamanda toplumda olumlu infial uyandırabilecek, toplumsal psikolojiye yön verebilecek her çeşit sivil toplum kuruluşu (STK), vakıf, siyasî parti liderleri de belirli çerçevelerde etkin ve süreçte vasıf sahibi kılınarak yürütülmelidir (Güneş, 2019: 271). Batı müzakere süreçleri ile ilgili en uygun zamanın örgütün faaliyete geçtiği ilk zamanlar olduğunu ancak silahlı mücadelenin devletler açısından müzakereden daha verimli sonuçlar verebileceğinin düşünüldüğünü, bu anlamda müzakere süreçlerinde geç kalınarak örgütün zamanla değişip gelişerek arz ve taleplerinin çeşitleneceğini ve süreci kendi lehine çevirerek kullanabileceğini öne sürmektedir (Bapat, 2005: 713-714). Tüm bunların yanında çalışmaya konu etnik-ayrılıkçı terör örgütlerinden Tamil Kaplanları'yla demokratik müzakere sürecini devam ettirirken kolluk kuvvetleri vasıtasıyla gerçekleştirilen silahlı mücadeleyi bırakan Sri Lanka müzakerelerden olumlu bir sonuç alamamış, IRA ile müzakere ederken aynı zamanda askerî ve polisiye tedbirleri de elden bırakmayan Britanya ise özellikle 1990'lı yıllardan

sonra çözüm sürecinde büyük ve olumlu başarılar elde etmiştir (Güneş, 2019: 266-286). Bu durum ise özellikle etnik kökenden doğan ve terör örgütü niteliğine kavuşan, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha detaylı olarak değinilen “silahlı çatışmaların barışçıl çözümü mümkün müdür?” sorusunu karşımıza çıkarmaktadır.

Müzakereden zarar görülmesine yol açan bazı hataların, taraflar müzakere masasına oturmadan evvel yapıldığını söyleyen Deepak Malthora, bunun nedeni olarak müzakere aktörlerinin kendi teklifleri, karşıdan gelecek teklifler ve tavizlere odaklanarak sürecin kendisini ihmal ettiğine dikkat çekmektedir. Bu anlamda sürece yönelik konuların en başından belirlenmesi, realist beklentiler içine girilmesi, müzakereye etkisi bulunabilecek ve müzakereden etkilenebilecek her türlü faktörün devreye sokulması, taraflar açısından psikolojik bakış açıları oluşturulmasını en önemli dört unsur olarak sıralamaktadır (Malthora, 2015). Söz konusu durum, terörle müzakerede de ön plana çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle masanın bir tarafı olarak devletin, diğer tarafı olarak ise örgütün süreç ile ilgili konularını önceden belirgin hale getirmesi, gerçekçi beklentilerde bulunması, STK, vakıf, dernek, kanaat önderi gibi kimselerin müzakere sürecine dahil edilmesi ve psikolojilerin iyi okunması gibi faktörlerin müzakerelerden olumlu ve başarılı sonuçlar alınması için hayati önem taşıdığını söylemek mümkün olacaktır. Buradaki önemli noktanın ister devlet ister terörist grup olsun tarafların tekliflerini oluşturmadan evvel muhtemel hataları öngörerek müzakere masasına oturması olduğu düşünülmektedir. Bu konu ile ilgili Alison Wood Brooks, müzakere esnasında öfke göstermenin, müzakere sürecini kesintiye uğratacağını söylerken müzakerecinin genel anlamda stratejilere ve taktiklere, tekliflere ve karşıdan gelebilecek tekliflere odaklandığını, duyguların ve düşüncelerin psikolojik anlamda müzakereyi nasıl etkilediğine dikkat etmediklerini eklemektedir (Brooks, 2015). Bu anlamda ise müzakerenin geri dönüşü olmayan bir şekilde açmaza girmemesi adına öfke kontrolünün başarılı bir şekilde sağlanması ve duygu, düşünce gibi faktörlerin ne gibi etkilere sahip olabileceği değerlendirilmelidir. Ancak bu durum, terörist grubun müzakere masasına oturtulmasına kadar gidebilecek elim ve can alıcı eylemlere başvurması dolayısıyla yazıldığı kadar kolay olmamaktadır. İdeolojik açıdan siyasî olarak şiddet gördüğünü dile getiren ve eylemlerini insan ölümleri, toplu katliamlar,

uçak kaçırma ve sair eylemlere kadar taşıyabilen terörist örgüt için de söz konusu durum geçerli olmaktadır. Bu noktada öfke kontrolü ve bu kontrolün uzun soluklu olabilmesinin, müzakere masasının en zorlu hususlarından biri halini aldığını söylemek yerinde olacaktır. Genel kanı halini alan “öfkeyi kullanan pastadan pay alır” düşüncesinden, demokratik müzakere masalarında uzak durulması gerekmektedir. Nitekim müzakere süreçlerinde öfke kontrolü, olumlu sonuç elde edebilmenin temel stratejisi olarak görülmektedir.

Müzakere durumu bir başka bakış açısıyla gücü eşit olmayan karşılıklı iki tarafın güç hamleleri uygulamayı takip eden süreçten sonra birbirini müzakere etmeye zorunlu kaldıklarını, müzakere edilmeksizin sürece devam edildiğinde ise daha zorlu sonuçlar doğabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır. Ancak süreç bu doğrultuda değerlendirildiğinde terörist grubu masada karşısına oturtan devlet için en önemli husus, itibar kavramı olmaktadır. Kolb ve Williams müzakere konusu ile ilgili “itibar” kavramını başkalarının görmesini istediği nitelik olarak değerlendirirken, müzakere eden taraflardan birinin, diğer tarafın itibarını ayaklar altına almaya çalıştığında müzakerenin olumsuz sonuçlanacağını söylemektedir (Kolb and Williams, 2001). Bu doğrultuda güç olarak zayıf tarafta olan ve silahlı mücadele ile galip gelemeyeceği düşünülen terörist grup, devlet tarafının itibarını düşürecek hamleler gerçekleştirdiğinde yüksek ihtimalle talepleri reddedilecek ve silahlı çatışmalara geri dönecektir. Bunun yanı sıra taraflardan herhangi birinin diğer tarafa göstermiş olduğu veya göstereceği zafiyet, hiçbir zaman için bir kabullenmişlik anlamına gelmeyeceği de unutulmamalıdır.

Silahlı güç kullanımının en etkili alternatifi olarak değerlendirilen müzakere süreçleri ile ilgili Diane L. Coutu'nun New York Emniyet Müdürlüğü'nden emekli Detektif Dominick J. Misino (1993 yılında Lufthansa Havayolları'nın 592 Sefer sayılı uçağını kaçıran teröristler ile müzakere ederek silah bırakmaya ikna etmiştir) ile yaptığı röportajda geçen “Bazı insanlar ve hatta bazı ülkeler teröristlerle pazarlık yapmaya kesinlikle karşı çıkar. Ama bence bu, aşırı uç bir görüş. Şiddetin bir alternatifi olduğunu gösterebileceğimiz herkesle, her zaman en sıkı şekilde pazarlık etmeye hazırız. Gerekirse tabii ki taktik yöntemlere ve özel timlere başvurabiliriz. Buna da hazırız. Ancak ideal olan, kaba kuvvete en son başvurmaktır.” Cümleleri de müzakere süreçlerinin ne denli önemli olduğuna dair kuvvetli işaretler taşımaktadır (Coutu, 2002). Özellikle rehine krizleri, uçak

kaçırma gibi neticesinde ölümün ya da verilecek büyük zararların kaçınılmaz görüldüğü bazı durumlarda devletler müzakere süreçlerine girmek mecburiyetinde kalmaktadırlar (Kan, 2018: 26). Diğer taraftan Jonathan Powell tarafından kaleme alınan “Teröristle Konuşmak” isimli kitapta belirtilen “Eğer onlarla konuşmazsak, barış konusundaki yaklaşımlarını değiştirmeye nasıl ikna edebiliriz? Bütün teröristleri öldüremeyeceğiz ve öldürdüğümüz bir tanesine karşılık, muhtemelen iki tane daha yaratacağız ve sonuç olarak onlarla konuşmak zorunda kalacağız” şeklindeki cümleler de belli bir silahlı mücadele akabinde müzakerelere mecbur kalınacağına işaret etmektedir (Powell, 2015: 48). Bu anlamda geçmiş yöntemlere nazaran yeni dünya düzeninde müzakere olgusu ile barışın inşa edilmesinin daha verimli sonuçlar getirebileceği, demokratik çözüm yollarının izlenmesinin en az konvansiyonel mücadele kadar mühim olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda çalışmaya konu Sri Lanka ve İrlanda'nın mücadele ederken izlediği yöntemlere geçilmeden önce terörle mücadele anlamında silahlı güç kullanımının artı ve eksileri, maliyetleri ile siyasî, sosyal ya da ekonomik açıdan etkileri, daha sonra benzer kapsamda terörle mücadele edilirken müzakere yöntemlerinin ehemmiyeti çalışmanın bir sonraki bölümünde dünyadan örnekler ile açıklanmaya çalışılacaktır.

V.DÜNYA ÇAPINDA TERÖRLE MÜCADELE ÖRNEKLERİ

Terör, terörizm ve bu olgularla mücadeleye dair düşünceler yukarıda detaylı şekilde açıklanmaya çalışılmıştı. Uluslararası alanda 11 Eylül saldırılarının gerçekleştiği ve bu saldırıları izleyen dönem içerisinde terör, terörizm gibi kavramlar ekseriyetle ön plana çıkmıştır. Barışın tesis edilmesi ve çatışmaların son bulması kapsamında genel olarak teorik yaklaşımların ön planda olduğu görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, saldırılar gerçekleşmeden evvel var olan terör örgütleri ile mücadele ve müzakere yöntemlerine dair örnekler yer verilecektir. Bu örnekler gerçekleştirilirken gerçek vakalardan yola çıkılarak barış inşası adına daha net bir perspektif oluşturulmaya çalışılmıştır.

Demokratik yollarla izlenen barışın tesis edilmesi aşamaları, genel olarak incelendiğinde pek farklılık taşımamakla birlikte detaylandırıldığında birbirinin aynı olmayan, çok farklı olgular halini almaktadır. Dünya üzerinde büyük yankı uyandırmış, zaman zaman yol gösterici nitelik taşımış ve çeşitli yollarla mücadele edilmiş bazı çatışan devlet ve grup ikililerini; Afganistan-Taliban, Bosna Hersek-JNA (Yugoslav Halkın Ordusu) vd., Filipinler-Moro Azınlık Halkı, Güney Afrika Apartheid Rejimi-Rejim Karşıtları, İsrail-Filistin, Kolombiya-Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC-Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) ve Kosova'da bulunan Sırp ve Arnavutlar olarak sıralamak mümkündür (Tanrıverdi, 2019). Çatışma süreçlerinin müzakerelere evrilmesinin ise kesin barış inşası getireceği yanlış bir düşünce olacağı kaçınılmaz bir gerçek olmakla beraber her çatışma sürecinin kısa sürede sonuçlanmasını, kesinlikle barış ile sonuçlanacağını veya uzun yıllar süreceğini kestirmek mümkün değildir. Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtildiği üzere burada en etkili faktörlerden birinin ise çatışma taraflarından ayrı olarak üçüncü faktörler olabileceği söylenebilir.

A. Afganistan-Taliban atışması

Tarihsel arka plan olarak incelendiğinde Afganistan iç çatışmalarının başlangıç noktası olarak değerlendirilebilecek ilk nokta 1747 yılında Ahmed Şah Durrani önderliğinde kurulan ülkenin 1839 yılında İngilizlerce el altına alınması olarak görülmektedir (Çomu, 2020:363-390). Toplum olarak heterojen bir yapıya sahip (başta Peştunlar, Hazaralar ve Özbekler vb. gibi) olan Afganistan'da etnik temelli yürüyen çatışma süreçleri yaklaşık 230 yıl boyunca devam eden Peştun yönetiminin 1978 yılında gerçekleşen komünist darbe ile sonlandırılması, 1991 yılında SB'nin dağılmasını takiben boşluğun Taliban Hareketi tarafınca tekrar (Taliban, Peştun temelli bir örgüttür) doldurulması, çatışmanın hem tarafı hem de üçüncü aktörü olan ABD'nin müdahilliği, devlet otoritesinin politik alanda yoksun ya da yetersiz kalması, multi etnik yapının bozulmaksızın devam etmesi gibi sebepler ile başlarken barış süreçleri ise 2001 yılından sonra başlayan ABD çözüm müdahaleleri, çeşitli liderlerin (Hamid Karzai, Eşref Gani gibi) barış odaklı yaklaşımları, her ne kadar çatışmada taraf olsa da daha sonradan arabuluculuk rolü üstlenen başta ABD, Katar, Çin, Pakistan, Rusya gibi aktörlerin varlığı, Oslo ve Doha'da gerçekleştirilen barış görüşmeleri vb. çoğaltılabilecek örneklerle devam etmiştir (Ateş Burç, 2021). Nitekim günümüzde hala tartışmalı konular arasında yer alan Afganistan barış sürecinin de içerisinde bulunduğu 2001 ile 2018 yılları arasındaki dönemlerde gerçekleşen çatışmalarda yaklaşık 66.000 civarı Afgan ordusu askeri, 51.200 kadar Taliban ve diğer hareketlerin mensubu, 1200 kadar Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization-NATO) ve diğer ülkelerin askerinin öldürülmesi sürecin ne kadar çalkantılı ve ciddi ilerlediğini gözler önüne sermektedir (tr.euronews.com, E.T.2023). Neticede her müzakere masasından, tüm taraflar için doğrudan olumlu sonuçla ayrılmak mümkün olmamaktadır.

B. Bosna Hersek-JNA Çatışması

Etnik temelli çatışmalar ile ilgili yapılan çalışmalarda literatürde karşılaşılan bir diğer örnek, 1 Mart 1992 ile 4 Aralık 1995 yılları arasında gerçekleşen Bosna Hersek savaşıdır. Ancak çatışmanın tarihsel arka planını, nedenlerini ve sonuçlarını tamamen etnisite kapsamında ele alarak açıklamanın da literatürde sık rastlanılan bir yanlış olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda

çatışma etnisite çatısı altında; kin gütme, tarafların birbirine beslediği tarihî düşmanlık, etnik hoşlanmama gibi sebepler de incelenmelidir (Hatzopoulos, 2003: 29). 1992 yılındaki ilk şiddet olaylarından 1995 yılına kadar 100.000'den fazla kişinin öldüğü, birçok insanın yerinden edildiği çatışmalar; etnik kimlik bunalımları, sosyo-ekonomik sorunlar ve arayışlar ve özellikle Yugoslavya'nın dağılması gibi nedenler ile başlamıştır (Erkem ve Ağkaya, 2021). Etnik çatışmaların temel hedefleri arasında bulunan siyasî olarak tanınma, Azar'ın belirttiği üzere bir gereksinimdir (Azar, 1990: 8). Bu bağlamda genel kanı olarak giderek yükselen çatışma ve artan gerginlik taraflar için katlanılamaz maliyetlere ulaşmaya başlamış ve uygun zamanlama ile görüşmeler başlayarak çatışmaların başarıyla sonlandırılmasına yönelik sürece girilmiştir. Zartman'a göre çatışmalardan çıkış için uygun zamanın bulunmasında tarafların artık kendi çabalarıyla hedeflerini elde edemeyeceklerini anlamaları ve çatışmanın maliyetinin uzlaşmadan daha ağır olmaya başlaması tetikleyici olmaktadır (Zartman, 2001: 8-10). Bunlarla beraber barış sürecine girilmesinde Dayton Anlaşması ile kurulan çok taraflı ve ikili federasyon sistemi önemli rol oynamaktadır (Burgess, 2012: 41). Çözüm sürecindeki en demokratik yol olarak tanımlanan Dayton Anlaşması'na göre Sırp kurulan düzenden en memnun, Boşnaklar devlet yönetiminin merkezî olması yönünde görüşlere sahip, Hırvatlar ise memnuniyet oranı en düşük topluluktur (Morgan-Jones, Stefanovic and Loizides, 2020: 14). Genel anlamda etkili arabuluculuk yöntemleri, Avrupa Birliği (AB), NATO, BM gibi uluslararası örgütlerin kimi zaman etkin kimi zaman kısıtlı müdahaleleri, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya gibi uluslararası alanda büyük güçlerin barışı destekleme yönündeki baskın tavırları ile birçok eleştiriye açık yönü bulunmasına rağmen günümüzde hala en demokratik çözüm yolu olduğu değerlendirilen Dayton Anlaşması'nın devamlılığı ile yaklaşık 25 yıldır çatışmaların engellenmesi başarılmış, demokratik çözüm süreçleri takip edilmeye devam edilmiştir (Erkem ve Ağkaya, 2021). Ancak bu süreçlerde de masada bulunan tarafların her birini eşit ölçüde memnun etmek mümkün olmamıştır.

C. Filipinler-Moro Azınlık Halkı Çatışması

Dünyadan çatışma-çözüm süreçlerine ilişkin başka bir örnek Filipinler’de yaşanan Mindanao Barış Süreci’dir. Mindanao Barış Süreci’ni diğer birçok barış sürecinden ayıran özelliği günümüzde devam ediyor olmasıdır. Bu süreç, Moro ekalliyeti ile Filipinler hükümeti arasında 1970’li yıllarda alevlenen çatışmaları takiben 1997’de önce Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MUKC) daha sonradan Moro İslamî Kurtuluş Cephesi (MİK-KMILF) ile başlayan görüşmeler vasıtasıyla günümüzde hala devam etmekte olan süreçtir (Tanrıverdi, 2017). Filipinler’deki sulh sürecinin bağımsız silahsızlandırma organı başkanı Büyükelçi Ahmet İdem Akay bu konu ile ilgili Filipinler ile MILF arasındaki barış sürecinin uzun yol kat ettiğini belirtirken sürecin kolay olmadığını, emek ve zaman aldığını ve ne zaman sonuçlanacağını kestirmenin çok zor olduğunu eklemiştir (aa.com.tr, 2022). Bu doğrultuda halihazırda devam etmekte olan çatışma süreci 1997-2000, 2001-2003, 2003-2008 ve 2009-günümüz başlıklarında değerlendirilebilecek çeşitli barış inşası süreçlerine evrilmiş, dur-kalk ilerlemekte olan barış süreçleri üçüncü tarafların (STK’ler, yerel birimler vb.) müdahil olması ile gelişme göstermiş ve barış sürecinin çatışma sürecinden daha avantajlı olduğu düşüncesinden hareketle kararlılık sağlanmıştır (Tanrıverdi, 2017). Bu durum Mindano Barış Süreci olarak adlandırılabilir konunun dünyadaki çatışma-çözüm olaylarından hareketle büyük bir örnek olduğunu ve önem arz ettiğini gösterirken aynı zamanda barışın tesis edilme süreçlerinin ne denli zor olduğunu, barış inşasında kararlılığın son derece önem arz ettiğini de gözler önüne sermektedir.

D. Güney Afrika Aphertheid Rejimi-Rejim Karşıtları Çatışması

Güney Afrika’da yaşanan ve temeli 1652 yılına kadar dayanan çatışma süreci, tarihin en uzun soluklu çatışma-çözüm sürecidir ve çatışma bu bölgede ırk sorununu esas alan ancak ardında politik, ekonomik, sosyal vb. ayrımcılıkların da barındığı bir siyah-beyaz çatışması olarak ortaya karşımıza çıksa da aslen bu ayrımcılığı savunan Aphertheid düzeni ile bu düzenin karşısında duranlar arasında yaşanmıştır. (Tepeciklioğlu, 2021). Bu durumda beyazlar olarak nitelendirilen ırk statüko devamını amaçlarken, siyahlar olarak nitelendirilen ırk bir devrimsel yeniliği hedeflemektedir. Temelinde kolonyalizmin yattığı bilinen çatışmaların tarihsel arka planı incelendiğinde öncelikle Hollandalılar’ın Afrika kıtasında 17.

yüzyıl içerisinde giriştikleri kolonileştirme çabaları, 19. yüzyıla doğru evrilen süreçte toprakların Britanya egemenliğine geçişini takiben 20. yüzyıla geçişte Boer Savaşları'nın yaşanması ile devam etmiştir (Günarlan, 2020: 6-26). Leonard Thompson “A History of South Africa” isimli kitabında Aphertheid düzeninin esasında Güney Afrika'da yaşayan toplumları beyazlar, renkliler, Afrikalılar ve Hintliler olarak dört temel grupta toplamaktaydı ve bu gruplamaya göre beyazlar hem devlet otoritesinde hem sosyal yaşamda hem diğer her türlü konu üzerinde beyazların ayrıcalıklı bir statüsünün olduğunu göstermekteydi (Thompson, 2001: 190). Çatışmalar genel anlamı ile bağdaşık ve türdeş bir yapıdan uzak olan Güney Afrika toplumunda da görüldüğü üzere insanların etnik kökenlerine göre ayrılarak sınıflandırılması, çeşitli imtiyazlar, haklarının görmezden gelinmesi veya ihlal edilmesi, sınıflandırılmış her ırkın diğerine göre görece dezavantajlarının olması gibi sebeplerle meydana gelmiştir (Tepeciklioğlu, 2021).

Çatışmaların çözüm sürecine doğru ilerlemesinin başlangıcında Soğuk Savaş'ın bitişi ön plana çıkmaktadır. Nitekim çıkarlar doğrultusunda Batı, azınlık hükümetinin düzenini desteklerken bir diğer taraf olan Afrika Ulusal Kongresi (African National Congress-ANC) ise SB tarafından destek görmüştür. (Thompson, 2001: 243). Huntington, Soğuk Savaş'ın bitişinin Güney Afrika'da yarattığı etkiye dair söylemlerinde uluslararası alanda bir demokrasi ve demokratikleşme dalgasının yaratıldığını ve çatışma sürecinin çözüm sürecine hızla evrilmesi bu dalgadan alınan bir hisse idi (Huntington, 1993: 25). Çözüme ulaşmada etkin olan bir diğer faktör ise yukarıda diğer çatışma-çözüm örneklerinde bahsedildiği üzere dışsal faktörlerdir. Bu anlamda BM, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries-OPEC) vb. kuruluşlar Afrika Kıtası'nda çözüm getirilene kadar ırkçı rejimi kınamış, siyahlar ve diğerleri için sosyal, ekonomik ve politik kararlar almış ve burada gerçekleşen olayları “İnsanlık Suçu” olarak nitelendirerek çeşitli yaptırımlar uygulamışlardır (Büyüktavşan, 2021: 36).

Dışsal faktörlerin yadsınamayacak etkisi göz önüne alınarak konu değerlendirildiğinde çözüm sürecinin başarıya ulaşmasında son derece önem arz eden diğer konu Aphertheid düzenin tersine dönmesine sebep olan Nelson Mandela'nın hapisten çıkarılmasıdır (Özkan, 2013: 122). Bir diğer önemli nokta;

F.W. De Klerk ile Nelson Mandela arasında gerçekleştirilen görüşmeler doğrultusunda ANC'nin silahlı mücadeleyi bırakacağını açıklaması ve De Klerk'in etnik kökeni etkileyen ırkçı yasa ve yaptırımları kaldırmaya başlaması ve bütün toplum için geçerli eşit, demokratik haklar tanıyacak yeni bir anayasanın tanzim edilmesi için görüşmelere girişmesidir (Gilbert ve Reynolds, 2016: 589). Bu doğrultuda her ne kadar çatışmalar çözüme kavuşturulmak için karşılıklı tavizler verilmişse de ülke toplumunun siyasî düzene olan güvensizliği seçimlere katılım oranının günümüzde %60'larda olmasından anlaşılmaktadır (electionguide.org, 2023). Ayrıca ülke bazlı 2020 yılı istatistik verileri incelendiğinde toplumun %40'ının yoksulluk sınır eşiğinin altında yaşaması, %30'unun ise işsiz sınıfında bulunması göze çarpmaktadır (Tepeciklioğlu, 2021). İlgili noktadan hareketle genel itibari ile etnik kökene dayalı çatışmalarda, ilerleyen süreç içerisinde iç çatışmaların önüne geçilebilmesi ve barış tesis adımlarının sürekliliğinin sağlanabilmesi adına toplumun etnik kapsamda sosyal, ekonomik, politik, kültürel olgularının da desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

E. İsrail-Filistin Çatışması

Dünya tarihinde özellikle yakın geçmişte görülen çatışma çözüm süreci örneklerinden biri de İsrail-Filistin sorunudur. Bilhassa Oslo Görüşmeleri'nin sonuç veremeyişinden sonraki yaklaşık 30 yıldır süregelen çatışmalar halen çözüme kavuşmuş değildir. 14 Mayıs 1948 yılında İsrail'in kuruluşundan beri süren çatışmaların arkasında paylaşılan ortak topraklar, taraflardan İsrail'in Filistin'e karşı görece güçlü olması, etnik köken sorunları, ortak kutsî değere sahip mekânlar vb. yer almaktadır (Öztürk, 2021). Henüz İsrail isminde bir devlet yokken Doğu Avrupa ve Rusya üzerinde yaşayan Yahudi kökenli toplumun baskıcı politika ve yoğun şiddet içerikli unsurlardan kaçarak eski toprakları olarak düşündükleri ve o dönem Osmanlı Devleti'nin himayesinde bulunan Filistin'e göç etmeleriyle bölgede yaşayan yerleşik düzendeki Arap topluluğu çatışmaların adımları atılmıştır (Cleveland ve Bunton, 2009: 240-243). Önceleri gerek göç edilen yerler gerek Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği gergin ortam herhangi bir çatışma ortamı oluşmasını engeller nitelikte rol oynamıştır. Devam eden süreçte Yahudilerin yerleşik düzen edinme çabalarını takiben

gerçekleştirdikleri tarımsal faaliyetler, çeşitli toplu organizasyon hareketlerine girişmeleri Filistinliler açısından yoğun sorun teşkil etmeye başlamış ve çatışmaların alevi giderek artmıştır (Öztürk, 2021). “6 Gün Savaşı” olarak adlandırılan 1967 yılındaki Arap-İsrail savaşından evvel Filistin ve İsrail arasındaki sorunlar 1948 ve 1956’da iki kez savaşa dönüşmüş ancak en önemli çatışmalar İsrail’in Filistin’e destek veren Mısır Hava Kuvvetleri’ni ortadan kaldırarak hava gücünü ele geçirmesi, topraklarına toprak katarak ilerlemesi ve kutsal yerlerden olan Kudüs’ü alması ile gerçekleşmiştir (Olgun, 2007: 2231). İsrail bu anlamda Filistin’e karşı artarak devam eden işgal gücünü ve işgal ettiği yerleri muhafaza etmek adına sadece %25’lik bölümü kendine ait topraklardan geçmekte olan Batı Şeria Duvarı adı verilen duvarı örmüştür (Değirmenci, 2011: 203-223). Kısıtlı toprak parçasında kalan ve görece kısıtlı yetkilere sahip Filistin için bu durum terörist eylemlere daha sıcak bakmaya, İsrail için ise meşru güç kullanımı kavramını uygulamaya koymaya yol açmaktadır.

28 Mayıs 1964 yılında Kudüs’te kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), 6 Gün Savaşı sonrası dönemde hem kendi topraklarında hem de kendi topraklarının dışında kalan yerlerde Filistin Milliyetçiliği’nin mümessili konumuna gelmiştir. Mısır ile İsrail arasındaki etkileşimin güçlenmesi ve Mısır’ın İsrail’i resmen tanımasını takiben Filistin mücadelesinde yalnız kalmış ve 1987 yılında ilk büyük ayaklanma olan Birinci İntifada meydana gelmiştir (Özkoç, 2009: 167-195). Filistin’in İsrail Devleti’ne karşı ilk ayaklanması olan bu hareketten yaklaşık altı yıl sonra ABD tarafından terörist olarak nitelendirilen FKÖ ve daha sonradan iktidara gelen “İsrail’in ılımlı yan temsilcisi” İzak Rabin arasında Oslo Görüşmeleri adı verilen gizli görüşmeler başlamış ve barış sürecine girilmiştir (Erhan, 2001: 173-180). 2000 yılında gerçekleşen İkinci İntifada’ya giden süreçte FKÖ lideri Yaser Arafat etkinliğini yitirerek toplumsal olayları yönlendirememeye başlamış ve çok sayıda sivilin ölümüne yol açmıştır. FKÖ’nün Beyrut’tan bertaraf edilmesinden sonra meydana gelen otorite boşluğundan faydalanan İslamî Direniş Hareketi (Harakat al-Muqawama al İslamiya-HAMAS) ve İslamî Cihat gibi diğer örgütler asimetrik ayaklanmaların yönlendiriciliğini üstlenmişlerdir (Cleveland, 2000: 461). Ne var ki HAMAS ve İslamî Cihat örgütlerinin 1988-2000 yılları arasında gerçekleştirdiği ve çok sayıda insanın ölümüne yol açan terörist intihar saldırıları, Oslo görüşmelerine gem vurmıştır

(hurriyet.com, 2001). FKÖ'nün resmen tanınması, ABD'nin arabuluculuğu, BMGK'nin 242 ve 338 sayılı kararlarının tanınması ve bu anlamda İsrail'in işgal etmiş olduğu topraklardan çekilmeyi kabul etmesi, Orta Doğu üzerinde kalıcı barış inşasına yönelik adımlar atılmasına yapılan çağrılar ile başlayan barış süreci, 2000 yılında W. Bill J. Clinton, Yaser Arafat, Hüsnü Mübarek, Kofi Annan gibi başat aktörlerin desteği ve katılımları ile devam etmiştir (Öztürk, 2021). Ancak hem Filistin hem de İsrail tarafınca yüksek şiddet içerikli eylem ve saldırıların devam etmesi barış görüşmelerini sekteye uğratmıştır.

Oslo görüşmelerinde herhangi bir sonuç alınamamasının veya sonuca yönelik adımlar atılsa dahi tekrar çatışmaların alevlenmesine ilişkin araştırmacılardan bazıları henüz hazır olmaksızın müzakere masasına oturulduğunu savunmaktadır (Pruitt, 1997: 237-250). Başka bir kesim ise bu konu hakkında çatışmaların asıl sebebi olan etnik köken, işgalci tavır, baskıcı politika, güç dengesizliği, ortak kutsal mekân, tarih ve toprakların var oluşu hem İsrail hem de Filistin için radikal şiddeti var etmekte ve beslemektedir (Mishal and Morag, 2002: 325-353). Bu düşüncelerin göstergelerinden en basit anlamda biri Filistin lideri Binyamin Netanyahu'nun Batı Şeria Duvarı'nı ilhak edeceğine dair açıklamasıdır (bbc.com, 2020). İsrail tarafından ise radikal şiddet ile ilgili barış tesis edilmesi adına toprak vermenin mantıklı olup olmadığı, bu durumun kâr zarar hesabının ne durumda olduğu üzerinde durmak suretiyle faaliyetlerine yön vermekte ve toprak vermemek için şiddet uygulamaktan geri durmamaktadır (Duncan, 1995: 59-72). Netice olarak İsrail-Filistin arasında gerçekleşen çatışmaların günümüzde sonuç bulmamış olması, barış tesisinin tam anlamıyla gerçekleştirilememiş olması gibi durumların altında birçok etken yatmaktadır. Bunlardan başlıcaları Filistin'in sınırlı toprak içerisinde varlığını devam ettirmeye çalışması, etnik ayrılıklar, sosyal, siyasî ve ideolojik çatışmalar, barış görüşmelerinde tarafların taleplerini tam anlamı ile olgunlaştırmadan masaya oturmaları, çatışma bitirmek ve barış tesis etmek olguları arasındaki farklılıkların kavranılmamış olması, görüşmelerin ilk etapta gizli sürdürülmesi, terörist eylemlerin devam etmesi, İsrail'in Filistin'e nazaran görece daha güçlü ve alt edilemez olması, müzakere masasındaki eksik veya hatalı yaklaşımlardır. Bu doğrultuda çatışma durdurulması ve çözüm sürecine geçilmesi, çözüm sürecinin devam ettirilmesi suretiyle barışın inşa edilmesi bazı devletler ve milletler için

diğerlerinden daha zor olmaktadır. Çalışmanın ana konusu olan Tamil Kaplanları ve IRA incelemeleri verilen bilgiler ve yukarıda kısaca değinilen diğer dünya çatışma örnekleri ışığında daha açık ve geniş bir perspektiften gerçekleştirilecektir. Ancak dünyadan diğer çatışma konularının örneklendirilmesiyle, çalışmaya konu temel olgu ve düşüncelerin daha açık ve anlaşılabilir olması amaçlanması doğrultusunda bir sonraki başlıkta özellikle Soğuk Savaş bitimini takip eden süreçte artan etnik terörizm kapsamında Kosova örneğine değinilerek özellikle uluslararası faktörlerin etkilerine değinilecektir.

F. Kosovalı Arnavutlar-Kosovalı Sırlar Çatışması

Kosova örneği, kültürel olarak çok uluslu yapıları içerisinde barındıran Balkanlar'da özellikle Yugoslavya'nın dağılışının takip edildiği dönemde, güncel konjonktürde yoğunluğu oluşturan Kosovalı Arnavutlar ve Kosovalı Sırlar arasında 1998-1999 yılları arasında zirveye ulaşan çatışmaların yaşandığı yakın ve güncel bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydoğan, 2021). Ne var ki daha uzak tarih incelendiğinde özellikle Balkanlar'da yaşanan çatışmaların temelinde 1389 yılında gerçekleşen ve Osmanlı'nın mutlak galibiyetine karşı direnen Sırlar ve etnik olarak kendilerini yakın hisseden Arnavut kabilelerinin savaşı olan Kosova Savaşı yatmaktadır ki bu etnik yakınlık, milliyetçilik kavramının temel argümanlarından olan müşterek düşmana karşı birlik olma düşüncesinin de bir destekçi delili niteliğindedir (Bebler, 2015: 151). Yugoslavya dağılmadan evvel kendi kaderini tayin hakkına sahip olmayan cumhuriyetler, kendilerine has kültürel özellikleri koruma ve etnik kökenin en önemli paydaşlarından biri olan öz dillerini kullanabilme hakkı gibi haklara sahiptirler (Vickers, 1998: 147). Yugoslavya içerisinde hiçbir dönemde cumhuriyet statüsü kazanamayan ve sadece Sırlar'ın güdümünde özerk bir statü sahibi olan Kosovalı Arnavut toplumu, yıllar boyunca kendi özerk cumhuriyetleri için isteklerde bulunmuş ancak hiçbir zaman ne bir cumhuriyet statüsü ne de Yugoslavya içerisindeki diğer cumhuriyetler gibi geniş haklara sahip olamamıştır (Oduncu, 2019: 4). Özellikle Slobodan Miloseviç döneminde millî duygular ile siyasal hayatına yön veren yönetim, Kosovalı Arnavut toplumunun siyasî alandaki haklarını, eğitim alanındaki haklarını ve isteklerini ve dil kullanımı gibi

sosyal alandaki haklarını kısıtlamıştır (Neggash, 2013: 68). Kosovalı Arnavutlar ile Kosovalı Sırlar'ın arasındaki anlaşmazlıkların alevlenmesine yol açılmıştır.

1989 yılında bağımsızlığına darbe vurulan Kosova, 1990 yılında geniş çaplı bir isyan gerçekleştirerek daha sonradan son derece şiddetli olaylara dönüşecek bir ayaklanma başlatmıştır (Vickers, 1998: 242). Böylece Yugoslavya emrinde bulunan binlerce kolluk kuvveti Kosova'ya müdahale etmiş ve hem çok sayıda insan hayatını kaybetmiş hem de Kosova'da sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir (The Guardian News, 1999). Tarih 1993 yılını gösterdiğinde Sırbistan'ın saldırı ve ataklarına yönelik Kosova'da silahlı ve politik eylemleri yürütmek amacıyla Kosova Kurtuluş Ordusu (Ushtria Çlirimtare e Kosoves-UÇK) kurulmuştur (Fowkes, 2002: 101). Sırlara karşılık olarak gerilla eylemlerini artışa geçiren Kosovalı Arnavutlar ve etnik soydaşları Arnavutluk'un desteği, çatışmaların etnik eksen üzerine kurulmasını sağlamıştır (Aydoğan, 2021). Çatışmaların zirveye ulaştığı 1998-1999 yıllarını takip eden süreçte ise NATO ve diğer uluslararası başat aktörlerin müdahalesi gerçekleşmiştir.

NATO müdahalesinin gerçekleştiği döneme kadar yaşanan iç savaşlarda Sırlar haricinde bulunan topluluktan yaklaşık 350.000 kişilik bir nüfusun yerinden edilmesi ve buna istinaden şiddetlenen çatışmalar devam ederken yeni bir dalganın önüne geçmek amacı ile uluslararası aktörle müzakere hareketine geçtiler ve Kosova'ya özerkliğinin geri verilmesini öngören Rambouillet Görüşmeleri gerçekleştirilmiştir (Arslan, 2014: 45-67). Ancak hem Kosova'nın özerkliğini hem de Sırlar'a karşı kısıtlamalar öngören bu görüşmelere Sırlar tarafından sıcak bakılmadığı için müzakere süreci sekteye uğramıştır. Tarihler 22 Mart 1999 yılında ise temel görevi Kosova'dan Sırp güçlerini bertaraf etmek olan NATO'nun birlikleri Kosova'ya giriş yapmış ve Sırp kuvvetleri ülkenin batı ve güney bölgelerinde bulunan Arnavutlara karşı ataklara başlamıştır. (Kadriaj, 2008: 52). Böylece NATO'nun Yugoslavya'ya karşı hava saldırıları da başlamıştır.

Kosova örneğinde devam eden ve yakın geçmişi ilgilendiren çözüm çalışmalarında 12 yıl süren Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo-UNMIK), NATO Kosova Gücü (Kosovo Force-KFOR) gibi öncül örnekler göze çarpmaktadır (Aydoğan, 2021). Bir diğer çözüm önerisi Sırbistan'ın 2006-2007'de dile

getirdiği etnik kantonlaşma düşüncesidir ki bu düşünce de talep ve isteklerin yoğunluğuna rağmen uygulamaya konulmamıştır (Janjic, 2015: 227). Çatışmaların müzakerelere evrildiği ancak müzakerelerin herhangi bir somut sonuç vermediği Kosova-Sırp sorununda ilk olarak self determinasyona ilişkin taleplerini dile getiren Kosova 1990 yılında bir plebisit gerçekleştirmiş, tam 18 sene sonra 2008 yılında bağımsızlığını ilan etmiş, BM'ye üye olan 52 devlet tarafından tanınan bağımsızlık Sırbistan tarafınca tanınmamıştır (Ayhan, 2008: 116). Son olarak Bangladeş'in Kosova'nın bağımsızlığını tanımmasının ardından güncel verilere göre toplam 114 ülke, Kosova'nın bağımsızlığını tanımaktadır (insamer.com, 2023). Tüm bu gelişmelere rağmen 2012 yılında Arnavut bir ailenin yaşadığı eve gerçekleştirilen bombalı eylem, 2018 yılında ise Kosovalı Sırp siyasetçi Oliver Ivanovic'in öldürülmesi, 2019 yılında Kosova'nın kuzeyinde kalan kısımlarda gerçekleştirilen operasyonlar gerilimlerin günümüzde devam ettiğinin göstergesi olarak NATO ve Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası aktörlerin Kosova'ya getirdiği çözümlerin kalıcı olmadığı ve günü kurtarmaya yönelik olduğunun kanıtı niteliğindedir (Aydoğan, 2021). Bu doğrultuda yukarıda yazılı diğer hemen hemen tüm dünyadan çatışma örneklerinde açıklanan uluslararası aktörlerin müdahalesinin her zaman en başarılı, en verimli, en işlevsel ve en kalıcı çözümü vermediği ortadadır. Bu olumsuzluğun sebebi için ise yine yukarıda verilen örneklemelerden yola çıkarak coğrafi konum, jeopolitik, toplum yapısı, tarihi yapı, ideolojik düşünceler, etnik köken gibi birçok örnek sıralanabilmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde ana konu olan Sri Lanka'da faaliyet gösteren Tamil Kaplanları ve İrlanda'da faaliyet gösteren IRA ele alınarak geniş çaplı inceleme ve analiz gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda çalışmanın özet ve giriş kısımlarında belirtilen temel araştırma sorusunun cevabına ulaşmakta yardımcı olabileceği değerlendirilen dünyadan çatışma örnekleri açıklanmaya çalışılmıştır. Silahlı çatışmaların konvansiyonel ve müzakere nitelikli çözümlerine ilişkin sıralanan yukarıdaki örneklerin, çalışmanın devamında gerçekleştirilecek analizlerde ışık niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

Dışarıdan bakıldığında birbirine çok benzeyen ancak içeriği incelendiğinde tamamen farklı örnekler barındıran barış inşa süreçleri tezin önceki kısımlarında

açıklanan dünyadan örneklerde ve ilerleyen bölümlerinde açıklanacak Tamil Kaplanları-IRA analizinde görüleceği üzere kırılğan bir yapıya sahiptir. Çalışmanın sonuç bölümünde bu kırılğanlığın, konvansiyonel mücadelede ve demokratik müzakerede yapılan hataların ve yanlışların analizine geniş bir yer verilmiştir. Nitekim bir sonraki kısımlarda görüleceği üzere örgütler, genel hatları (çıkış noktası, coğrafya, ideolojik yapı, tarih, hedef, eylemler vb.) açıklanmak suretiyle incelendikten sonra önce analiz, devamında ise sonuç bölümüne geçiş yapılmıştır. Tezin bir sonraki aşaması IRA üzerinden devam etmektedir.

VI. ETNİK OLGULARDAN ÇATIŞMAYA KUZHEY İRLANDA

Etnik milliyetçilik ve kimlik aidiyetlerine ilişkin dünya üzerinde görülen en önemli çatışmalardan birinin Kuzey İrlanda sorunu olduğu şüphesizdir. Yaklaşık 800 senedir süregelen sorunların tarihsel arka planı incelendiğinde İrlanda Adası üzerinde Britanya hakimiyetinin kurulma çabası, İrlanda'ya yönelik yoğun baskılar ve birtakım ayrımcı yaklaşımların Kuzey İrlanda'da kalan Katolik yoğunluk ile İrlanda Cumhuriyeti'nde kalan Protestan yoğunluk arasında çekişmelerin çatışmaya dönüşmesi görülmektedir. Bundan anlaşılacağı üzere adanın kuzeyinde ve güneyinde bölünmüş vaziyette iki ayrı İrlanda ülkesinden söz etmek mümkündür. Bu anlamda adanın kuzeyinde kalan ve Birleşik Krallık'a bağlı Kuzey İrlanda ve güneyinde kalan bağımsız İrlanda Cumhuriyeti bulunmaktadır. Her ikisi de İrlanda adını taşıyan biri bağımsız diğeri ise Birleşik Krallık himayesinde bulunan ada ülkeleri için açıklayıcı ve şeffaf bir tanımlama gerçekleştirmek için başlangıcı 12. yüzyıla tekabül eden tarihî sürecin köklerinin incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Tarihte M.Ö 1800-1200 yılları arasına gelen Demir Çağı'nda Keltlerden oluşan günümüz Britanya ve İrlandalılar'ı, Anglosakson taarruzları sebebiyle Orta Avrupa'dan göç etmek sureti ile özellikle Büyük Britanya Adaları ile Galya'ya yerleşmiş, 11 yüzyıllık sürecin sonlarında Britanya coğrafyası üzerinde baskınlık kurmaya çalışan Vikingler, Keltler'in egemenliğini sekteye uğratmış ve 12. yüzyılda İngiliz Kralı 2. Henry'i temsilen Lord Strongbow'un daha sonradan Norman İstilasası olarak kayda geçecek olan çıkartma, Kelt toplumunun egemenliğini kaybetmesinde dönüm noktası olmuştur (Cengiz ve Kutlu, 2021: 368). Bu dönemde İrlanda Adası, Britanya tarafınca sömürgeleştirilerek ekseriyetle Dublin bölgesi kontrol altına alınmış ve dört yüz yıl boyunca çok geniş anlamlarda kendi varlığını hissettirecek bir hâkimiyet söz konusu olmuştur (Darby, 1995:16). Daha sonraki yıllarda alevlenecek çatışmaların tarihsel arka planında günümüz Kuzey İrlanda'da kalan kısımda bulunan Ulster'in 1608 yılında kolonileştirilmesi birinci mühim konu olarak görülmektedir (Şen, 2021).

İkinci önemli husus 1921 yılına gelindiğinde dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Lloyd George'un İrlandalılar ile demokratik görüşme adımları atması ve günümüz İrlanda Devleti olarak anılacak adanın güney tarafındaki İrlanda'nın resmiyetteki bağımsızlığını bir sene sonra elde etmek üzere geçici bağımsızlığının ilan edilmesidir (Soy, 2014:16). Üçüncü ve son kırılma noktası ise 1968-1998 yılları arasında gerçekleşecek "The Troubles" olarak bilinen olayların fitilini ateşleyen Katolik azınlık protestoları ve Britanya Hükümeti'nin doğrudan yönetime geçtiğinin ilan edilmesidir (Aktoprak, 2015: 329-349). Tüm bu gelişmeler doğrultusunda yıllar boyu sürecek Katolik-Protestan çatışmalarının temeli atılmıştır.

Şekil 1. Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda'yı Kapsar Harita

Kaynak (d-maps.com, Erişim Tarihi: 10.06.2023).

İrlandalı Gal Lordu Hugh O'Neill'in idaresindeki Ulster bölgesi, İngiliz Ordusu'na karşı mücadele stratejileri yürüttüyse de herhangi bir başarıya ulaşamamış ve nihayetinde İrlandalı liderlerin adadan çıkması ile İrlanda tam anlamıyla İngiliz hakimiyetine girmiştir (Darby, 1995: 16). Bu noktadan hareketle daha evvel Kral 2. Henry döneminde gerçekleştirilen İngiliz hakimiyetini takiben Kral 8. Henry döneminde İngiltere'nin Katolik Kilisesi'ni terk etme durumu ve 17. yüzyılın sonları ile 18. yüzyılın başlarında daha geniş bir sömürge anlayışının stratejilere dökülerek izlenmesi doğal olarak entegrasyonlar arasında farklılıklar ve sorunlar oluşmasına sebebiyet vermiştir. Bu çeşitlilik, ileriki süreçlerde temel uyumsuzlukların sebebi olarak gösterilecektir. Britanya Hükümeti'nin yeni gelenlere uyguladığı ve bu başlığın ilk satırlarında belirtilen kasıtlı ayrımcılık politikaları; adanın esas yerlisi olanlardan verimli toprakların zor kullanarak alınması, çeşitli iş gücü kısıtlamaları, yerel halkın çiftçilikle uğraşırken yeni gelenlerin Britanya'da Sanayi Devrimi'ni görmüş olmaları ve çalışmanın her noktasında değinilen mezhepsel farklılıklar olarak sıralanabilir (Fitzduff, 2002: 1-2). Nitekim temelde Hristiyanlık dinine mensup İrlanda halkı ile Britanya, mezhepsel olarak İrlandalılar'ı Katolik, Britanya'dan gelen yenileri ise Protestan olarak bölmektedir. Ne var ki bölünmüşlük durumu Kuzey İrlanda sorununu ilerleyen süreçte çatışmaya götürse de daha sonraki aşamalarda önce diyalog ve müzakereye daha sonra da barış inşasına götürmekten, bir takım siyasî, sosyal ve ekonomik mecburiyetleri içerisinde barındırsa da geri kalmamıştır. Çalışmanın ilk bölümlerinde aktarıldığı üzere müzakere durumu, özellikle devletler ve örgütler nezdinde çoğunlukla mecburiyetler sonucu doğmaktadır. Müzakerenin çoğu çatışma örneğinde en son çare olarak kullanıldığı da göz önünde bulundurulduğunda, genelde örgütler vasıtası ile bağımsızlık kazanma girişimlerinin mevcut olduğu görülmektedir. Kuzey İrlanda'da bu durumun ilk etapta mihenk taşı konumunda bulunan örgüt ise Fenian Kardeşliği (Fenian Brotherhood) olarak anılan örgüttür.

A. Fenian Kardeşliği

“Kuzey İrlanda Sorunu” etnisite başta olmak üzere dinî, sosyolojik, psikolojik, ekonomik gibi çoğaltılarak devam edilebilecek bin yıldır süregelen sorunlardan meydana gelmiştir. Karl Marx'ın “Romalı işgalcilerin böl-yönet

prensibinden yola çıkarak İngiliz devlet adamları sosyal çelişkiler ile oynamak, rüşvet vermek ve dinî fanatizmi ateşleyerek İrlandalı milliyetçiler arasında uyuşmazlık tohumları ektiler.” sözü 17. yüzyıldan bu yana süregelen dönemin adeta tek cümlelik özeti niteliğindedir (Marx, 1978: 78). Çalışmanın önceki bölümlerinde açıklanan birbiriyle yakın ilişkili olaylar ve çeşitli ideolojik altyapılar doğrultusunda, “Irish Famine”, “Büyük Kıtık” ya da “Patates Kıtığı” adıyla anılan açlık döneminin de büyük etkisi ile çeşitli bağımsızlık mücadeleleri verilmişti. Bu mücadelelerin temelinde ise İngilizleri, İrlanda Adası’ndan gönderme fikri yatmaktadır.

Büyük kıtlık döneminde önemli hezimet yaşayan İrlanda halkı, İngilizlerin kendilerine karşı kayıtsız kalması, dahası kendileri ile alay eder tavır takınması ile milli duygulara derinlemesine tutunmak ve bağımsızlık için kenetlenmek zorunda olduklarını hissetmiştir. Tüm bu olaylar doğrultusunda John O’Mahony ve Michael Doheny gibi isimlerin önderliğinde, 1858 yılında daha sonradan çeşitli isim ve üye değişikliklerine gidecek olan “Fenian Brotherhood” ya da “Fenian Kardeşliği” kurulmuştur. Örgütün asıl ve nihai amacı İngiliz menfaatlerini zarara uğratmak ve İngilizler’den bağımsız bir İrlanda Adası’na kavuşmaktır (britannica.com, 2023). Kendilerini “Genç İrlandalılar” olarak adlandırılan örgüt, ABD’de yaşayan ve patates kıtlığı sebebiyle göç eden İrlandalılar’ın yoğun desteği doğrultusunda kurulmuştur. Kullanılan yöntem olarak ise siyasî mücadeleden uzak, tamamen silahlı bir mücadeleyi tercih etmişlerdir. Örgüt, 1840’lı yılların İrlanda savunucusu gaziler O’Mahoney ve Doheny tarafından yönetilmiştir. Örgütün 1858’deki kuruluşundan başlayarak 1867 yılındaki İngilizler tarafınca “ölümü” İrlanda tarafınca ise “hapis cezasına mahkûm” edilen ayaklanmalarını takiben İngiltere’deki İrlanda Baş Sekreteri Frederick Cavendish’in öldürülmesi gibi olaylardan sonra 20. yüzyıla girildiğinde sayıları bin civarı kişiye kadar azalmış ve 1921 yılında İrlanda’nın bağımsızlığını kazanmasından sonra yerini farklı fraksiyonlara bırakmıştır (theirishistory.com, 2017). 1867 yılında gerçekleştirilmesi planlanan silahlı eylemler, İngiliz hakimiyetinde bulunan İrlanda istihbaratı sayesinde tam anlamı ile faaliyete kavuşmadan önlenmiştir (Pelling, 2004:43). Silahlı mücadele tecrübeleri ABD İç Savaşı’na dayanan Fenianlar hakkında İngiltere’de yayılan “200 bin kişilik İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu” söylemi, İngiltere’nin tam teşekküllü tedbirlere

başvurmasına yol açmıştır. Bu doğrultuda İrlanda'da bulunan ve örgüte müzahir olduğu değerlendirilen kişiler hakkında tutuklama kararları çıkartılmış ve mücadele Manchester'da gerçekleşen polis öldürülmesi, Clerkenwell tutukevine gerçekleştirilen bombalı saldırı gibi eylemlere dönüşmüştür (academia.edu, 2023). İngilizler tarafından güçlü ve yoğun engellemeler, Fenian lideri Rosso'nun yeterli milletvekili seçilme oyunu almasına karşın seçilememesi gibi stratejik müdahaleler, ABD'den gelen çoğu yardımın artık gelmiyor olması, örgütün tabanında kopmaların ve ayrılmaların yaşanması gibi olaylar neticesinde Fenian Kardeşliği dağılmıştır. Ancak Fenian Kardeşliği bu anlamda, İrlanda Cumhuriyeti (bağımsızlık) adına tarihsel sürecin de vermiş olduğu yaralar ile önemli mücadele ve müdafaa örnekleri teşkil etmiş ve kendilerinden sonra gelecek olan “nesillere” önemli stratejik, ideolojik ve sosyolojik miraslar bırakmıştır.

Kuzey İrlanda Sorunu'nda çatışmanın tarafları olarak Milliyetçi ve Cumhuriyetçiler (Katolik, Bağımsız İrlanda savunucuları), Birlikçi (Unionist) ve Sadıklar (Kuzey İrlanda'nın Britanya'ya olan bağlılığını savunan/Loyalist) sayılmaktadır. Bu sıralama ile aynı safta yer alan milliyetçiler ve cumhuriyetçilerden sırasıyla milliyetçiler demokratik müzakere yanlısı, cumhuriyetçiler ise silahlı mücadele (şiddet) yanlısı olarak anılmaktadırlar. Diğer taraftan birlikçi ve sadıklar ise aynı sıralamayı takip ederek birlikçiler demokratik müzakereci, sadıklar (monarşiye/kraliyete) ise şiddet yanlısı olarak anılmaktadırlar. 19. yüzyılın sonunda Birleşik Krallık'taki yönetim Muhafazakâr Parti'nin elinde bulunmaktaydı. Ne var ki Muhafazakâr Parti, demokratik müzakere yöntemini benimseyen Kuzey İrlanda Birlikçilerinden taraf olarak politikalarını buna göre belirlemekteydi (Kaya, 2013: 44). Doğal olarak cumhuriyetçiler hem siyasal iktidarın desteğinden uzaktı hem de çözümün sadece silahlı mücadele vasıtası ile kazanılacak bir bağımsızlık doğrultusunda gerçekleşeceğini savundukları için yalnızdı. İrlanda Adası'nda, bağımsızlık mücadelesi tarihinin en önemli unsurlarından biri olan Sinn Fein Partisi'nin kuruluşu böyle bir ortamda şekillenmiştir.

B. Patates Kıtlığı (Irish Famine) ve Home Rule Hareketi

İrlanda'da çatışan grupların etnik aidiyetlerinin netleşmesinde önemli olan hususlardan biri “Irish Famine”, “Büyük Açlık”, “Patates Kıtlığı” ya da “İrlanda

Kıtlığı” olarak bilinen 1845-1849 yılları arasında yaşanan kıtlıktır. Daha önce bahsedildiği üzere İrlanda’da yerleşik hale gelen Britanya hükümetinin sonradan gelenleri sanayi ile uğraşmakta iken yerli halk daha çok tarım ve çiftçilik ile geçim sağlarken sanayiden büyük ölçüde mahrumdur. Ne var ki büyük kıtlık her iki kesimin de büyük yaralar almasına sebebiyet vermiştir. Bu anlamda yaklaşık bir milyon İrlandalı’nın ölümüne, iki milyondan fazla insanın ise farklı yerlere göç etmesine sebebiyet veren ve İrlanda’nın geleceğini derinden etkileyen bu kıtlığın başrolündeki patates, toprağın nem ve asit durumu ile İrlanda ikliminden kaynaklı o dönemin hem ekonomik hem de beslenme olarak en önemli bir diğer kaynağı olan buğdaydan daha fazla hasat vermekteydi (O’Grada, 1999: 16-18). İrlandalı çiftçilerin yemek için Ağustos ayında, ekonomik/ticari amaçlarına hizmet etmek için Ekim ayında topladıkları patates, 1845 yılına gelindiğinde Ağustos ayının alışılanın dışında sağanak yağışlı geçmesi nedeniyle hezimete uğramış, yaprakları çürümüş ve mahsul hasat edilememiştir (Kader ve Kaplan, 2021: 502). Bu durum tarihte yaşanan pek çok kıtlığa nazaran daha kötü ünlü ve daha etkileyici olmuştur.

Milyonlar ile anılan ölüm sayıları ve göç hareketlerini takip eden birkaç on yıl sonra İrlanda’da merkezî yönetimin terk edilerek yerel yönetime devredilmesini isteyen toplulukların “Home Rule” olarak tarihe geçecek hareketi baş göstermiştir. Böylece “İrlandalı Milliyetçi ve Cumhuriyetçi” olarak adlandırılan Katolikler ile “Britanyalı Birlikçi ve Sadıklar” olarak adlandırılan Protestan gruplar arasında çatışmalar şiddetlenmiş ve İrlanda’nın, Büyük Britanya hakimiyetinde bir ada olarak kalmasını savunanlara karşı ayrı özerk ve yerel bir yönetimi olmasını savunanlar arasında gerilimler artmıştır (Cunningham, 2006: 397). Nitekim ilerleyen süreçte gerçekleşen Paskalya Ayaklanmaları da bu gerilimlerin nasıl çatışmaya dönüştüğüne ilişkin en önemli örneklerden biridir.

C. Paskalya Ayaklanması (Easter Rising)

Çatışmaların irili ufaklı devam ettiği ve zaman zaman artan zaman zaman azalan şiddetin sürdüğü günleri takiben 24 Nisan 1916 günü, Bağımsız İrlanda Cumhuriyeti’nin kurulması için verilen mücadelede önemli bir mihenk taşı konumunda olan orijinal adı ile “Easter Rising” ya da Türkçe kullanımı ile Paskalya Ayaklanması gerçekleşmiştir ve bu ayaklanma Britanya Ordusu

tarafından sindirilmiş olsa dahi 21 Ocak 1919 ile 11 Temmuz 1921 yılları arasında süren Anglo-İrlanda çatışmalarının alevlenmesine yol açmıştır (Foster, 1988). 1600 kişinin katılım gösterdiği ayaklanmanın başı ve dönemin dindar Katoliklerinden Tom Clarke, Eamonn Ceannt, James Connolly gibi isimlerin arasında bulunduğu yedi kişilik grubun imzası ile ülke genelindeki iletişim dağıtımının odak noktasında bulunan Merkez Posta Ofisi önünde Birleşik Krallık'tan ayrılmayı duyurma amacı güden bir bildiri okuyarak binayı ele geçirmiş ancak katılım sayısının az olması, yeterince düzenli olunamaması ve disiplinden yoksun olunması gibi sebepler nedeniyle isyancılar bastırılmıştır (irlandahaberleri.com, 2022). İsyanların bastırılması sonrası yedi kişilik bildiri imzasına sahip dönemin kanaat önderlerinden Tom Clarke, James Connolly gibi isimler idam edilmiş, isyancılar ile bağlantısına dair bilgiler edinilen 3000 kişi hakkında süresiz gözaltı ve işkenceler uygulanmıştır. Bu durum etnik kutuplaşmayı da tetikleyerek Katolik-Protestan çatışmaları arasında Katoliklere ait millî aidiyet duygusunun ateşlenmesine yol açmıştır.

Ayaklanmayı takip eden 1918 yılı genel seçimlerinde Ulster bölgesi dışında kalan tüm meclis sandalyelerini Katolikler almış ve milliyetçi kimliği ile ön plana çıkan Sinn Fein Partisi, İrlanda Parlamenter Partisi'ni mağlup ederek Londra'daki 105 temsil sandalyesininin 73 tanesine sahip olmuştur (Gürses, 1997: 25). İrlanda tarafınca başarı kabul edilen oylamanın akabinde Birleşik Krallık egemenliğinin tanınmayacağını dile getiren Sinn Fein Partisi, seçilmiş vekillerin İngiltere'de bulunan parlamentoda yer almasının yerine Dublin'de Dail Eirean ismini verdikleri bağımsız bir parlamentoda toplanmaları gerektiğine vurgu yapmıştır. Çağrı niteliğindeki bu vurguya ise İngiltere koruması altında bulunan Ulster bölgesi harici 26 eyalet katılım sağlamıştır (Laçiner, 2001: 138). Kuzey İrlanda Sorununun bu şekilde vücut bulmasının ardından bağımsızlık mücadelesinin en önemli unsurlarından biri olan Anglo-İrlanda Savaşı, üç yıl kadar sürmüş ve neticede geçici de olsa barış inşasına doğru büyük yol kat edilmiştir.

D. Sinn Fein Partisi

İrlanda Cumhuriyeti henüz bağımsızlığını kazanmadan 15 yıl önce İrlandalı politikacı, yazar ve gazete editörü olarak görev yapan Arthur Griffith tarafından 1905 yılında kurulan Sinn Fein Partisi, İrlanda bağımsızlık mücadelesinin adeta

mihenk taşı konumundadır (MacManus, 1907: 825-827). İkinci kuşak Fenianlar olarak adlandırılan kişilerin katılımı ile kurulan Sinn Fein, self-determinasyon (kendi kaderini kendi tayin etme) hakkının savunucusu ve cumhuriyetçi bir parti olarak ön plana çıkmıştır. İrlandaca “Biz Kendimiz” anlamı taşıyan Sinn Fein hakkın kurucu kadroda yer alan O’Hegarty; “Sinn Fein’i sadece bir siyasî araç olarak görmek ve kullanmak hataya düşmek demektir. Sinn Fein, politikadan öte, ulusal bir felsefe niteliğindedir.” demiştir (O’Hegarty, 2010: 11). O’Hegarty, Sinn Fein’in ideolojik felsefesini temele oturtan kurucu A. Griffith hakkında ise “Dahi bir gazeteci” cümlesini sarf etmiştir (O’Hegarty, 2010: 15). Sinn Fein’in kurucuları ve diğer İrlanda milliyetçilerinden oluşan bir grup, National Council-NC ya da Türkçe kullanımı ile Ulusal Konsey isimli bir örgüt kurmuştur. Bu örgüt, İrlanda’ya ziyaret gerçekleştirecek dönemin Britanya Kralı olan 7. Edward’ı protesto etmek maksadı ile kurulmuştur (O Broin, 2009: 177). İlk etapta geçici olarak kurulan konsey, protesto sonrası dağılmayı hedeflese de birçok farklı kesimden yoğun destek geldiğini görerek dağılmaktan vazgeçmiş ve “The Sinn Fein Policy” ya da “Sinn Fein Politikası” olarak tabir edilen tarihî konuşma, 28 Kasım 1905 tarihindeki yıllık toplantıda Arthur Griffith tarafından gerçekleştirilmiştir (Feeney, 2002: 38). Böylece Sinn Fein Partisi’nin de temelleri güçlü bir şekilde atılmıştır. Konuşmada alınan kararlar doğrultusunda önce Ulusal Konsey’in partileşmesi gerektiği savunulmuş ve aynı gün Sinn Fein Partisi kurulmuştur. Sinn Fein’in kuruluşu, etnik kökenin de etkisiyle yukarıda bahsedilen karşıt görüşlere sahip Cumhuriyetçi ve Birlikçi grupların çatışmalarındaki kırılma noktası halini almıştır (Mullholand, 2003: 16). Dahası, beklenilmeyen bir destek ile karşılaşarak çatışmaların seyrinin en önemli aktörü halini almıştır.

Yerelden ve genelden beklenmedik desteği gören Sinn Fein, 1908 yılındaki Westminster seçimlerine katılmış ve İrlanda’nın, Kuzey Leitrim (Leitrim North) ismiyle anılan parlamenter seçim bölgesindeki oyların %27’sini almayı başarmıştır (Feeney, 2002: 50). Başarısındaki devamlılığı sağlayamayan Sinn Fein, siyasî, sosyal ve ideolojik örgütlenmelerin öncüsü konumunda olmuştur. Nitekim Sinn Fein’in geniş çapta ismini duyurmasına sebep olarak gösterilen 1916 yılındaki Paskalya Ayaklanması, Sinn Fein tarafından sadece bir kişinin katılım sağlamış olmasına rağmen “Sinn Fein Ayaklanması” şeklinde

isimlendirilmiştir (Laffan, 1999: 70). Bu durum, yeni kurulan ve sağlam ideolojik temellere oturtulan partinin, -her ne kadar süreç doğru yönetilememiş ya da adımlar doğru atılamamış olsa da- ne denli destek gördüğünün ve toplumun kendilerine yakın bir ideoloji barındıran siyasî otoriteye aç olduğunun göstergesi niteliğinde olmuştur.

Sinn Fein'in yedi kurucusundan sadece bir tanesinin katılım sağlamasına rağmen "Sinn Fein Ayaklanması" olarak adlandırılan Paskalya Ayaklanması'nda, İngilizler şiddetli ve ölümcül karşılıklar vererek ayaklanmayı bastırmıştır. Siyasî aktivist ve devrimci ruhu ile ön plana çıkan, Paskalya Ayaklanması'nın vücut bulmuş hali olarak anılan ve milliyetçi isyancıların lideri konumundaki Patrick Henry Pearse gibi önemli isimlerden 15 kişinin de aralarında bulunduğu 97 kişinin idam edilmesi ile ayaklanmayı destekleyen Katolikler'in sayısında gözle görülür bir artış cereyan etmiştir (Öncü, 2009: 39). Bağımsızlık mücadelesinde önemli ölçüde etkiye sahip Paskalya Ayaklanması, 1916 yılında başarısızlıkla sonuçlanmıştır ancak gelecek dönemlere ışık tutacak bir ayaklanma olarak tarihe geçmiştir.

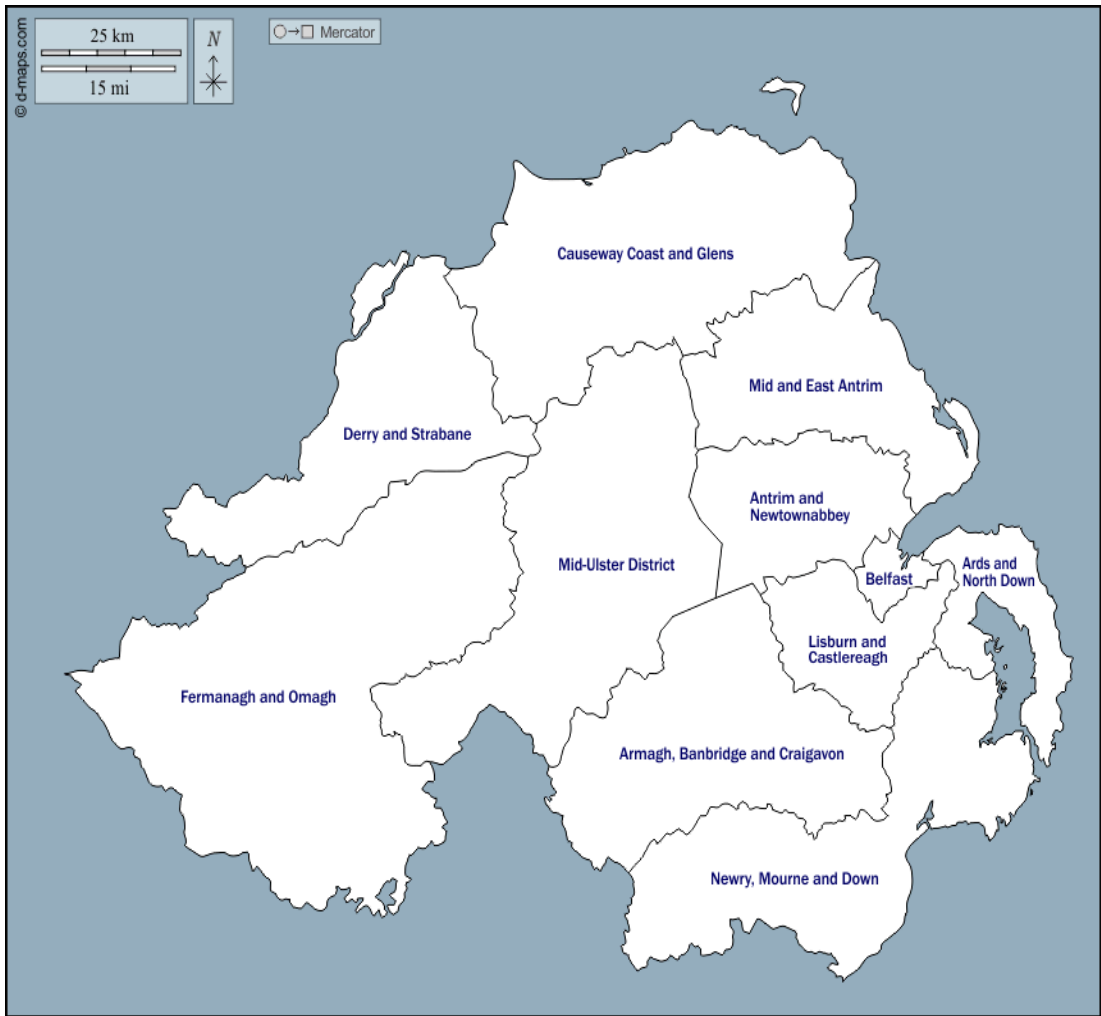
E. İrlanda'nın Bağımsızlığı

1919 yılında Katolikler'den oluşan İrlandalı Gönüllüler, Protestan Britanya Ordusu'na karşı çatışmaya girişmiş ve bağımsızlığa yönelik bu kuvvetli adımlar adanın Kuzey İrlanda olarak anılan bölümünde nüfus olarak çoğunluğu oluşturan ancak ada geneline bakıldığında azınlık konumunda olan Protestanlar açısından hem dinî olarak hem yönetim olarak hem de sosyal olarak çeşitli endişelere yol açmıştır (Şen, 2019). Toplumun bu endişelerini de göz önünde bulundurarak Başbakan Lloyd George, bölünmüşlük adına resmî adımlarda bulunmuştur. Bu anlamda George; Monaghan, Cavan ve Donegal kantonlarının bir bölge, geri kalan Antrim, Armagh, Down, Fermanagh, Derry/Londonderry, Tyrone kantonlarının ise diğer üç kantondan ayrılarak ayrı bir bölge olarak her iki bölgeye ait birer parlamento kurulması gerektiğini savunmuştur (Cunningham, 2006: 401). Toplam dokuz kantondan oluşan adanın bu şekilde bölünmesinin ise George tarafından nüfusun etnik kimliğe göre yoğunluğu, yüzölçümleri, jeoloji ve jeopolitik gibi çeşitli pragmatik stratejilere dayandığını değerlendirmek mümkündür. Ancak gelişmeler, sulh sağlamada yeterli olmamıştır ve çatışmalar

devam etmiştir. Dahası 1921 yılı Mayıs ayı içinde yapılan siyasî seçimleri kazanan Katolik Valera liderliğindeki Sinn Fein partisi politik anlamda mücadelesine devam ederken silahlı mücadele kanadı olan IRA da eylemlerini sürdürmekteydi. Sürüncemede kalan durum neticesinde çalışmanın bir sonraki paragrafında detaylandırılan 1921 yılında Britanya-İrlanda Anlaşması (Anglo-Irish Treaty) imzalanmıştır.

Siyasî gelişmelerin yanı sıra Katolik-Protestan temelli çatışmaların başlıca kahramanı olan İrlandalı Gönüllüler daha sonradan İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu olarak anılacak IRA çatısı altında birleşmek sureti ile şiddetli bağımsızlık adımları atmış ve gelişmeler doğrultusunda her iki taraf için de hem isteksizlik hem politik baskı hem de mecburiyet barındıran anlaşma 6 Aralık 1921 tarihinde Birleşik Krallık ile Sinn Fein Partisi arasında imzalanarak Anglo-İngiliz Savaşı'nı bitiren 18 maddeden oluşan bir anlaşma olarak tarihteki yerini almıştır (insamer.com, 2023). Böylece, Bağımsız İrlanda Devleti, İngiliz Milletler Topluluğu ya da resmî adı ile Milletler Topluluğu'nun bir parçası olarak inşa edilmiş ve ilerleyen 25-30 yıllık süreç sonunda İrlanda Ulusal Meclisi tarafından çıkarılan İrlanda Ulusal Yasası vasıtası ile Milletler Topluluğu'ndan ayrılarak tam bağımsız İrlanda Cumhuriyeti halini almıştır (Gidirişlioğlu, 2005: 1). Bu anlamda Birleşik Krallık ya da Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı'na bağlı İngiltere, Galler ve İskoçya ile Antrim, Armagh, Down, Fermanagh, Derry/Londonderry, Tyrone kantonlarını kapsayan Kuzey İrlanda'dan ayrılmıştır (mfa.gov.tr, 2023). Ancak bu ayrılma, ilerleyen süreçte "İrlanda Sorunu" olarak anılan çatışmaların daha ziyade "Kuzey İrlanda Sorunu" olarak anılmasına sebebiyet verecektir. Anlaşmaya doğrultusunda Sinn Fein Partisi, Ulster (Kuzey İrlanda) tarafının Birleşik Krallık'a bağlılığını tanıırken, Birleşik Krallık tarafı İrlanda Cumhuriyeti'ni "dominyon" olarak tanımıştır. Dominyon kelimesi "İngiliz Uluslar Topluluğu'na üye ve İngiliz Krallığı'na bağlı olmalarının yanında bağımsızlığı olan ülke" olarak tanımlanmaktadır (tdk.gov.tr, 2023). Böylelikle Birleşik Krallık, Ulster bölgesindeki hakimiyetini korurken İrlanda dominyon hali ile bağımsızlığını ilan etmiştir. Konu tarihî süreç incelenmek sureti ile ele alındığında geçmişteki dinamiklerin hemen hemen tamamının etnik milliyetçiliğin ortaya çıkışında etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Sırasıyla İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda olarak

Katolik-Protestan çatışmalarının anlaşılması için tarihsel sürece bakıldığında, dinamiklerin özellikle bölünme dönemlerinde etnik aidiyetleri ne denli etkilediği gözler önüne serilmektedir. Nitekim IRA çatısı altındaki bir topluluk, İrlanda'nın bağımsızlığını bir nevi bölünme olarak nitelendirilerek kabul etmemiştir (insamer.com, 2023). Bu hali ile Sinn Fein Partisi içerisinde bağımsızlığı kabul eden ve bağımsızlığın bir nevi bölünme olduğunu düşünen gruplar arasında ayrışmalar gerçekleşmeye başlamış ve Sinn Fein'e bağlı IRA kanadı savaş ve çatışmaların devam etmesi gerektiğine kanaat getirmiştir.

Şekil 2. Kuzey İrlanda Haritası

Kaynak: (d-maps.com, Erişim Tarihi: 10.06.2023).

VII. KUZEY İRLANDA SORUNU: BÖLÜNMÜŞ YA DA BİRLEŞMİŞ

Kuzey İrlanda'da geçmişten beri süregelen çatışmaların diyaloga ve barışa dönüşmesini zorlaştıran en önemli faktörlerden birinin “Üçlü Azınlık Sorunu” (Triple Minority Problem) olduğu düşünülmektedir. İrlanda'nın bağımsızlığını takiben bölünmüş-birleşmiş İrlanda sorunsalı meydana gelmiştir. Adanın iki ayrı parlamentoya bölünmesinden sonra Protestanlar tarafından yönetilen Kuzey İrlanda Parlamentosu bulunmaktaydı. Bahsedilen dönem içerisinde Kuzey İrlanda'da bulunan %40 seviyelerindeki Katolik nüfusun karşısında adanın tamamında çoğunluk pozisyonunda bulunan %60 seviyelerindeki Proteston nüfus bulunmaktaydı. Bu çoğunluktan yola çıkarak Protestanlar, siyasî emelleri doğrultusunda Katolikler'in temsil ve yönetim yetkilerini şekillendirmek sureti ile sıfırlamış, Katolikler sosyal, ekonomik ve kültürel olarak dışlanmış ve toplum çoğunluğu baz alındığında eğitimsiz, fakir, kültürsüz ve itilmiş bir topluluk halini almıştır (Metkin ve Çemrek, 2021). En son Ulster'de zabıta memurluğu görevini yürütmekle yükümlü personellere “Özel Güler Kanunu” vasıtası ile Polislik görevi verilmesi, Katoliklerin son derece baskı altına alınmasına sebebiyet vermiştir (Ataman, 2010: 660). Bölünmüş-birleşmiş İrlanda sorunsalında her anlamda baskı altında bulunan Katolikler çözüm için İrlanda ile birleşme taraftarı olurken, Protestanlar ise ayrıcalıkların kaybedileceğinin verdiği endişe ile Britanya güdümünde kalarak bölünmeyi tercih etmişlerdir. Bu durum daha önceleri İrlanda Sorunu olarak anılan çatışmaların, daha şiddetli, daha ölümcül, daha yaralayıcı, daha maliyetli ve daha zarar verici mahiyetlere kavuşarak Kuzey İrlanda Sorunu olarak evrilmesinin esas ögesi konumundadır (Eriş, 2000: 335). 1845-1849 yılları arasında meydana gelen ve yukarıda bahsi geçen “Patates Kıtlığı” döneminden kısa süre sonra yedi yıllık süren açlık mücadelesi sekiz milyon kişiden fazla olan nüfus yoğunluğunun %20-25 oranlarında azalması ile yerini üç milyon kişinin öldüğü ya da göç ettiği bir İrlanda'ya bırakmıştır (egitimirlanda.com, 2023). Güncel veriler de göz önüne alındığında bir daha asla sekiz milyon kişilik bir nüfusa ulaşamamıştır.

Kalan nüfus içerisinde özellikle bağımsızlığın gerçekleştiği yıllarda bir azınlık-çoğunluk sorunu yaşanmaya başlamıştır. Bu anlamda Katolik çoğunluklu İrlanda Cumhuriyeti'nde %10'luk bir pay ile Protestanlar yaşamaktaydı. Kuzey İrlanda'da ise 500 bin Katolik, bir milyon civarında da Protestan bulunmaktaydı. Genel resimde Katolikler, ada genelinde çoğunluk oluşturmalarına rağmen Kuzey İrlanda bölgesinde azınlık, Protestanlar ise Kuzey İrlanda bölgesinde çoğunluk olmasına karşın adanın tamamında azınlık durumundaydı (Şen, 2019). Bu noktadan hareketle bölünmüş-birleşmiş İrlanda sorunsalında Kuzey İrlanda'da bulunan Katolikler'in şayet birleşme gerçekleşirse çoğunluk durumunda olacakları için istekli, Protestanlar tarafından ise bölünmüşlüğün kabulü durumunda, buldukları bölgede çoğunluğu oluşturacakları için bölünme taraftarı olmaları her iki taraf için de yadsınamaz bir gerçektir. Bahsedilen bu durumun, toplumsal ayrışma doğrultusunda azınlık-çoğunluk ya da yeterlilik sorunlarının çatışmanın temelinde yer almasını sağlayarak sırasıyla diyalog ve barış inşasına gem vurduğu düşünülmektedir. Neticede Katolikler, iş imkânları, sosyal, kültürel ya da ekonomik anlamda sahip olunabilecek imkânlardan çoğu alanda mahrum bırakıldığı ve Protestanlar yönünde pozitif bir ayrımcılık yapıldığı birçok kaynakta mevcuttur (Report, 1969). Hayatın doğal akış şeması içerisinde karşılaşılabilecek sosyal, dinî, siyasî ya da kültürel, ekonomik vb. hemen her alanda yaşanan ayrışma durumu Kuzey İrlanda'da özellikle bölünmenin yaşandığı 1921 yılını takiben Birlikçi Parti'nin (Protestan) hüküm sürdüğü elli yıl boyunca varlığını göstermiştir (Raune and Todd, 1996: 49). Bu noktadan hareketle yaşamın her alanına yansımaya başlayan etnik ayrışma ve kutuplaşma durumu, 1960'lı yılların sonlarında meydana gelen özellikle medenî hakların savunucusu halini alan protestoların da temel taşı oluşturmuştur. Bilahare, ayrışmadan sonra Kuzey İrlanda'da bulunan Protestanlar için en önemli kaygı güvenlik olmuştur. Bölgede yaşayan Katolikler, bu güvenliği İrlanda'ya olan sadakatleri ile tehlikeye düşürebilecek potansiyelde görülmüş, dolayısıyla Protestanlar açısından kaygı ve endişe yaratacak bir topluluk haline dönüşmüştür (Mulholland, 2002: 69). Bu kaygıların sonuçları olarak Katolikler son derece kısıtlı bir yaşama sahip olurken ücret eşitsizlikleri, eğitim olanaklarının daralması, yerele bağlı güvenlik güçlerinin Protestanlar tarafından kullanılarak toplantı, gösteri yürüyüşü, basın açıklaması gibi özgürlüklerin sınırlandırılması yükselme eğilimi göstermiştir (Donohue, 1998: 1090-1091). Bu eşitsizlikler,

temelde gerek mezhepsel ayrışmaların gerekse siyasal çatışmaların getirisiyle sınıfsal kutuplaşmaların pekiştiricisi niteliğinde olmuştur. Çalışmanın bir sonraki bölümünde 1960'ların sonları ve 1970'lerin başındaki çatışma değişimi, PIRA'nın yerini IRA'ya bırakması, IRA'nın ise eylemlerine ivme katarak ilerlemesi "The Troubles" olarak anılan ve Belfast Anlaşması'na dek devam eden süreç incelenecektir.

A. The Troubles (Sorunlar) 1968-1998

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yüzyılın ilk çeyreği olan 1960'lara gelindiğinde ABD, Avrupa ve Asya Kıtaları'nda medenî haklara ilişkin protestolar artışa geçmiş, ekseriyetle Avrupa'da refah seviyesinin fark edilir derecede yükselmesi ile protestolar güçlenerek katılımcı toplamıştır (Aktoprak, 2015: 347). 1963 yılında daha küçük ve barışçıl hareketlerle başlayan, daha sonra tüm dünya geneline yayılan "Medeni Haklar Kampanyası" bir takım olumlu sonuçlar doğurmasıyla beraber 1960'ların sonuna gelindiğinde şiddet eylemlerinde düşüş görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde Katolikler, alışlagelen milliyetçilik kavramından daha uzakta, Britanya içerisinde eşit hak ve talepleri olduğunu dile getirerek arayış içine girmiştir. Her ne kadar şiddet ve saldırıdan uzak eylemler ile taleplerini dile getirmiş olsalar da Protestan yönetim bu gösterileri yoğun bir tehdit olarak algılamış ve esasen barış yanlısı olan gösteriler, "rejim karşıtı" olarak nitelendirilerek sert müdahalelere müsaade edilmiştir. Böylece sulhperver gösterilerden sonuç alınamayacağı kanısına varan Katolik topluluk, şiddet yanlısı bir tavır takınarak kendilerini müdafaa etme isteğine bürünmüş ve tarihe "The Troubles" (Sorunlar) olarak geçecek dönem tetiklenmiştir.

Kuzey İrlanda da tüm dünyayı saran bu protestolardan üzerine düşen payını alarak 1963 yılında eşit hak talepleri ile medeni haklar kampanyasını ilk etapta şiddetten uzak ve daha barışçıl tepkiler doğrultusunda başlatmıştır. Gösterilerin başlamasında özellikle iş gücü anlamında daha vasıfsız olanların Katoliklerden oluşması ve yukarıda bahsedilen diğer siyasî, kültürel ve sosyal baskıların devam etmesi ön plana çıkmıştır (Alonso, 2002: 65). Bu dönemi kapsayan 1961-1971 arasındaki on yıllık süreç içerisinde Katolikler'in üniversite sıralarına katılımları %10 artmak sureti ile %22'den %32 seviyelerine yükselmiş ve Medeni Haklar

Kampanyası'nda bölgede oluşan gelişmeleri yakından takip eden üniversiteli gençlerin hak talepleri konusunda başı çekmesinde önemli bir etken halini almıştır (Burleigh, 2002: 383-384). Tüm bu gelişmeler doğrultusunda barış savunucusu niteliğe sahip sokak gösterileri ile başlayan, daha sonradan şiddetli çatışmalar halini alan eylemlerde IRA, "Katoliklerin Mağduriyeti" perdesinde kendisine meşru bir zemin hazırlamaya çalışmıştır. Nitekim yukarıda da bahsi geçen bazı statülerin ve pozitif ayrıcalıkların zayi olacağı endişesi taşıyan Protestanlar, Katolikler'in Medeni Haklar Kampanyası kapsamında dile getirdikleri talepleri sert şekilde reddetmiş, hükümetin de süregelen yardımlarından faydalanmak sureti ile atılım ve hamlelerini artırmışlardır (Ataman, 2010: 661). Özetle 1916 Paskalya Ayaklanması'nı takip eden süreçte tırmanan karşılıklı şiddet eylemleri, İrlanda'nın stratejik öneme sahip üç ve altı kanton şeklinde bölünerek Kuzey İrlanda ile İrlanda Cumhuriyeti'nin oluşması, Protestanlar'ın Katolikler karşısında pozitif ayrımcılık ile kayrılmaları sonucu başlayan ve dünya geneline yayılan Medeni Haklar Kampanyası'nın devamında 1967 yılına geldiğinde Kuzey İrlanda İnsan Hakları Topluluğu'nun, eşit ve adaletli içerikler barındıran reform talep etmesi ile toplumsal bir kargaşaya meydan açılmıştır. Süreç doğrultusunda yayılan şiddet eylemleri kontrol dışına çıkmış ve dönemin Kuzey İrlanda Başbakanı Chicester-Clark, İngiliz Başbakanı Harold Wilson'dan yardım talebinde bulunmuştur. 1969'da İngiliz ordusu bölgeye intikal ederek asayiş sağlamak üzere görevlendirilmiştir. İngiliz ordusu başta hem Katolikler hem de Protestanlar tarafından şiddet karşıtı olduğu düşüncesi ile desteklenmiştir. Önceleri Katolikler, İngiliz ordusunun asayiş sağlamadaki görevini kendilerini Protestan saldırı, eylem ve ayrımcılıklarından müdafaa eden bir kuvvet olarak nitelendirmiş ve aslî görevin dışına çıkan İngiliz ordusu Katoliklere müdahale etmeyi sürdürmüştür. Neticede asayiş tesis etmek amacı ile bölgeye intikal ettirildiği düşünülen İngiliz ordusu, ilerleyen süreç içerisinde çatışmanın bir tarafı halini almıştır (Cunningham, 2006: 411). Şiddetli çatışma ortamında doğal olarak yoğun "çatışma tarafı" kargaşasının olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda çalışmanın önceki bölümlerinde sözü geçen statükonun nasıl korunacağına ya da nasıl değişeceğine dair aralarında çeşitli organik bağlar bulunmasına rağmen pratikte fikir ayrılığına düşen gruplar (Milliyetçi, Cumhuriyetçi-Birlikçi, Sadık) daha net belirmeye başlamıştır. Bu noktadan hareketle The Troubles dönemindeki çatışmaların ve uyuşmazlıkların

ana etkenlerinden birinin çatışma taraflarından olan Cumhuriyetçi ve Sadık gruplardan beslenen paramiliter örgütler olduğunu düşünmek yerinde olacaktır.

Bağımsızlığın kazanıldığı ve Anglo-İrlanda savaşının 18 maddelik anlaşma ile sonuçlandırıldığı 1919-1921 yıllarında daha küçük çaplı bir örgüt olarak faaliyet sürdüren IRA, çatışmaların şiddet ve ivme kazandığı 1968’li yıllardan itibaren Katolik halktan yoğun destek görmüştür. Bu doğrultuda aradığı ortamın uygun şartlara ulaştığını gören IRA, 1970 yılında ayaklanmayı sindirmek adına müdahalede bulunan İngiliz ordusuna karşı gerilla savaşına girişmiştir (Şen, 2019). Katolik mağduriyetinin yaşandığı ve meşru bir zemin hazırlanmaya çalışıldığı dönem içerisinde IRA’nın ne bombalı saldırıları ne de askerî, kamusal ya da sivil halka karşı gerçekleştirdiği eylemler, meşruiyetine bir zarar getirmemiştir. Sadece Katolikler tarafından değil, Protestanlar tarafından da şiddet eylemlerine başvurulmuş dönemde, karşılıklı tutuklamalar ya da müdahaleler yerine yalnızca Katolikler’e karşı negatif politikalar izlenmesi ve 1973 yılına gelindiğinde 13 silahsız ve savunmasız Katolik’in öldürülmesi, IRA’nın şiddet eylemlerinin meşrulaştırılmasına yoğun fayda sağlamıştır. Tarihler 1971 yılı Ağustos’u gösterdiğinde Kuzey İrlanda, terör şüphelisi şahısların yargısız şekilde gözaltına alınabileceğine karar vermiştir. Gösteri, basın açıklaması ve protesto yürüyüşleri gibi eylemleri yasaklayan Kuzey İrlanda hükümetini, 30 Ocak 1972 yılında bir grup Katolik İrlandalı protesto etmek istemiştir. Derry/Londonderry olarak anılan bölgede yapılan protestolar esnasında İngilizler tarafından müdahaleler gerçekleştirilmiş ve 13 Katolik protestocu öldürülmüştür. “Kanlı Pazar” olarak tarihe geçen bu sivil katliamı olayından sonra IRA; hem faaliyetlerine, katılımcılarına, desteklerine ve eylemlerine hız kazandırmış hem de daha meşru bir zemin üzerinde eylem gerçekleştirmeye başlamıştır (bilimvegelecek.com, 2016). Böylece baskı ile sindirilemeyeceği kanaatine varılan IRA hakkında İngiliz Parlamentosu, Kuzey İrlanda Parlamentosu’nu feshederek 1973 yılında daha sert önlemlerin alınacağı merkezi yönetime geçme kararı almıştır (Bilgü, 1988: 39-40). Daha evvelki zamanlarda küçük gruplar halinde daha az şiddet içeren eylemlerle gündeme gelen paramiliter örgütler, özellikle Kanlı Pazar olayını takip eden süreçte harekete geçerek tekrar sahneye çıkmışlardır.

20. yüzyılın başlarında, birleşik İrlanda'yı bir tehdit olarak görerek ortaya çıkan ve loyalistlerden oluşan Protestan paramiliter örgütlerden en önemlileri Ulster Gönüllü Güçleri (The Ulster Volunteer Force-UVF), Ulster Savunma Birliği (The Ulster Defence Association-UDA) ve Ulster Özgürlük Savaşçıları'dır (The Ulster Freedom Fighters-TUFF) (Metkin ve Çemrek, 2021). Çatışan örgütlere dair hem bizzat örgüt mensubu olan hem de halktan yoğun silah, erzak vb. destek veren kişiler dolayısıyla o dönemki sayılar net olarak bilinmemektedir. Ancak The Troubles döneminde gerçekleşen paramiliter saldırıların %90'lık kısmının bu örgütler tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir (Fitzduff, 2002: 9). Belfast ve Dublin olmak üzere iki ayrı merkeze sahip IRA'da meydana gelen fikir ayrılıkları neticesinde daha farklı ideoloji ve yöntemlere sahip Belfast merkezli bir grup ayrılma yoluna giderek 1969 yılında PIRA-Geçici İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu'nu (Provisional Irish Republic Army) kurmuştur. Nihai olarak ortak bir amaca hizmet eden ancak pratikte daha militarist ve milliyetçi bir yol izleyen PIRA, "Kanlı Pazar" olayına misilleme olarak tarihe "Kanlı Cuma" olarak geçen Belfast'a bağlı 26 ayrı noktada bombalı saldırı eylemini gerçekleştirmiş ve dokuz kişinin ölümü, 130 kişinin ise yaralanmasına sebep olmuştur (history.com, 2023). Official-IRA (O-IRA) adını almadan evvel faaliyet göstermekte olan PIRA, hem Protestanlar hem de İngiliz ordusu aleyhinde şiddet içerikli eylemler gerçekleştirmiş ve 1990'lı yıllara kadar sürecek olan Westminster Parlamentosu yönetimi başlamasının en büyük etkenlerinden biri olmuştur. (Darby, 1995). Westminster Parlamentosu'nun yönetime el koymasında en önemli sebeplerden bir diğeri ise Kuzey İrlanda yönetiminin toplumsal kargaşayı ve şiddet olaylarını önlemedeki gücünün yetersiz kalmış olmasıdır.

1970'lerin daha ilk yıllarında çeşitli yürüyüş, oturma eylemi, basın açıklaması gibi daha barışçıl görünen eylemler, yerini PIRA güçleri ile İngiliz Ordusu arasında gerçekleşen yoğun şiddet içerikli eylemlere bırakmıştır. Bu durumu takiben örgüt, 1972 yılında katlanan hamleler ve yoğun şiddet katarak eylemlerine devam etmiştir. En çok ses getiren eylemlerinden bir diğeri İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'a bağlı parlamentodaki Airey Neave (milletvekili)'nin bombalı eylem sonucu öldürülmesidir (Selçuk, 2013). Dahası örgüt, 1984 yılında Thatcher'a da suikast düzenlemiş ancak Thatcher suikastten sağ olarak kurtulmuştur (bbc.com.tr, 2013). Bu hali ile ara ara sekteye uğramış

olsa dahi İngiliz hükümeti ile barış inşasına yönelik gizli görüşmeler sürdürülmüş ve PIRA, ortalama 1972-1998 yılları arasında ivme kattığı eylemlerine “Hayırlı Cuma Anlaşması” imzalanana dek devam etmiştir. Militarist bir yol takip eden PIRA’ya karşı O-IRA, daha Marksist bir çerçevede kalarak “İşçi Sınıfı”nın bölündüğünden hareketle 1972 yılında tek taraflı olarak ateşkes gerçekleştirmiştir. Her anlamda ortak nihaî hedefe sahip olan ancak izlenen yollar doğrultusunda ayrılığa düşen PIRA ve O-IRA, genel olarak IRA adını kullanmaktadırlar (Bilgü, 1988: 41). Süreç IRA’nın eylemlerine ivme katmasıyla İngiltere’nin çıkardığı Terörü Önleme Yasası, yasa doğrultusunda gerçekleştirilen yoğun tutuklamalar ve hapisaneye atılan kanaat önderlerinin ses getirici açlık grevleri, ölümleri ve artan Katolik dayanışması ile devam etmiştir.

Terörü Önleme Yasası ile tutuklama ve yargılamalara bir nebze de olsa yasal zemin oluşturmaya çalışan İngiliz hükümeti, geniş çaplı tutuklama ve gözaltılar ile Katolik mücadelesine gem vurmıştır. Özellikle Katolik kanaat önderlerine yönelik tutuklamalar gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda her alanda kısıtlanan ve mücadele edecek noktaları azalan Katolik liderler hapisanelerde başlattıkları açlık grevleri ile yeni bir stratejik döneme girmişlerdir. Oluşturulan yasal zemin ışığında tutuklaması gerçekleştirilen 9 Mart 1954 Belfast doğumlu, dönemin Kuzey İrlanda Milletvekili Bobby Sands (Robert Gerard Sands), cezaevi protestosu olarak açlık grevine girerek 66 gün süren grevinin sonunda 5 Mayıs 1981 yılında ölmüştür (Çalışkan, 2021). Ömrünün gençlik yıllarının çoğunu Maze Hapishanesi’nde gerçekleştirerek siyasî tutukluların statü talepleri doğrultusunda girdiği açlık grevinin sonucunda gelen bu ölüm, İngiltere’ye karşı, hapisaneye ilişkin kararlara yönelik gerçekleştirilen eylemlerin dönüm noktası halini almıştır. Sands’in (bobbysadnstrust.com, 2023) “Emperyal cephaneliklerinde, kırılmak istemeyen bir İrlandalı’nın ruhunu kırabilecek hiçbir şeye sahip değiller” sözü, gelecek dönemde mücadele veren diğer direnişçiler ve uluslararası alanda ilham verecek bir figür halini almıştır.

Devam eden çalkantılı süreç sonunda 1980’li yıllara gelindiğinde IRA’nın siyasî alandan uzaklaşarak silahlı mücadeleye yüklenmesi ile bir takım siyasal boşluklar meydana gelmiştir. Bu boşlukları Kuzey İrlanda bölgesinde bulunan Katoliklerin çoğunluğunun sahip olduğu “Birleşik İrlanda” hedefine ulaşmaları için aracılık ettiği düşünülen Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Social Democratic and

Labour Party-SLDP) doldurmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda ilk etapta SLDP %20 civarı bir oya sahipken IRA'nın siyasî kanadı olan Sinn Fein %10-15'lik bir oy potansiyeline sahiptir (Şen, 2019). Ancak daha sonradan bu oluşumların önüne geçmekte zorlandığının farkına varan IRA, Garry Adams'ın Sinn Fein Partisi lideri olarak seçilmesi ile milliyetçi bir yol izleyeceğini öngörerek konvansiyonel silahlı mücadele tutumlarını, demokratik müzakereye doğru çevirerek diyaloglar için bir açık kapı bırakmıştır (Metkin ve Çemrek, 2021). Böylece 1983 yılında yapılan seçimlerde Garry Adams Avam Kamarası'na seçilirken, Sinn Fein milliyetçi çizgisi ile oyların %43'ünü almayı başarmıştır. Avam Kamarası, yasama yetkisinin parlamentoya ait olduğu Birleşik Krallık'ta, günümüzde beş yıllık dönem için oy çokluğu ile seçilen ve parti oylaması yerine kişi oylaması yapılan iki kamaralık (Lordlar Kamarası-Avam Kamarası) parlamentodan biridir (Kara, 2012: 10). Bu gelişmeler ile birlikte Kuzey İrlanda'ya has bir iç mesele gibi gözüken sorun/sorunlar, uluslararası hal alma yoluna doğru evrilmiş ve 1983'te İngiltere-İrlanda Konseyi adı verilen konsey kurulmuş ve konsey kurulumundan üç yıl kadar önce görüşen İrlanda Başbakanı Charles Haughey ve Birleşik Krallık Başbakanı Margaret Thatcher, 1981'de İrlanda'da Garret Fitz Fedal'ın iktidar olmasıyla da devam eden ve 1985'te İngiliz-İrlanda Anlaşması (Anglo-Irish Agreement) -her ne kadar Margaret Thatcher tarafından iyi karşılanmamış olsa da ABD ve AB'nin yoğun baskıları neticesinde imzalanan- ile sonuçlanacak daha sıcak ve daha yakın bir politik işbirliğine gitme kararı almışlardır (McVeigh and Rolston, 2007:903). Daha önceleri seçimler Sinn Fein için IRA'nın silahlı direnişinin bir bütünleyici unsuru olarak görünmüş olsa da Anglo-İrlanda Anlaşması'na müteakip Birleşik Krallık'ın Kuzey İrlanda Sorunu'na ilişkin fikir ve görüşlerini masaya yatırabilecekleri bir konferans yapısının oluşturmasına karşılık İrlanda Cumhuriyeti, IRA üzerinde daha baskıcı olacağına ilişkin söz vermiştir (Çemrek ve Metkin, 2021). Böylece 1983'ten sonra gerçekleşen ilk seçimlerde Sinn Fein Partisi'nin oylarının %43'lerden %35'lere düşmesine IRA'nın silahlı mücadeledeki ısrarının, İrlanda Cumhuriyeti'nin ise vermiş olduğu taahhütleri yerine getirme bilincinin yol açtığı düşünülmektedir.

Anlaşma doğrultusunda Birleşik Krallık'ın İrlanda Cumhuriyeti ile geliştirdiği iş birlikleri ve imzalanan anlaşma, Kuzey İrlanda'daki İrlanda

Cumhuriyeti akımına meşruluk kazandırmıştır. Ayrıca Kuzey İrlanda'nın sahip olduğu statüdeki değişimlere ilişkin nüfus çoğunluğu rızası gibi demokratik yöntemlerin kullanılmasına yol açmıştır (Kuusisto-Arponen, 2001: 124). Anlaşmadan sonra Kuzey İrlanda Sorunu'na ilişkin daha uluslararası düşüncelerin ele alınmasının da soruna farklı ve dış siyasal aktör ve faktörlerin katılımını mümkün hale getirerek müzakere süreçlerine evrilmesinin kolaylaştığı değerlendirilmektedir. Bu anlamda çatışmadan diyaloga doğru inişli çıkışlı devam eden süreç, 1980'lerin sonunda atılan adımlar ile daha olanaklı hale gelerek çatışmadan uzak, barış tesisine daha yakın bir hal almaya başlamıştır.

Sürecin daha barışçıl devam ettiğini gören ve evvelden beri Katolikler'in varlığının Kuzey İrlanda için bir tehdit olduğunu düşünen Protestanlar ise Birleşik Krallık tarafından ihanete uğradıklarını ve adeta ötelendiklerini düşünerek paramiliter örgütleri vasıtasıyla şiddet eylemleri arayışına girmişlerdir. Silahlı mücadelesi sürerken siyasî olarak başta Sinn Fein tarafından yalnız bırakıldığını ve politik boşluğu dolduramadığını, müzakere süreçlerinde ise var olmadığını gören IRA da Protestan paramiliter gruplar gibi kendisini dışlanmış hissetmek suretiyle saldırılarını artırmıştır. Nitekim bu çalkantılı sürecin sonunda güçlükle kazanılan diyalog ve barış inşası aşamalarını kesintiye uğratmaya çalışan iki ayrı görüşte ve birden fazla paramiliter örgütün sürece müdahalesi, 1980'lerin sonunda barışçıl görüşmelerin hızlanması ve sonuca ulaşması konusunda mecburiyetleri beraberinde getirmiştir.

B. Çözüm Süreci (1988-1998)

Salt şiddet içeren birbiriyle ilişkili olaylar olmaktan ziyade dünya tarihinin en önemli çatışma-çözüm örneklerinden biri halini alan Kuzey İrlanda Sorunu, 1998 yılında "Belfast Anlaşması" imzalanana kadar, çatışmaların alevlendiği 1968'li yıllardan beri çözüm süreci içerisindedir. Taraflara ait paramiliter grupların kesintiye uğratmalarının göz ardı edilmesi her ne kadar hataya düşmek olsa da bu durum çözüm sürecinin var olduğu gerçeğini de değiştirmemektedir. Durum William Zartman'ın olgunluk teorisi ile değerlendirildiğinde müzakerelerin gerçekleşmesi için yeterli olgunluğun oluşmadığı görülebilir. Nitekim Zartman, olgunluk teorisi üzerine üç esas ögenin "karşılıklı zarar veren tıkanma, olgunluktan çıkış için yol, sözü geçen müzakereciler" olduğunu

savunmaktadır (Bingöl, 2022: 281-302 özet kısmından alıntı). Benzer şekilde “it may get worse before it gets better” ya da “işler daha iyiye gitmeden evvel daha kötüye gitmeliydi” sözünün sahibi olan Mike Rawlings, durumu özetler niteliktedir.

Çatışmaların çözüm sürecine doğru evrildiği dönem içerisinde Sinn Fein’in lideri olarak seçilen milliyetçi Gerry Adams, cumhuriyetçi tarafın çoğunluğunun takip ettiği ve desteklediği SDLP ile müzakere üzerine bir diyalog gerçekleştirmek için çalışmalara başlamıştır. Tarihe 1988-1992 Adams-Hume Görüşmeleri (Gerry Adams-John Hume) olarak geçen bu diyalog sürecinin, Kuzey İrlanda Sorunu’nun çözüm sürecinde mihenk taşı konumunda olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Mullholland, 2002: 163). IRA’nın destekçisi olduğu için 1940’lı yıllarda cezaevine giren Adams, 1983’te Sinn Fein lideri olduktan sonra zamanla ilk olarak Sinn Fein’i İrlanda Parlamentosu’nu tanıma yönünde ikna etmiş, takip eden süreçte John Hume ile Britanya’da müzakere içerikli masaya oturmuş, IRA’nın ise siyasi mücadele ile devam etmesi gerektiğine, silahlı mücadelenin bir sonuç veremediğine ikna edilmesinin başrolü olmuştur (yenisafak.com, 2021). Hume ise, Anglo-İngiliz Anlaşması çerçevesinde belirlenecek anlaşmalarla müzakere süreci sonucunda barış inşasının olabileceğine Adams’ı ikna ederek 1993 yılında taraflar arasında bir anlaşma imzalanmasına yol açmıştır (Cunningham, 2006: 475). “Silahlar susunca kriz çözülür” ve “Konuşmaktan kaçan savaşa ortak olur” sözlerinin sahibi ve Kuzey İrlanda Sorunu’nun çözüme ulaşmasında baş mimarlardan olan Adams, çözüm sürecini “İki taraftaki insanların samimi korkularına kulak vererek barışı başardık” sözü ile özetlemiştir (internethaber.com, 2011). Ortak bir hedef ve ortak bir zemin doğrultusunda şekillenen müzakere süreci, iyi niyetli barış girişimlerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim çeşitli ön koşulların da var olduğu 1970’li yıllarda başlayan görüşme girişimlerinden Darlington Konferansı (Eylül 1972), Sunningdale Konferansı (Aralık 1973) gibi toplantılar, çözüm sürecine önemli katkıda bulunmakla beraber şartların olgunlaşmadığı düşüncesiyle net bir netice elde edilemeyerek sonuçlanmıştır.

Her iki tarafın da ortak nihaî hedef doğrultusunda arzularını dile getirmelerini ve barışın tesis edileceği bir ortam adına son derece istekli olmalarını açık bir şekilde bildirmelerinden önce Sinn Fein, 1988 yılının henüz

başında “Barış Senaryosu” (Scenario for Peace) isimli bir bildiri yayınlamış ve Kuzey İrlanda için barışın diyalog yoluyla tesis edilmesinin önünü açmıştır (Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2013). Böylece irili ufaklı kesintiye uğramaların (Britanya ve Birlikçiler) olmasına rağmen Sinn Fein ile SDLP, 11 Ocak 1988 ile 30 Ağustos 1988 tarihlerinde iki kez görüşmüşlerdir. Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtildiği üzere dünyadan örneklerle çatışma-çözüm süreçleri incelendiğinde çeşitli sebeplerle müzakerelerin gizlilik esaslı ve kapalı kapılar ardında yürütüldüğü anlatılmaya çalışılmıştı. Sinn Fein ile SDLP görüşmelerinde de ekseriyetle gizlilik prensibi ile yürütülen görüşmelerin, çözüme ulaşmak noktasında daha elverişli sonuçlar verdiği inancı hakimdi (Pruitt, 2008: 37-54). 1994 yılında ateşkesin ilan edilmesi ve 1998 yılında imzalanan Belfast Anlaşması ile barış sürecinde, gizli müzakere faaliyetleri yürütülmesinin önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir (Dochartaig, 2011: 767-780). Muhalif kesimlerin bir araya gelmesinin önündeki engellerin aşılmasına etki eden önemli faktörlerden biri de arabulucular veya üçüncü kişilerdir. Konu ile doğrudan ilgili olmayan kişilerin, karşıt görüşlü tarafları bir araya getirme ve düşünce yumuşatma konusunda önemli etkileri bulunduğu yadsınamaz bir gerçektir. Kuzey İrlanda Sorunu’nda her iki taraf için de gizlilik esasına dayanan görüşmeler hem güven duygusunun inşa edilmesinde hem de şartların olgunlaşmasında büyük önem taşımıştır (Walton, 1965). Görüşmelere başlarken belirtilen barış tesisi amaçlı iyi niyetler, gizli görüşmeler ile daha net anlaşılır bir hal almıştır. Nitekim karşıt görüşlü tarafların ortak zemini olan “gizlilik”, şahsî ilişkileri ve güven tesisini ana unsur olarak görerek tarafların düşüncelerini ve davranışlarını şekillendirici nitelikte olmaktadır (Putnam ve Carcasson, 1997: 251-278). Bu noktadan hareketle dünya üzerinde gerçekleşen çoğu çatışma örneğinde görüldüğü üzere arabulucu ve müzakerecilerin etkisi de net olarak anlaşılmaktadır. Bunun en önemli örneklerinden biri olarak Tony Blair’in başbakan olduğu 1997-2007 yılları arasında Personel Daire Başkanı olarak görev alan, diplomat Jonathan Powell, PIRA’nın geçmiş tarihteki liderlerinden Martin McGuinness ile gizli olarak görüşmesi ve McGuinness’in annesinin kendisine bir kase çorba ikram ederek Martin’in insanî yönünün görülmesini sağlamış olmasıdır (democraticprogress.org, 2013). Bir diğer örnek geniş çaplı çevreye sahip olan Derry/LondonDerry’li iş insanı Brendan Duddy’nin hem tarafsız olması hem de güvenilir olması niteliğiyle Kuzey İrlanda Sorunu’nda arabuluculuk görevi

üstlenmiştir. Bu anlamda güvenilirliği ve taraflar arasındaki bilgileri değiştirmeksizin direkt ulaştırdığı sebebiyle tam bir arabulucu niteliği taşımaktadır (Guardian.co.uk, 2008). Diğer yandan müzakere yeteneğine sahip kişiler, girişimlerin gizli olması gerektiğini savunarak barış inşası adına gerçekleştirilen diyalogların verimli olabilmesi için gizlilik esaslı olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu düşüncenin altında gizlilik çerçevesinde yürütülen görüşmelerin dallanıp budaklanmaktan ziyade direkt olarak sorunun çözümüne yoğunlaştığı düşüncesi yatmaktadır (Wanis-St John, 2006: 119-144). Ne var ki barış sürecine girilmesi ve sürecin devam etmesi ile “çatışmalar sona ermiştir” düşüncesine bürünmek, çeşitli hatalara yol açmaktadır.

Britanya Hükümeti'nin, nereden geldiği belli olmayan bir kaynak vasıtası ile IRA'dan özetle “çatışma süreci sonlanmıştır, ancak barış tesisinin nasıl gerçekleşeceği hakkında önerilere ihtiyaç duymaktayız” şeklinde bir mesaj almasını takip eden süreçte dokuz paragraftan oluşan öneri niteliğinde bir cevap vermesi ile Warrington'da bombalı bir saldırı düzenlenmiş ve saldırıyı IRA üstlenmiştir (Dillon, 1996: 291). Neticede her ne kadar gizlilik esaslı yürütülmesi yönünde taraflar mutabık kalmış olsa da bilgilerin doğruluğu ve teyidi son derece önem arz etmektedir. Resmî görüşmelerin peşi sıra gelen resmî olmayan görüşmeler, barış inşası adına son derece önemli adımlar atılmasına olanak sağlamıştır (Arthur, 1999). 1993 yılına gelindiğinde İngiliz ve İrlanda yönetimlerinden Birleşik Krallık Başbakanı John Major ve Kuzey İrlanda Başbakanı Albert Reynolds, barış süreci için ortak bir plan hazırlayarak ilk defa her iki tarafın paramiliter örgütlerinin politikaya katılımlarının önünü açmışlardır. Downing Street Deklarasyonu olarak anılan bu açıklamanın en önemli özelliklerinden biri Kuzey İrlanda'da çoğunluğun istemesi halinde self determinasyon hakkının tanınacağı ve Birleşik Krallık'ın hamili olduğu hakların İrlanda Cumhuriyeti'ne devredileceği durumudur (archive.nytimes.com, 1999). Bu deklarasyon doğrultusunda paramiliter örgütlerin de çözüm sürecine katılabileceği ve demokratik çözüm yolları arayışında yer alabilecekleri belirtilmiştir (Wolff, 2002: 12). Bu durum, PIRA'nın silah bırakmasında önemli etkiye sahiptir. 1994 yılına gelindiğinde demokratik gelişmeleri takiben 12 Ağustos'ta PIRA silah bıraktığını ilan etmiştir. Birlikçi paramiliter güçlerin de silah bıraktığını ilan etmesi ile IRA'nın siyasî kanadı olarak nitelendirilen Sinn

Fein Partisi ile İngiltere Hükümeti arasında diyalog sürecine girilmiştir. Çeşitli sebeplerden dolayı görüşmeler elle tutulur bir başarı vermemiş ve PIRA da eylemlerini sürdürmeye devam etmiştir. Deklarasyon aynı zamanda paramiliter grupların silah bırakmaları ile demokratik görüşmelere katılabileceğini öngörerek Sinn Fein için de görüşmelere katılmak üzere yasal bir zemini hazır hale getirmiştir. Hem IRA hem de Protestan paramiliter örgütler 1995 yılında ateşkes ilan etmişse de silahsızlanma hususu IRA açısından bir teslim olma olarak nitelendirildiğinden 1996 yılında tekrar harekete geçerek ateşkesi bozmuştur.

1995 yılı şubat ayı içerisinde Birleşik Krallık ile İrlanda Cumhuriyeti'nin anlaşmak üzere gerçekleştirdikleri karşılıklı görüşmeler doğrultusunda Framework (Çerçeve) Doküman / “Gelecek İçin Ortak Çerçeve” yayınlanarak Kuzey İrlanda Sorunu'na genel bir bakış açısı kazandırmak ve talepleri tahmin etmek üzere birtakım maddeler eklenmiştir (Gürses, 1998: 112). 1997 yılı Mayıs ayında yapılan seçimlerde Tony Blair liderliğindeki İşçi Partisi'nin iktidara gelmesi ile adeta kartlar yeniden dağıtılmıştır. Bu anlamda Tony Blair, özür niteliğinde iki girişimde bulunmuştur. Bunlardan birincisi “Patates Kıtlığı” döneminde İngiliz Hükümeti'nin yeterli özeni göstermediği ve İrlanda Cumhuriyeti için elinden geleni yapmadığını dile getirmesi, ikincisi ise tarihe “Kanlı Pazar” olarak geçen eylem için yeni bir soruşturma başlatacağını bildirmesi olmuştur (Şenocak, 2006: 89). Silah bırakmaksızın ikinci defa ateşkes ilanını bildirerek çözüm sürecine dahil olan IRA karşısında, bildiriye tepki gösteren Protestan topluluklar vasıtasıyla tekrar bir şiddet ortamı oluşmuş ve Ulster Özgürlük Savaşçıları (Ulster Freedom Fighters-UFF) ve Ulster Savunma Birliği (Ulster Defence Association-UDA) gibi Protestan gruplar ile Sinn Fein görüşmelerden çıkarılmıştır.

C. Belfast Anlaşması (1996-1998)

Çatışma-çözüm süreçlerinde en önemli çıkmazlardan birinin kalıcı barış sağlanabilmesi için silahsızlanma şartının öne sürülmesidir. Silahsızlanma, paramiliter bir devlet için oldukça güç karar verilen bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. Devlet desteğinden yoksun, kendi yerel tabanı ile mücadele içerisinde olan ve devlete karşı açtığı savaş ile “asimetrik” bir mücadele gerçekleştiren milis güçleri, silahsızlanma ön koşulunu kendi açılarından haklı

varsayılabilecek bir olgu ile güçsüzlük olarak görebilmektedirler. Bu nedenle “önce silahsızlanma sonra müzakere mi? önce müzakere sonra silahsızlanma mı?” ikilemi meydana gelmektedir. Kuzey İrlanda Sorunu’nda da bu ikilem özellikle anlaşmaya en yakın olunan 1990’lı yıllarda baş göstermiştir. Bu ikilemin meydana gelmesi ile hükümetler karşılıklı gözlemleri gerçekleştirebilmek için objektif olarak değerlendirilebilecek uluslararası bir komisyon kurma kararı almışlardır. Nitekim o dönemde İngiltere Başbakanı olarak görev yapan Margaret Thatcher, IRA ile görüşmelerin sağlanabilmesi için silahsızlanma konusunu ön şart olarak koymuştur. IRA ise bu durumu teslim olmak şeklinde nitelendirmiş ve güvensiz bir zeminde olduğunu hissederek eylemlerine kraliyet ailesinden Prens Philip’in amcasının öldürülmesi, Başbakanlık Ofisi’ne bombalı saldırı düzenlemesi, istihbarat birimi olan M16’nın bulunduğu binaya roketli saldırı düzenlenmesi gibi eylemlerine devam etmiştir (Nar, 2016). Barış sürecini sekteye uğratan ve geciktiren bu eylemler doğrultusunda uluslararası bir komisyon kurulması kararı alınmış ve komisyonun başına daha sonradan adını tarihe yazdıracak başarılı arabulucu Amerikan Senatörü George Mitchell getirilmiştir.

Kuzey İrlanda Sorunu’nda en etkili aktörlerden biri halini alan ve 20 Ağustos 1933 tarihinde ABD’de dünyaya gelen George Mitchell, 1995 yılının son zamanlarında kurulan komisyona başkan olarak atanmış ve yıllardan beri süregelen çatışma ortamında barış ortamının tesisi adına önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir (britannica.com, 2022). 1996 yılı Haziran ayında başlayan barış sürecinde IRA’nın ateşkes ilan ettikten sonra kendince haklı sebepleri doğrultusunda ateşkesi bozması, daha sonra ikinci defa ateşkes ilan etmesiyle Sinn Fein’in görüşme dışına çıkartılıp tekrar takip eden süreçte görüşmelere dahil edilmesi gibi inişli çıkışlı durumlardan sonra özellikle ABD ve AB gibi uluslararası alanda sözü etkili olan aktörlerin politik baskıları, ABD Senatörü George Mitchell’in müzakere yöntemleri ile 10 Nisan 1998 yılında hem çatışma süreci hem de barış görüşmeleri sonlandırılarak Belfast’te, “Belfast Anlaşması”, “Hayırlı Cuma”, “Kutsal Cuma” ya da “İyi Cuma” olarak farklı isimlendirmelerle anılan anlaşması imzalanmıştır. Cunningham’ın söylemiyle Belfast Anlaşması; “herkese istediği bir şeyler vermiş ancak kimseye istediği her şeyi vermemiştir” (Cunningham, s.498). Nitekim müzakere süreçlerinin özü tarafların kendileri için en yeğ olanı, her talebi yerine getirilmeksizin alabilmeleri olarak

nitelendirilmektedir. Çözüm sürecinde etkili olan dış faktörlerin yanı sıra dünyadan diğer çatışma örneklerinde pek de rastlanılmayan alışlagelmişin dışında paramiliter örgütlerin çözüm masalarına oturtulması yer almaktadır. Bu doğrultuda iyi müzakereci, iyi niyete sahip çatışan taraflar ve tarafların tamamını kapsayan bir süreç izlendiğinden bahsetmek mümkün hale gelmektedir.

Barış sürecinin önemli mimarlarından olan George Mitchell, soyadını verdiği prensiplerini altı esas kural temeline oturtarak demokrasinin, silahsızlanmanın, bağımsız aktörlerin etkisinin, güç kullanmamanın, barışçıl ve demokratik yollar adına konsensüs sağlanmasının, çeşitli cezalandırma yöntemlerinin (dövme, öldürme vb.) uygulamadan kaldırılmasının önemini vurgulamıştır (democraticprogress.com, 2013). Nitekim 10 Nisan 1998 Belfast Anlaşması'nı takip eden üç aylık süreç sonunda gerçekleştirilen plebisit sonucu Kuzey İrlanda'nın katılım oranının %81 olması, İrlanda Cumhuriyeti'nin katılım oranının ise %56 olması ve sonuçta sırasıyla %71'e %94 "evet" içerikli oy ile referandumun desteklenmesi kararlar üzerinde uzlaşmanın önemini gözler önüne sermektedir (MacEvoy, 2008: 121). Anlaşmanın tam anlamıyla bir başarı getirmedeği ancak uzun yıllardır süregelen çatışma ortamında gerginliği azaltıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda daha evvel imzalanan Sunningdale, Anglo-İrlanda, Downing Street Deklarasyonu gibi anlaşma ve bildirimlerden farklı olarak self-determinasyon hakkının vurgulanması olmuştur. Genel itibariyle taraflardan hem Birleşik Krallık'ı, hem İngiltere Hükümeti'ni, hem Kuzey İrlanda'da yaşayan grupları hem de İrlanda Cumhuriyeti'nde yaşayan grupları ortak noktalarda tatmin ettiğinden mütevellit başarı oranı yüksek görülen ve çatışma sonlandıran anlaşma olarak anılmaktadır. Sonuçta 16. Yüzyılda başlayan İngiliz sömürgesi, 1916'da IRA'nın mevcut mücadeleye katkısı, 1921'de bağımsızlığın kazanılması, 1969'a kadar çatışmaların devam etmesiyle IRA'nın tekrar canlanması, 1972 yılında Derry/LondonDerry'de 13 silahsız ve savunmasız Katolik'in öldürülmesiyle meydana gelen Kanlı Pazar, 1981'de Bobby Sand'in cezaevinde sürdürdüğü 66 günlük açlık grevi sonunda ölümü, 1983 yılında Gerry Adams'ın milletvekili seçilerek sürece yön vermesi, John Major tarafından başlatılan müzakere süreçleri doğrultusunda 1994 yılında gelen ve barış inşa sürecinin başlangıcı olarak adlandırılan ilk ateşkes, 1997'de gerçekleşen Blair-Adams görüşmeleriyle 1998 yılında Hayırlı Cuma Anlaşması

imzalanarak IRA 2005 yılında yayınladığı bir video vasıtasıyla silahlı mücadeleye son vermiştir (Bbc.com.tr, 2013). George Mitchell, BBC News Türkçe'ye vermiş olduğu röportajda her bölgeye eşit şekilde uygulanacak bir müzakere tavrının olmadığını vurgularken sürecin zor ve kapsamlı olduğunu, şiddet sürse dahi müzakerelerin bir şekilde devam etmesi gerektiğini, müzakerelerin bölgeden bölgeye değişmekle birlikte genellikle uzun ve yavaş bir süreç olduğunu ancak sabırlı olmanın azami önem taşıdığını belirterek sözlerini bitiriyor; “Barışın oturması kuşaklar alacak” (bbc.com, 2013). Doğrudan müzakere sürecine arabulucu rolüyle müdahil olmuş Mitchell tarafından kurulan bu cümle, Kuzey İrlanda Sorunu'nda müzakereler ile elde edilen sonucun yıllardır süren çatışma ortamındaki alternatifler içerisinde en avantajlısı olduğunu göstermektedir. Ancak bunca çalkantılı süreci takiben tam anlamıyla barış inşasının uzun yıllar alacağını da gün yüzüne çıkartmaktadır.

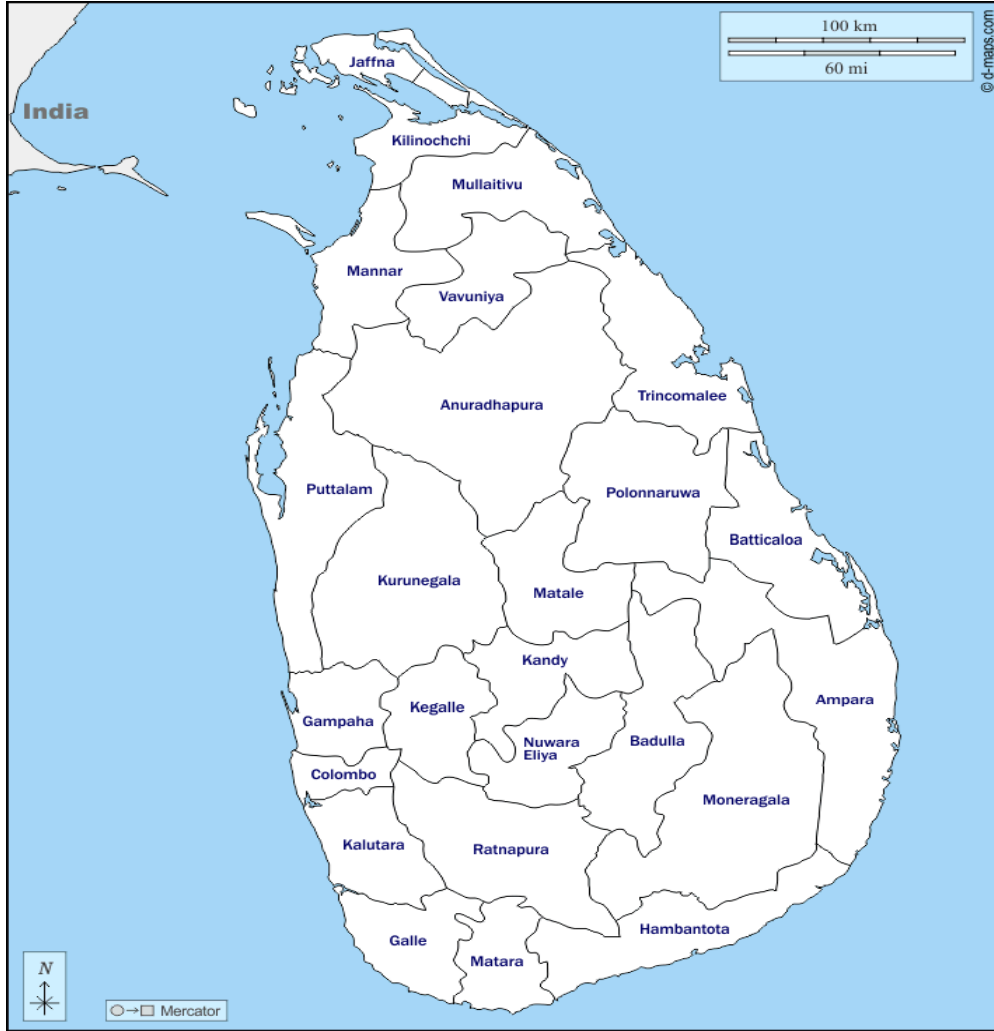
Bu doğrultuda çalışmanın bir sonraki bölümünde ana konu olan etnik-ayrılıkçı terör örgütleri ve terörizm kapsamı altında Sri Lanka'da uzun yıllar faaliyet göstermiş Tamil Eelam Kurtuluş Örgütü ve bu örgütün milislerinden oluşan Tamil Kaplanları incelenmiştir. Böylece uzun yıllar süregelen çatışma-çözüm örneklerinden Kuzey İrlanda Sorunu ile her anlamda benzerlik taşıyan (yapı, ideoloji, kuruluş, eylemler vb.) ve hem eylemlerin hızlanış tarihi hem de örgütün ortadan kaldırılış tarihi olarak yakınlık gösteren Tamil Eelam Kurtuluş Örgütü'nün detaylı incelemesinden sonra çalışmanın asıl amacına yönelik “müzakere mi? mücadele mi?” sorusuna objektif bir perspektiften daha anlaşılır bir yaklaşım ile cevap verilmeye çalışılmıştır.

VIII. ETNİK-AYRILIKÇI TERÖRLE TOPYEKÛN MÛCADELE ÖRNEĞİ: SRİ LANKA

Sri Lanka ya da tam adıyla “Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti”, Güney Asya’da bulunan ve tarihin en uzun süren sömürgesine maruz kalmış, Hindistan’dan 31 kilometre kadar güney kesime doğru uzakta, Hint Okyanusu’nda bulunan bir “adalar” ülkesi olarak bilinmektedir (Yalçın, 2016: 146). Jeopolitik olarak mühim noktada bulunan bir ada etrafında toplanmış küçük adalar ülkesi olan Sri Lanka, Hindistan’ın güneybatısında kalan Tamil Nadu isimli eyalette ve kuzeyde yaşayan Tamiller’in de içerisinde barındığı çok çeşitli ve farklı etnisiteleri, din ve dil farkları ile birden fazla kültürün yaşandığı bir ülkedir (Domrös, 1998). Jeopolitiğin öneminin büyük bir kısmı ise tarihin eski zamanlarından beri süregelen ve hem Batı Asya hem Doğu Afrika hem de Güneydoğu Asya tüccarlarının önemli uğrak noktalarından biri olarak “İpek Yolu” adıyla bilinen önemli ticaret noktası üzerinde bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda Hint Okyanusu ile çevrelenen ada ülkesi Sri Lanka, küresel çapta bir jeopolitiğe sahiptir (Cohen, 1974: 63-65). Küreselleşme ile gelişen ve değişen dünya düzeni içerisinde genel anlam itibarıyla “etnisite” kapsamında gerçekleşen çatışma-çözüm örneklerinin en önemlilerinden birinin Sri Lanka’da faaliyet göstermiş “Tamil Kaplanları”, “Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları” ya da İngilizce kullanımı ile “Liberation Tigers of Tamil Eelam” olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Geçmiş M.Ö 3000’li yıllara kadar uzanan “Hint Okyanusu’nun İncisi” Sri Lanka’ya önce Avrupalılar ve Portekizliler gelmiştir. Daha sonra tarihler 1505 yılını gösterdiğinde önce Portekizlilerin, 1658 yılını gösterdiğinde Hollandalılar’ın, 1796 yılını gösterdiğinde ise Kuzey İrlanda Sorunu’nda olduğu gibi İngilizler’in işgali altına girmiştir (Ragupathy, 1986: 10).

Diğer çatışma örneklerinde görüldüğü üzere etnik gerginlikler genel itibarı ile başta sosyal ve ekonomik olarak toplumun gerisinde veya dışında kaldığını düşünen baskılanmış toplumların etnik kimliklerini siyasallaştırarak taraftar toplamları ve mücadelelerine gelişerek ve şiddetlenerek devam etmeleri olarak

karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu doğrultuda özellikle ulusötesi alana yayılmayı amaçlayan etnik terör grupları, dış politikada diğer ülkeler tarafından kullanılan “Politika Araçları” haline gelmektedirler. Sri Lanka’da da ilerleyen süreçte bu pozisyona geldiği görülmektedir. Her zaman olmasa da genelde dış destek gören etnik grupların, mücadelelerine daha şiddetli devam edebildikleri, müzakere masalarından uzak durdukları ve genelde kendi istekleri doğrultusunda devlet ile pazarlık yapabilecek noktaya gelebildikleri görülmektedir. Buradaki önemli husus ise dış destek sağlanan terör örgütleri aracılığı ile hedef devlete yönelik stratejik ve diğer çıkarların karşılanmasına çalışmaktır (Küçüksoğak, 2012: 123). Diğer ulusötesi alanda destek gören terör örgütleri gibi Sri Lanka’da faaliyet göstermiş olan Tamil Kaplanları da buna verilebilecek örneklerden biridir.

Şekil 3. Sri Lanka Haritası

Kaynak: (d-maps.com, Erişim Tarihi: 10.06.2023).

Tarihsel köken olarak incelendiğinde sömürge dönemine kadar geriye gidebilen Tamil problemi özetle çatışmaların alevlendiği dönem baz alındığında özellikle bağımsızlık kazanılmasını takip eden süreçte siyasî iktidardan daha evvelden baskılandığı değerlendirilen sosyal, ekonomik, kültürel, dinî vb. haklarını alamamış olması olarak açıklanabilir. Sinhalalar, Avrupalılar, Burgerler, Müslümanlar, Hindistanlılar ve Tamiller gibi etnik çeşitliliğe sahip Sri Lanka Adası'nda Tamil sorununun mihenk taşı olan Sinhalalar'ın adaya gelişi 2000 yıl evvele tekabül ederken diğer taraftaki Tamiller'in adaya gelişinin M.Ö. 500 civarı olduğu tahmin edilmektedir (Çınar, 2014: 35). İlk etapta iki topluluk arasındaki etnik sorunlar İngiliz kolonyal yönetimine tam anlamı ile girilmeden önce etnik, dinî veya dil sorunları olarak gün yüzüne çıkarken zamanla hem kolonyal yönetimin hem de Batı tarzı demokratik yönetim düşüncesinin yayılması ile iki toplum arasındaki etnik kökenli temsiliyet sorunu halini almıştır (Weerdana, 1952: 278). Bağımsızlık kazanılmadan önceki dönemde daha çok dil, din, kültür, sosyal ve ekonomik haklar gibi başlıklar altında sıralanabilen iki grup arasındaki problemler, bağımsızlığın kazanılmasından sonra Britanya'nın hükmetme gücünü elinde bulunduran iktidarı, taraflı ve kayıracı politikalar doğrultusunda devretmesiyle temsil sorunu haline dönüşmüş ve iki grup arasındaki çatışmaların fitili ateşlenerek Tamil Kaplanları olarak anılacak örgütün ortaya çıkmasına yol açmıştır (Bailey, 2007: 22). Ne var ki iki grup arasında uzun yıllar sürecek çatışmaları sadece "temsil sorunu" altında toplamak doğru olmayacaktır. Temelde ırk ayrımcılığı, dil ve din sorunları gibi problemlerin etrafında şekillenen çatışmaları, tek bir perspektif olarak temsil sorunu etrafında incelemek kuşkusuz hataya düşmek olarak nitelendirilecektir. Bu doğrultuda iki grup arasındaki etnik tartışmaların ve temsil sorununun tarihsel kökeninin incelenmesi, devam eden süreçte ne anlamda temsil sorununa dönüştüğü ve bu temsiliyet meselesinin altında yatan etnik ayrımcılığın çatışmaları ne doğrultuda etkilediğinin incelenmesi gerekmektedir.

A. Bağımsızlık Öncesi Kolonyal Dönem

İlk işgal dönemlerine denk gelen zamanlarda Portekiz ve Avrupalılar'ın adaya gelmesini takip eden yüz yıllık süreç sonucunda kıyıda bulunan hükümdarlıkların tamamı Portekiz egemenliği altına girmiştir (Bloom, 2015: 46).

Daha sonradan Hollandalılar tarafından egemenlik ilan edilmiş ve bu dönem içerisinde özellikle “din” baz alınarak bir ayrıma gidilmiş ve Sinhalalar merkez-güneybatı, Tamiller kuzey-doğu bölgelere dağıtılarak yerleştirme yapılmıştır (Savut, 2019: 114). Jeopolitik anlamda önemli bir konuma sahip olan ülke İngilizler için; okyanus etrafında çevrilmesi dolayısıyla Fransızlar’a karşı mühim bir noktada bulunurken Hindistan’ın da güvenliğinin yegâne parçası olarak görülmektedir. Ne var ki 1803 yılında başlayıp 1815 yılında son bulan Napolyon Savaşları’ndan sonra ada jeopolitik önemini korumasına rağmen tehditlere karşı bir tampon bölge olması açısından daha az önem arz eder konuma gelmiştir. Böylece adanın verimli arazilerini değerlendirme konusuna yoğunlaşan İngilizler, tarım alanında bir devrime imza atarak ülkede çay ve kahve üretmeye başlamış, bu durum ise adanın bir kolonyal yönetim haline gelmesine yol açmıştır (Topuz, 2010: 580). Verimli toprakların adanın batı ve merkez kısmında (Sinhalalar’ın bulunduğu) olmasından dolayı Tamiller ekonomik olarak zor şartlarda yaşamaya başlamış ve bu boşluğu İngiliz misyonerlerden iyi eğitim alarak doldurmuşlardır. Bu eğitim, İngilizce öğrenmelerine de katkıda bulunarak daha sonraki yıllarda kamuda çalışma fırsatlarını önlerine sermiştir (Eager, 2008: 134). İngiliz sömürgesi altında bulunan dönemde, çay ve kahve tarımı adına bölgeye Hindistan’ın güney kesiminden öncelikle “mevsimsel” daha sonra “kalıcı” sıfatı kazanacak işçiler getirilmiştir (Bloom, s.48). Daha sonradan kahve-çay işleri gibi plantasyonda çalıştırılmak adına getirilen bu işçiler Sri Lanka-Hindistan arasında sorun haline almış ve Seylan Vatandaşlık Yasası ile vatandaşlık hakları ellerinden alınmıştır. Bilahare Hindistanlı Tamiller’in, Sri Lanka Tamilleri tarafından da yabancı sıfatıyla görüldükleri bilinmektedir (Peebles, 2006: 77). Halihazırda adada bulunan Tamiller, İngiliz misyonerlerden aldıkları kaliteli eğitim, İngilizce dil avantajı ve toprakların verimsizliğinden kaynaklanan tarımdan uzaklık ile daha sonraki dönemlerde devlet görevleri, hastaneler, kamu binaları, bankalar gibi sektörlerde çalışmışlardır (Oberst, 1988: 176).

16. yüzyılın başında Portekiz, 17. yüzyılın ortalarında Hollanda, 19. yüzyılın başlarında ise İngiliz hakimiyetinin görüldüğü Sri Lanka’da bağımsızlığını kazandığı 1948 yılına kadar, 1796 ile 1948 yılları arasında kolonyal yönetim altında geçen 400 yıllık süreçte Büyük Britanya’nın bilinen “Böl-Yönet” yöntemi doğrultusunda azınlık kesimin temsilcisi Tamiller ile

çoğunluk kesimin temsilcisi Sinhalalar arasında özellikle dil-din konularında önemli sorunlar meydana gelmiştir (Küçüksolak, 2011: 13). 20. Yüzyılın başlarında güçlenmeye başlayan Sinhalalar'ın bağımsızlık mücadeleleri doğrultusunda 1931 yılında Sri Lanka'ya özerklik tanınmış, 1944 yılında izlenen politikalar ile özerklik kapsamı genişletilmiş ve 4 Şubat 1948 tarihinde ada "Seylan" adını alarak İngiliz Milletler Topluluğu'ndan ayrılmıştır (insamer.com, 2023). Bu şekilde daha sonradan Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti olarak anılacak bağımsız devlet şekline kavuşmuştur.

B. Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti

Milattan önce 200'lü yıllardan milattan sonra 1500'lü yıllara kadar 181 ayrı krallık tarafından yönetilmiş ve 1796'da yönetimi Hollandalılardan İngilizlere geçmiş Seylan (Sri Lanka), 1948'de İngiliz Milletler Topluluğu'ndan bağımsızlığını kazanıp Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti ismine kavuşana kadar kolonyal bir rejim olarak devam etmiştir (Koncagül, 2021: 342). Sinhala ve Tamil dillerini resmî dil olarak kabul etmiş cumhuriyet, günümüzde 21 milyon kişiden oluşan bir nüfusa ve bu nüfus içerisinde çoğunluğu Budizm dinine mensup olmakla beraber ülkenin %73,9'unu Sinhalalar, %12,7'sini Sri Lanka Tamilleri geri kalan kesimini ise diğer etnik gruplar kapsamaktadır (ankaratb.org, E.T. 2023). Adanın Kuzey ve Doğu kesimlerinde yoğunlaşan Tamillere karşın Batı ve Güney kesimleri Sinhalalar'dan oluşmaktadır. Genel anlamda Sinhalalar'ın Seylan alfabesi ile yazılan Seylanca, Sri Lanka ve Hint Tamilleri'nin ise Tamilce konuştuğu bilinen adada Sinhalalar daha çok Budizm, Tamiller ise Hinduizm dinini benimsemişlerdir (Voorde, 2005: 183). Bağımsızlığa kavuşulan 1948 yılına dek İngiliz kolonyal yönetimi altında bulunan Sri Lanka Tamilleri, adanın diğer etnik kesimlerine kıyasla daha avantajlı bir yaşam sürdürmüşlerdir. Nitekim İngilizler'in sömürgesi altında hem eşit hak ve hürriyetler çerçevesinde yaşam sürdürürken hem de İngilizce öğrenmiş ve ilerde daha avantajlı kariyer olanaklarına erişebilecekleri kaliteli eğitimler edinmişlerdir (Rotberg, 1999: 5). Ne var ki bağımsızlığın elde edildiği ve İngiliz Milletler Topluluğu'ndan ayrılmanın gerçekleştiği 1948 yılını takip eden süreçte çok hızlı bir şekilde ayrımcılığa maruz kalarak daha önce sahip oldukları hak ve özgürlüklerden mahrum bırakılmaya başlanmıştır.

C. Bağımsızlık Sonrası Dönem ve “Sadece Sinhala” Yasası

Dil ve din kapsamında geçmiş zamanda karşılaşılan etnik kökenli sorunlar dönemin Sri Lanka Başbakanı Srimavo Ratwatte Dias Bandaranaike tarafından önce 1956 yılında Sinhalalar’ın kullandığı dilin resmî dil haline getirilmesi, daha sonra 1972 Anayasası ile devlet dini olarak Budizm’in benimsenmesi ile somut olarak vücut bulmuştur. Bağımsızlığın kazanıldığı 1948’i takip eden ilk yılda kamu kurum ve kuruluşlarında etnik dağılım incelendiğinde Sinhalalar’ın %54, Tamiller’in ise %41 oranında çalıştıkları ancak 1956 tarihli Sadece Sinhala Yasası’nın da beraberinde getirdiği yasal zemin ile 15 yıl kadar sonra aynı kurumlarda çalışma oranlarının Sinhalalar tarafından %91’e yükseldiği, Tamiller tarafından ise %7’lere kadar azaldığı göz önüne çıkmaktadır (Bloom, 2003: 61). Ancak azınlık sıfatına sahip Tamil topluluğunun devlet görevlerinde bu denli çalışma oranına sahip olmaları, çoğunluk sıfatına sahip Sinhalalarca sömürge rejimi tarafından haksız desteklenmiş bir grup olarak görülmelerine sebebiyet vermiştir (Linden, 2009: 4). J.S. Tambiah’ın “Azınlık kompleksi içerisindeki çoğunluk” söylemi, durumu özetler niteliktedir (Tambiah, 1986: 92). Bunlara ek olarak 1970’li yıllara gelindiğinde eğitim alanında ilerlemek isteyen Tamiller’in yükseköğretim görmelerini engellemeye yönelik politikalar ile üniversite eğitimi almalarını zorlaştırılmış, geçmiş tarihte ellerinde bulunan sosyal, siyasal, ekonomik veya kültürel hakları ellerinden alınarak Tamiller’i dışlayıcı bir rejim oluşturularak etnik çatışmaları alevlendirecek bir ortamın oluşmasına yol açılmıştır (DeVotta, s.146-150 Kitaptan). Ayrıca uzun yıllar çatışmaların süregeldiği ve temelde etnik ayrımcılık ve çatışmaların yattığı Sri Lanka’nın, Robert Kearney’in söylemi üzere “Derinlemesine etnik ayrışmaların olduğu toplumlarda katılımcı demokratik siyasal bir rejimi korumanın ne denli zor olduğuna dair dramatik bir örnek” olduğu hususu da yadsınamaz bir gerçektir (Kearney, 1985: 898). Etnik çatışmaların, bağımsızlıktan önceki dönem içerisinde sömürge karşıtı Budizm dinine mensup Sinhalalar tarafından başlatılan mücadelelerin, sadece İngiliz hakimiyetine değil adada bulunan tüm yabancı unsurlara karşı olmasına dayandığını söylemek mümkündür.

Demokratik Sosyal Sri Lanka Cumhuriyeti’ne dönüşerek 1948 yılında bağımsızlığın kazanılmasının ardından Sinhalalar, Tamiller üzerinde sistemli dışlayıcı politikalar takip ederek hali hazırda sayıca az bulunan topluluğun etnik

sorunlarına devlet desteği eklemeye çalışmışlardır (Küçüksolak, 2021: 228). Sri Lanka'nın İngiliz Milletler Topluluğu'ndan ayrılmasını takip eden sekiz yıllık süreç, uzun süren kolonyal rejimin bir devamı niteliğinde olmuş ve köklü değişikliklere rastlanılmamıştır. 1952 yılında iktidarda olan muhafazakâr eğilimli merkez sağ görüşlü Birleşik Ulusal Parti (United National Party-UNP)'nin genel sekreterlik görevini yürüten S.W.R.D. Bandaranaike, 1956 yılında partiden ayrılarak Budizm mesnetli ve Sinhala milliyetçiliğinin savunuculuğunu yapan Sri Lanka Özgürlük Partisi (Sri Lankan Freedom Party-SLFP)'ni oluşturmuştur (Perera, 1992: 139). 1948 Seylan Vatandaşlık Yasası ile 1949'da Hindistan'dan getirilen Tamiller'in vatandaşlık ve oy kullanmaya ilişkin hakları engellenmiş, 1956 yılında kabul edilen Sadece Sinhala Yasası (Official Language Act-Sinhala Only) Sinhala dili resmî dil olarak kabul görmüş, eğitim avantajına karşın kamu işlerinin nüfusa oranlanarak tesis edilmesi ve Tamiller'in üniversite eğitimlerinin önüne geçilmesi gibi önemli mesajlar verilmiştir (Yılmaz, s.158). Nitekim daha evvel kolonyal dönem doğrultusunda geniş çaplı sosyal, ekonomik, eğitim ya da kültürel alanda avantajlara sahip Tamiller, Sadece Sinhala Yasası ile avantajlarını yitirmişlerdir (Peebles, s.110). Yasa kapsamında 1960'a kadar İngilizce-Tamilce dillerinin konuşulmasına müsaade edilirken, 1960'tan itibaren tüm devlet kurumlarında Sinhalece zorunlu kılınmıştır (Oberst, s.182). 1953 yılında elde edilen bilgiler göz önüne alındığında adada hem Tamil hem Sinhala dilini konuşabilen kesimin oranı %10 şeklinde bir azınlık olarak ortaya çıkmaktadır (Kearney, 1978: 523). Bu durum "devrim" niteliğindeki dil yasasının getireceği zorlukları ve çatışmanın şiddetini ne derece tırmandıracağını da göz önüne sermektedir. Politik yöntemler ile Tamiller'in dışlanması konusunda gerçekleştirilen bu çalışmalar sonucunda daha evvelki avantajlarını yitiren Tamiller'in, 1956 yılından 1970 yılına kadar devlet kademelerindeki görevlendirme oranı %60'lık orandan %10'luk orana, kolluk kuvvetleri alanındaki görevlendirme oranı ise %40'lardan %1 oranına düşmüştür (Nieto, 2008: 577). Dil zorunluluğunun beraberinde getirdiği istihdam oranlarındaki düşüş, zorlaştırma ve engelleme sonucunda resmî nitelikteki belgelerin de Sinhalece yayınlanmasıyla bu dili okuyamayan ve yazamayan Tamiller öz yurdunda yabancı bir topluluk konumuna düşmeye başlamıştır (Kearney, s.528). Adanın iki etnik kökenli unsuru olan Sinhalalar-Tamiller arasında gerginlikler yükselerek devam etmiş, temelde dil-din sorunları etrafında şekillenen

problemlere her geçen gün yenileri eklenmiştir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde Sri Lanka'daki bağımsızlık sonrası dönemde (1956-1983) siyasal girişimler ve neticeleri incelenecektir.

D. 1956-1972 Siyasî Mücadele Dönemi

Budist canlanışın yaşayan temsilcisi niteliğindeki Sinhalalar, Sri Lanka'nın kurulduğu tarihten itibaren pozitif ayrıcalıklar ile karşılaşmış ve buna karşın Tamiller kendi yaşadıkları bölge olan adanın kuzey ve doğu kesimleri için kendi müdafaa yöntemlerini oluşturarak "Adanın Kuzey ve Doğu kesimleri Tamil özyurdudur" şeklinde özerklik taleplerini dile getirmişlerdir (Şimşek, 2019: 116). 1958 yılında İngilizce'ye Sinhala dilinin tercih edilmesi ve Tamiller tarafından hem dil hem de federal bir Tamil Devleti oluşturulması baskılarına dayanamayan dünyanın ilk kadın başbakanı unvanına sahip S.R.W.D. Bandaranaike ile Tamiller'in temsilci partisi olan Federal Parti lideri Samuel James Chelvanayakam bir araya gelerek B-C Pakt adıyla bilinen anlaşma için görüşmüş, 1966 yılında Tamilce'yi de resmî dil olarak kabul eden anlaşma imzalanmıştır (islamansiklopedisi.org, 2023). Ne var ki 1966 yılında Tamilce'nin resmî dil olarak kabul edilmesinin yanı sıra yönetim alanında Tamiller'in daha fazla yer alması ve hak kapsamlarının genişletilmesi gibi içerikleri öngören anlaşma, Sinhalalar tarafından büyük tepkiyle karşılanarak yürürlüğe girememiştir (DeVotta, 2005: 141-159.) Devletin politikalarını yönlendirme konusunda başarılı girişimlerine çoğunluk katkısını da ekleyen Sinhalalar, 1956 tarihli Sadece Sinhala Yasası ile amaçlarına ulaşma konusunda yasal zemine kavuşmuşlardır (Bose, s.21). Tüm bu ayrımcı politikalar doğrultusunda Tamiller eşit dağıtıma sahip hak talepleri için mücadelelerine kesintisiz olarak devam etmiş ve karşılık vermekten geri kalmayan Sinhalalar ile hak talebi hususunda baskıcı politikalarını sürdürmeyi amaçlayan Tamiller arasında gerçekleşecek çatışmaların alevlenmesi böyle bir ortamda şekillenmiştir (Çınar, 2014: 72). Bu anlamda hem etnik çeşitlilik hem de sosyal, ekonomik, kültürel vb. hak dağılımlarının barındırdığı eşitsizlikler doğrultusunda meydana gelen çatışma ortamına kırılğan zemin ve toplum yapısı da eklendiğinde barış inşa sürecinin ne denli zor olduğu da son derece ön plana çıkmaktadır.

1957 ve 1965 yıllarında iki kez bir araya gelen B-C Pakt, her iki seferde de başarıya ulaşamamıştır. Süreç içerisinde Sinhalalar'ın yoğun bulunduğu bölgelerde Tamillerin evleri ve işyerleri çeşitli Sinhala saldırılarına maruz kalmış, yasanın kabul edilmesini takip eden üç yıl içerisinde 500 kadar Tamil öldürülmüş ve 40 bin kadar Tamil bulunduğu bölgeyi terk ederek yerinden olmuştur (web.archive.org, 2023). Hem esas halinde hem de yenilenmiş halinde maddeleri kabul edilmeyen anlaşmalar özellikle ilan edildikten sonra milliyetçi sol eğilimli SLFP ve Budist Rahipler tarafından şiddetle reddedilmiş ve Tamiller'in siyasal alandaki temsilcisi Federal Parti lideri Chelvanayakam 1968 yılında kabineden ayrılmıştır (McConnell, s.65). Çatışmaların yıllardan beri kesintisiz olarak -irili ufaklı- devam ettiği Sri Lanka'da, ayrımcı politikaların yasal zemine kavuşturulması ile şiddet unsurları değişim/gelişim göstererek daha ağır, zorlayıcı ve mücadelesi maliyetli bir hal almıştır. Tamiller devam eden süreçte demokratik mücadeleler ile haklarını aramaya çalışmış olsa da herhangi bir netice alamamış ve demokratik çözüm yolları/arayışları başarıya ulaşamamıştır. Nitekim Chelvanayakam'ın iki defa başarısızlıkla sonuçlanan görüşmeleri, Tamiller'i umutsuzluğa düşürmüş, sivil itaatsizlik ve protesto eylemleri ile devam ederek gittikçe şiddetlenmiş ve silahlı çatışmaya dönüşmesine yol açmıştır (Bose, s.20-22). Nitekim politik araçlar vasıtasıyla istediklerine kavuşamayan genç Tamiller, radikalleşme sürecine girerek çözümü terörizm çerçevesinde aramaya başlamışlardır (Samaranayake, 2007: 173). 1970 yılına gelindiğinde kartlar yeniden dağıtılmaya başlanmış ve Sinhala milliyetçileri, Tamiller'i dışlama politikalarına yenilerini ekleyerek devam etmişlerdir.

1970 yılında sol görüşlü ittifak partisi olan Birleşik Cephe Partisi (United Front Party-UIP) seçilerek özellikle eğitim alanında yapılan reformlar ile çalışmanın daha evvelki kısımlarında anlatılan Tamiller'in üniversiteye katılımlarını zorlaştırıcı politikalar uygulamıştır. Bu anlamda daha evvelden İngilizce diline hâkim olan ve Sinhalalar'a karşı bu anlamda görece avantajlı konumda görülen Tamiller, sınırlaması olmayan bir eğitim düzeninde Tamiller'in Sinhalalar'a karşı özellikle üniversiteye girişte fazlaca avantajlı oldukları dile getirilerek bu düşünce yoğun şekilde savunulmaya başlanmıştır (Nissan and Stirrat, 1990: 37). Bununla beraber 1972'de tanzim edilen anayasa ile de Budizm, devletin resmî dini olarak kabul edilmiştir (Küçüksoyak, 2021: 229). Bu

noktadaki önemli husus, çok kültürlü yapıda bulunan Sri Lanka'nın özellikle bağımsızlık sürecini takip eden dönemde içerisinde bulunduğu dinden uzak olma durumuna nokta koymak olarak algılanmaktadır. DeVotta bu yenilik ve değişimleri Sri Lanka'nın liberal demokratiklikten uzaklaşarak ülkedeki yönetim şeklinin yoğunlukta bulunan etnik toplumun hakimiyetinde bulunduğu ve bu toplumun çıkarları doğrultusunda yönetimin kullanıldığı sistem olan "etnokrazi"ye dönüştüğü şeklinde yorumlamıştır (DeVotta, 2007: 19). 1972 yılında imzalanan anayasa ile gidilen değişikliklerden bir diğeri ise Seylan/Seylon olarak tabir edilen adanın isminin Sri Lanka olarak revize edilmesidir. Bu durum da son derece sert tepkiler ile karşılanmıştır. Nitekim Sri Lanka, sömürgeci dönemden önceki dönemde adanın hakimiyetinin Sinhalalar'ın elinde olduğunu belirten bir niteliğe haizdir (Bandrage, s.64). Ayrıca Sri Lanka kelimesi, Sinhalaca'da "Kutsal Toprak" anlamına gelmektedir (Devotta, s.47). 1972 Anayasası ile demografik yapının Tamiller aleyhine değiştirilmesine yönelik adımlar gerçekleştirilmiştir. Örneğin Sri Lanka'nın güney kesiminde yar alan Trincomalee şehrinde 1827-1963 yıllarında yapılan nüfus tespit sayımlarında Tamil nüfusu %81'den %39'a kadar düşüş göstermiş, aynı bölgedeki Sinhalalı nüfusu ise 1981 yılında %33'e kadar artış göstermiştir. Böylece izlenen politik yol başarılı bir sonuç vermiş ve Tamiller kendi yaşadıkları bölgede azınlık pozisyonuna gelmişlerdir (Peebles, s.117). Politik anlamda da baskılar karşısında hezimete uğrayan Tamiller, siyasal alandaki pozisyonlarını koruyabilmek amacıyla 1972 yılında Tamil Kongresi (Tamil Congress-TC) ile Federal Parti (Federal Party-FP)'nin birleşmesi ile Birleşik Tamil Özgürlük Cephesi (Tamil United Liberation Front-TULF)'ni meydana getirmişlerdir (Kearney, 1983: 22). Bu anlamda TULF, Tamiller'in geçmişten beri karşı karşıya kaldıkları adaletsiz ve haksız durumları saf dışı bırakabilmek için geçmişte gerçekleştirilen görüşmelerin de herhangi bir başarıya ulaşmadığını hükümete dile getirerek özerk bir Tamil Devleti kurulması gerektiğini savunmuştur (Kearney, s.905). Bu durum Tamiller lehine ilk kez bir devlet kurulma talebi olarak tarihe geçmiştir (Finn, s.6). 1972 anayasası ile gelen değişikliklerin etnik sorunlara merhem olmaktan ziyade sorunların alanını genişletmesi ve Tamiller'i dışlayıcı politikalar barındırması dolayısıyla şiddet ortamının zeminini hazırlayıcı nitelikte olmuştur. Daha barışçıl protesto gösterileri ile haklarını arayan Tamiller'in arasında, haklarını gösterilerle alamayacağını düşünen bir grup radikal bir harekete

başvurmayı tercih etmiştir. TULF'un, 1977 seçimlerinden zaferle ayrılan UNP karşısında en güçlü parti olmasına karşın eylemlerinde yavaş ve etkisiz olması, Tamiller'in şiddete başvurmasına yol açan bir diğer önemli gelişme olmuştur. Böylece 1976 yılında kuruluşunu ilan edecek olan Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları'nın önceki nesli olduğu değerlendirilen Yeni Tamil Kaplanları isimli bir örgüt kurulmuştur (Corley, s.113). Örgütün kuruculuğunu Velupillai Prabhakaran'ın isimli, Marksist görüşlü ve daha 18 yaşındaki bir genç yapmıştır (Richards, 2004: 10-12). Bu dönemde eylemlerine hız kazandıran örgüt, 11 kişinin ölümüne yol açmış, dahası hain ilan edilen Jaffna valisi (Tamil) Alfred Duraiappah, 27 Temmuz 1975 yılında kızı Eesha ile tapınakta ibadet ederken öldürülmüştür (Hoffman, 2008: 139). Silahlı şiddet olaylarının artarak hızlandığı 1975 yılını takip eden süreçten 1 yıl sonra liderliğini Uma Maheswaran'ın yaptığı, askerî komutanlığının ise Velupillai Prabhakaran tarafından yapıldığı Tamil Eelam Kurtuluş Örgütü kurularak uluslararası alana adını duyurmuştur (Öztürk, 2022: 316). Böylece azınlık olarak sosyal, siyasal, ekonomik ya da kültürel anlamda her türlü haktan özellikle bağımsızlık sonrası dönemde mahrum bırakılan Tamiller, daha radikal ve silahlı şiddete meyilli bir oluşum ile mücadelelerine devam etmişlerdir.

Bu durumun altında yatan esas nedenler yukarıda açıklandığı üzere esasen din, dil vb. alanda yasal düzenlemeler ile getirilen değişiklikler, bu değişiklikleri takiben eğitim alanında kısıtlanan haklar ve özgürlükler, üniversiteye giriş alanında geliştirilen yeni kota yöntemleri, bu hakların kısıtlanması ile gerçekleşen geri kalmışlık ve hayatın diğer alanlarından dışlanmışlık hissi vb. sayılabilmektedir. Bunların yanı sıra hem destekler nitelikte hem de diğer çatışma altında yatan unsurlar olarak değerlendirildiğinde ise 1956 Sadece Sinhala Yasası, 1957 ve 1965 yıllarında iki farklı zaman diliminde bir araya gelerek oluşturulan B-C Paktı, bu paktın her seferinde başarısızlık neticesi ile sonuçlanarak dile getirilen maddelerin yürürlüğe konulamaması, devletin isminin yine anayasal bir düzenleme ile Sinhalalar'ı kayırcı nitelikte Sri Lanka olarak değiştirilmesi olarak sıralanabilir. 1956 ile 1972 yılları arasında görece daha barışçıl protestolar ve siyasal çözüm önerileri ile haklarını arayan Tamiller, temelde 1972 yılında kurulduğunu ilan eden Tamil Eelam Kurtuluş Örgütü'yle beraber mücadelesini hem ulusötesi alana hem de konvansiyonel silahlı mücadele

şeklinde taşımıştır. Bu dönemden itibaren irili ufaklı devam eden mücadele çeşitleri, 1983' yılından 2009 yılına kadar bombalı eylemler, suikastler, toplu katliamlar vb. gibi eylemler ile devam etmiştir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde esas argüman olan “mücadele ve müzakere” konusuna giriş yapılarak Tamil Kaplanları'nın ekseriyetle 1983 yılından itibaren giriştikleri silahlı mücadele, bu mücadele neticesinde gerçekleştirilen silahlı eylemlerinden bahsedilmiştir.

IX. TAMİL EELAM KURTULUŞ KAPLANLARI 1972-2009

Eski adıyla Seylan, bağımsızlık kazanılmasından sonraki adıyla Demokratik Sosyalist Sri Lanka Cumhuriyeti isimli ada ülkesinde örgütlü eylemler ve organizasyonlar 1970'lerin başına tekabül ediyor olsa da gerginlik ve çatışmaların ideolojik temelleri 1950'li yıllarda atılmıştır (O'Ballance, 1989: 2). Tarihler 1970'leri gösterdiğinde adadaki üniversite eğitimi veren okulların tamamında Sinhala dilinin resmî dil haline getirilmesi başta olmak üzere diğer tüm kısıtlamalara maruz kalan Tamiller, adaptasyon konusunda önemli derecede rahatsızlıklar yaşamışlardır. Üniversiteli öğrencilerin örgütlenmek sureti ile başlattıkları ilk protestolar Tamil Öğrenci Ligi'ne dayanırken, Marksist eğilimli Janatha Vimukthi Peramuna 1971 yılında silahlı mücadeleye dayalı eylemleri ile ön plana çıkmıştır (Richards, 2014: 10-12). İlk etapta daha küçük sayıda örgütlenen yapı, disipline dayalı ve her anlamda kaliteli bir eğitimi şiar edinerek çalışmalarına başlamış ve önce adada görev yapan Polis memurları, ulusal siyasî aktörler gibi hükümete bağlı hedeflere görece küçük boyutta saldırılar düzenlemiştir (Hoffman, 2006: 139). Bunun yanı sıra Polis karakolları ve bankalar gibi önemli stratejik hedefleri de eylemlerine dahil etmişlerdir (Kingsbury, 2011: 303). Örgütlenme hareketlerinin hemen peşinden siyasî alanda kendilerini temsil gücüne sahip bir politik parti oluşturarak 1972 yılında Tamil Özgürlük Cephesi'ni (Tamil United Liberation Front-TULF) oluşturmuşlardır. Kuruluşundan beş yıl sonra gerçekleşen 1977 seçimlerinden galibiyetle ayrılan Birleşik Ulusal Parti (United National Party-UNP) karşısında, tabandan gördüğü destekle beraber en güçlü muhalif parti konumuna yükselmiş ve bu durum Sinhalalar tarafından önemli ölçüde kaygı ve endişe kaynağı teşkil etmiştir. Gelişmeler doğrultusunda o dönem başbakanlık görevinde bulunan Junius Richard Jayewardene, Tamil bölgesine kısmî de olsa yetki devri içerikli bir anlaşmayı imzalamayı TULF baskılarına dayanamayarak kabul etmiş ancak bu durum Tamil Kaplanları'nı ve örgüte mensup diğer küçük taban yapılanmalarını memnun etmeye yetmemiştir (Stokke ve Ryntveit, 2000: 292-297). 1977

seçimlerine gelinene kadar gerçekleştirilen silahlı eylemlerden özellikle SLFP'ye mensup Jaffna Valisi'nin 1975 yılında Tamil Kaplanları'nın kurucusu Prabhakaran tarafından öldürülmesinin, Tamiller tarafından talep edilen "kesin bağımsızlık" olgusunun ne denli önemli ve bu talep hususunda ne denli ısrarcı olduklarına ilişkin bir işaret olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Başta Tamil Özgürlük Partisi adı ile kurulan örgüt, kuruluşunu takip eden dört-beş yıl kadar sonra adını Tamil Eelam İçin Özgürlük Partisi (LTTE) olarak yenilemiştir (Çapan, 2020: 26). Sri Lanka'da gerçekleşen yoğun çatışmaların, bağımsızlıktan sonra Sinhala Millî Devleti'nin inşa çalışmalarına Tamiller tarafından gösterilen görece haklı tepkilerin yol açtığı değerlendirilmektedir. Nitekim çok kültürlü bir yapıya sahip ada ülkesinde, demokratik ilkelerden ziyade Sinhalalar'ın haklarını öncelikli gören bir yapı hakimiyet sürmüştür (Finn, s.6). Her ne kadar çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedildiği üzere gerçekleştirilen anayasa çalışmalarında çok kültürlü yapının göz önünde bulundurularak yönetim yürütüleceği belirtilmiş olsa da konu pratik faaliyetlere indirildiğinde dinî ve etnik kökene göre çeşitli ayrıcalıklar uygulandığı göze çarpmaktadır (Nieto, 2008: 577). Bu bağlamda hem çatışma öncesi (LTTE'nin kuruluşundan evvel) dönem hem de çatışma sonrası dönem incelendiğinde Sri Lanka'daki ideolojik olarak karşıt ve aynı görüşlere sahip siyasî partileri ve yapılanmaları Birleşik Ulusal Parti (UNP), Sri Lanka Freedom Party (SLFP), Maoist eğilimli Halk Özgürlük Cephesi (Janatha Vimukthi Peramuna-JVP), Tamil Eelam Birleşik Özgürlük Partisi (TULF) ve Tamil Eelam İçin Özgürlük Partisi (LTTE) olarak sıralamak mümkündür (Çapan, 2020). Çok kültürlü yapı içerisinde kurulan çeşitli ideolojilere sahip partiler her ne kadar rekabet ortamı oluşmasına ve herkesçe söz sahibi olunmasına nispî katkıda bulunmuş olsa da çatışmaların önüne geçme ve barış inşası kapsamında pek de başarılı oldukları söylenememektedir. Nitekim kökeni eski tarihlere dayanan etnik ayrılıkçı süreç ilerleyen yıllarda toplu katliamlara, silahlı çatışmalara ve hem sivillerin hem de her iki tarafa mensup kişilerin ölümüne yol açmıştır.

A. Kara Temmuz (Black July)

Tamil Kaplanları'nın marjinalliğe ve radikalliğe doğru yol aldığı dönem içerisinde endişe ve kaygıları yükselen Sinhalalar, adanın Kuzey ve Doğu

bölgesinde yaşayan Tamiller'e sağlanan vesayet sistemini ayrımcılık olarak nitelendirmişlerdir. Tamiller ise bu vesayet sisteminden hoşnut olmamış ve görevli Polisler ile yerel hükümete bağlı görevlilere yönelik saldırı girişimlerinde bulunmuşlardır. Sinhalalar proaktif anlamda tedbir uygulamak düşüncesiyle eylemleri terör ve terörizm olarak nitelendirmiş ve 1979 yılına gelindiğinde Terörizmi Önleme Yasası'nı faaliyete geçirmiştir (Şimşek, 2019). Bu durum terör olarak değerlendirilen eylemleri sonlandırmak adına Jaffna bölgesine ordu gönderilmesi ile devam etmiş ancak ordu görevlilerinin Tamiller'e insan haklarını ihlal eden derecede şiddet uygulamasıyla Tamiller'e destek ve katılımların artmasına sebebiyet vermiştir (Bose, s.27). Ayrıcalıklı davranışlar Terörizmi Önleme Yasası ile de devam ettirilmiş ve ülkenin güney bölgesinde yaşayan Sinhalalar'a karşı gözaltına alınma süresi yedi gün olarak belirlenirken kuzey ve doğu bölgelerinde yaşam sürdüren Tamiller için 60 güne kadar uzayabilmiştir (Çınar, s.134-135). Hali hazırda çalkantılı devam eden sürece ek olarak çıkarılan Terörizmi Önleme Yasası ile Sinhalalar'ın çoğunlukta bulunduğu kolluk gücüne, şüpheli konumunda olan şahısları kimseye bildirmeksizin sekiz ay gözaltında bulundurabilme hakkı tanıyarak işkence faaliyetlerinin artmasına ve çoğalmasına yol açmıştır (Eager, s.135). Tüm bu yasal zemine sahip süreç sonunda Tamil Kaplanları kendilerine yönelik gerçekleştirilen devlet destekli faaliyetleri özellikle bağımsızlık mücadelesi kapsamında yoğun tehdit ve tehlike olarak algılamış, ada ülkesinde hem gerilim son derece hızlı bir şekilde tırmanmaya başlamış hem de meşruiyeti sorgulanan Tamil Kaplanları'nın aynı yıl içerisinde Sri Lanka Ordusu'na karşı eylemlerini artırmalarına yol açmıştır. Tarihler 1983 yılını işaret ettiğinde Tamil Kaplanları, Sri Lanka Ordusu askerlerinden 13 (on üç) kişinin öldürülmesi olayını gerçekleştirmiş ve iç savaşın fitilini ateşlemiştir (Corley, s.113). Devriye gezen askerlere pusu kurmak suretiyle gerçekleştirilen bu saldırı eylemi ilerleyen süreçte çok daha yoğun çatışmaların gerçekleşeceğine dair önemli bir işaret anlamı taşımaktadır.

Yüz binlerce kişinin öldüğü Sri Lanka İç Savaşı'nın 1950'lere dayanan tarihinde, 1983 yılında gerçekleştirilen "Kara Temmuz Ayaklanması" dönüm noktası olmuştur. "Sri Lanka'nın İç Savaşı Mirası" olarak anılan 1983 ayaklanmaları, birliklerine teslim olalı henüz bir gün geçmiş Sri Lanka ordusu askerlerinden 13 kişinin pusu kurularak öldürülmesini takiben Budizm dinine

mensup Sinhalalı çetelerin intikam almak amacıyla sokağa dökülmesi ile başlamıştır (bbc.com, 2013). Çatışmalardan iki yıl kadar evvel 1981 yılında Tamiller'e ait Jaffna Halk Kütüphanesi'nde bulunan 97 bin kitap ve el yazması eserler Sinhalalılar'ın yoğunlukta olduğu asker ve polis kuvvetleri marifetiyle yakılarak yok edilmiş ve bu durum Tamiller tarafından etnik olarak ortadan kaldırılma yöntemi olarak nitelendirilmiştir (Clarence, 2007, s.40). Sinhalalar tarafından Tamiller'e uygulanan bir diğer ayrılıkçı hareket doğrultusunda 371 Tamilli öldürülmüş ve hükümet bu durumu "katliam" olarak nitelediğini belirtmiştir (Tambiah, 1986: 28). Sri Lanka kolluk kuvvetlerinin keyfi uygulamalarına ve maruz kalınan şiddet olaylarına istinaden Tamiller 23 Temmuz 1983 yılında Sri Lanka ordusuna yönelik silahlı pusu saldırısını gerçekleştirmiş ve Sri Lanka Ordusu karşılık vermekte gecikmeksizin 51 Tamilli'yi öldürmüştür. Yükselen kutuplaşma ve çatışmalar doğrultusunda Tamil karşıtı hareketler ülke genelinde 400 ila 3000 kişinin ölmesiyle devam etmiş ve hem Tamil hareketine katılım son derece hızlanmış hem de mecliste Tamil Kaplanları'nın söz hakkı ellerinden alınmıştır (Reçber, 2018: 157-187). Başkan Jayewardene'nin Sinhalalar'ı mağdur olarak nitelendirmesinin üzerine etnik-ayrılıkçı tutumlar yasaklanmış ve TULF parlamentodan uzaklaştırılmıştır (Peebles, s.136). Nitekim iktidardaki UNP, 1983 yılında meydana getirdiği anayasal değişiklik vasıtasıyla meclise, ülkenin toprak bütünlüğüne karşı saygılı olmak gerektiği ve ayrılıkçı hareketlerin karşısında durma zorunluluğu getirerek yemin metnine şerh düşmüş, Tamiller'e karşı gerçekleştirilen saldırıları kabul etmeyen 16 TULF milletvekilinin de böylece vekilliği düşürülmüştür (Oberst, s.186). Bununla beraber özellikle plantasyonda çalıştırılmak üzere Hindistan'dan getirilen Tamiller, tam olarak mücadele içerisinde etkin rol almamış olsa da ayrılıkçı hareketlerden etnik köken dolayısıyla etkilenerak kurban konumuna düşmüşlerdir (Orjuela, 2008: 77). Bilahare 1983 yılında askerlerin pusuya düşürülmesiyle başlayan çatışmaların temelinde, Prabhakaran'ın sağ kolu olan Tamil kökenli asker Charles Anthony'nin öldürülmesi başta olmak üzere ayrılıkçı tavırlar doğrultusunda öldürülen tüm Tamiller'in intikamının alınması düşüncesi yatmaktadır (Kearney, 1986: 112). Bu doğrultuda çatışmanın şiddeti giderek artmış ve meclis içerisinde söz hakkının elinden alınmasıyla beraber devletin atacağı adımlar bu saatten sonra terör örgütü ile müzakere alanında

değerlendirilmek zorunda kalmıştır. Nitekim ortada herhangi bir siyasî unsur kalmamış, tamamen örgüt varlığını göstermiştir.

Anti-Tamil Hareketi'nin bütün adada yayılmasına sebebiyet veren öldürülen askerlerin cenazelerinin başkent Kolombo'da halk önüne sergilenmesi sonrası Sinhalalar, Tamiller'e karşı yoğun ve ulusal bir mücadele girişiminde bulunmuştur. Ne var ki ülke geneline yayılan Tamil karşıtı hareketler doğrultusunda Tamiller kendi tabanlarından çok daha kuvvetli ve yaygın destek görmeye başlamış aynı zamanda destekçileri Tamiller'in uluslararası irtibatlarına da destek vermeye başlamışlardır (Reçber, s.167). Tamil karşıtı hareketler, Tamiller'in ev ve iş yerlerinin hedef alınması (yağmalama, yakma, ızrar vb.), tecavüz olaylarının gelişmesi ve 25-28 Temmuz 1983 tarihlerine gelindiğinde Welikade Hapishanesi'nde 53 Tamil örgüt üyesinin öldürülmesiyle devam etmiştir (Şimşek, s.120). Tüm bu şiddet odaklı süreç yaşanırken devlet başkanı, Sinhalalar'ın Tamiller'den alacağı intikamı bekleyerek sürece müdahil olmamayı tercih etmiştir. Olayların takip ettiği zaman dilimi içerisinde önleme çalışmalarına yoğunluk veren devlet, ekonomik anlamdaki ambargolar ile hem Tamiller'in mücadelelerinde ihtiyaç duydukları silahlara ulaşımını hem de gıda vb. temel ihtiyaçlara ulaşımını zorlaştırmak suretiyle 100.000 kişiden fazla Tamilli'nin yerinden olmasına sebep olmuştur (Eager, s.135-136). Bulunduğu bölgeyi terk etmektense silahlı mücadeleye katılarak bağımsızlık kazanma yoluna hayat adayan 10000 kadar Tamilli ise örgüte katılım göstermiştir. Devlet güçleri tarafından verilen karşılık neticesinde 2500 Tamil kökenli kişi öldürülmüş, binlerce Tamil kökenli yerini ve yurdunu kaybederek yüz binlercesi göç etmek zorunda kalmıştır. Hem disiplin hem de eğitim yönünden sayıları ilk etapta az tutulan Tamil Kaplanları'na katılım hız kazanmış ve kuruluş zamanlarında sayısı 600'lerde olan örgüt, "Kara Temmuz" olaylarını takiben 10.000 kişiden fazla üye ve destekçi sayısına ulaşmıştır (Şimşek, s.121). Sinhala milliyetçiliğinden bağımsız düşünülmesi mümkün olmayan Budizm dininin ve iktidar partisi UNP'nin kışkırtmaları üzerine gelişen ve pogrom (katliam) olarak adlandırılan Tamil karşıtı hareket, yurtdışında özellikle Batı Avrupa ve Amerika'da bulunan Tamil Diasporası'nın oluşmasında da önemli etkide bulunmuştur. Bu diaspora, yurtdışında elde olan imkanları ile Tamil Kaplanları'na destek sağlamaya devam etmiştir. Böylece hem hızla destek edinen Tamil Kaplanları'nın hedef kitlesi

genişlemiş, her zaman olduğundan daha tehditkâr bir yapıya bürünmüş hem de devlet müdahalesi son sürat devam ederek her iki taraftan da saldırılar ile çatışmalar devam etmiştir. Nitekim dünyadan çatışma örneklerinde yer verildiği üzere yadsınamaz bir gerçek olan dış faktörlerin etkisi görülmeye başlanmış ve nihayetinde bölgenin önemli aktörlerinden olan Hindistan'ın çatışmalara müdahalesi gerçekleşmiştir. Bu müdahale doğrultusunda Hindistan'ın çatışan gruplara yönelik değişiklik gösteren tutumları, çatışmanın ilerleyişine son derece önemli etkilerde bulunmuştur.

B. Çatışmaya Politik Müdahale: Hindistan

Dış politikaya şekil veren etkenlerden birinin iç politika olduğu görüşünde olan akademisyenler, başka ülke ile etnisiteye dayalı ilişkilerin mevcutluğunun siyaset seçiminde etkin olduğu argümanını savunmaktadırlar (Saideman, 2001: 23-24). Nitekim David R. Davis, Keith Jagers ve Will H. Moore'un müşterek gerçekleştirdiği araştırma çalışmaları neticesinde ulusötesinde var olan aynı etnisiteye sahip grupların dış politikaya son derece etkisi olduğu anlaşılmaktadır (Davis vd., 1997: 148-163). Bu anlamda Sri Lanka'da bulunan Tamil Sorunu'na ilişkin en büyük pay ortaklarından birinin dil, din, kültür vb. etnik bağlantıları barındıran Tamil Nadu eyaletindeki 60 milyon kişilik Tamil topluluğuna ev sahipliği yapan Hindistan olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Halihazırdaki etnik bağ ve bağlantılar, Tamil Nadu eyaletinde bulunan Tamiller, Sri Lanka'da bulunan akrabalarının politik anlamda vermiş oldukları mücadelelerini destekleyici rol oynamaktadırlar (Keethaponcalan, 2011: 41). Ancak dış bağlantılardan gelecek desteğin iki önemli sonuca ulaşabileceği değerlendirilmektedir. Bunlardan birincisi olumlu yönden düşünüldüğünde aynı kökene sahip ülke dışındaki bir grubun vereceği desteğin iç siyaseti oy toplamak açısından değerlendirilmesidir. Olumsuz yönden düşünüldüğünde ise ülke sınırları içerisindeki etnik-ayrılıkçı hareketleri tetikleyerek iç karışıklığa örnek niteliği taşıyacağına dair kaygılara yol açmasıdır (Küçüksolak, 2009: 161). Tamiller kapsamında Hindistan-Sri Lanka arasındaki ilişkiler başta yoğun destek verme şeklinde ilerlemiş ancak daha sonraki aşamalarda çeşitli sebepler doğrultusunda bu desteklerin azaldığı görülmüştür. Nitekim jeopolitik anlamda bir zorunluluk olarak görülen Hindistan'ın Tamil Sorunu'na müdahalesi ile

özellikle 1983-1987 yılları arasında Hindistan, Tamil Kaplanları'nı Hindistan Araştırma Çözümleme Kanadı (AR-AW/RAW) vasıtasıyla askerî anlamda yoğun şekilde desteklemiş ve Hindistan içerisinde askerî eğitim veren kampların tesisine girişmiştir (Roberts, 2009: 2). Ancak kaynağını öz Sri Lanka olarak nitelendiren Tamil Kaplanları, kendisini siyasî alandaki desteğini Hindistan'dan alan bir örgüt olarak tanımlamaktan uzak durmaktadır. Bu durumun bilincinde olan ve siyasî alandaki yapılanmayı kendi kontrolü altında bulundurmaya planlayan Hindistan, Tamil Kaplanları'na verdiği özellikle askerî anlamdaki desteğini kuruluşu 1969 senesine dayanan ve 1987 senesine kadar silahlı mücadele ile bağımsızlık savunan Tamil Eelam Özgürlük Organizasyonu (Tamil Eelam Liberation Organization-TELO) aracılığıyla vermeyi tercih etmiştir (Ross ve Savada, 1988: 210). Kendileri dışında bir organizasyonun desteklendiğini gören Tamil Kaplanları ise bu durumu kabullenmekte güçlük çekerek 1986 yılında TELO ile silahlı mücadeleye girişmiş ve 1987 yılında TELO silahsızlanmak yoluyla mücadelesine siyasî alanda devam etmeyi tercih etmiştir. Ağustos 1983 ile Mayıs 1987 yılları arasını kapsayan dönemdeki Hindistan desteği TELO'nun silahsızlanması ile son bulmuş, Hindistan, Sri Lanka'da doğrudan kontrol altında tutabileceği bir yapılanma arayışında başarısız olmuş ve 1987 itibariyle 1990 yılına kadar sürecek Hindistan-Tamil çatışmalarının başlayacağı döneme girilmiştir (Hellmann-Rajanayagam, 1994: 49). Böylece Hindistan, doğrudan yönlendireceği bir yapının silahsızlandırılması ile stratejik anlamda büyük bir değişikliğe başvurmuş ve Sri Lanka Hükümeti'nin yanında Tamil Kaplanları ile mücadele edeceği anlaşmayı imzalamıştır (Ross ve Savada, s.209-212). Takip eden süreçte jeopolitik olarak da Sri Lanka için önemli bir coğrafyada bulunan Hindistan, aracı bulundurmaksızın Sri Lanka'ya müdahale eylemlerine girişmiştir. Bu eylemler üç yıl sürmüş ve başarısızlıkla sonuçlanarak Hindistan'ın adadan tamamen çekilmesine yol açmıştır.

Doğrudan müdahalelerin gerçekleştiği ve tarihe Hindistan Barış Koruma Gücü dönemi (Indian Peace Keeping Force-IPKF) olarak geçen dönemde başlangıç insanî yardım adı altında Jaffna bölgesinde yaşayan ve Tamil Kaplanları'nın sebep olduğu çatışma ortamından dolayı gıdaya ulaşmakta güçlük çeken vatandaşlara yardım yapılarak gerçekleştirilmiştir (Hennayake, 1989: 408). Tamillerin, Sri Lanka'ya doğrudan müdahil olan Hindistan tarafından izole

edilerek yabancılaştırılması politikası doğrultusunda gerçekleşmesi kaçınılmaz çatışmaların zemini hazırlanmıştır (Stokke ve Rynthveit, 2000: 295). Bu anlamda Hindistan'a bağlı beş askerin Tamil Kaplanları tarafından öldürülmesi, çatışmaların alevlenmesine yol açmıştır. 8 Ekim 1987 tarihinde gerçekleşen bu eylemden sonra Hindistan, Tamil Kaplanları'na karşı ordu ile müdahale edilerek tamamen yok edilmesi düşüncesine bürünmüş, Tamiller'in yoğun olarak yaşadığı kuzey bölgesinde askerî bir operasyon gerçekleştirmiş ancak Hindistan Ordusu'na mensup askerlerin Jaffna'da sivil halkı öldürme, tecavüz gibi olaylara isimlerinin karışması doğrultusunda yerel halk tarafından ordu istenilmeyen bir pozisyona düşmüştür (Hoole ve Sritharan, 2000). Genel çerçevede desteğini kaybeden Hindistan'ın politikaları sebebiyle 1988 yılında gerçekleştirilen Sri Lanka başbakanlık seçimlerinde "Hint Barış Gücü"nü bölgeden göndermeyi vadeden Ranasinghe Premadasa Başbakan olarak seçilmiş ve Hindistan tarafından desteklenen Tamil Ulusal Ordusu'na, Tamil Kaplanları'nı desteklemek sureti ile savaş açmış ve bu durum hükümetin terör örgütü yapılanmasını destekler biçimde hayli enteresan bir vaziyete evrilmiştir (Richards, 2014: 39-43). Hindistan'ın bölgede dönemin başat aktörlerinden olması, Sri Lanka ile etnik bağların mevcut olması gibi sebepler ile önceleri destek vererek başlattığı müdahale, daha sonraki zaman diliminde çeşitli kaygılar doğrultusunda silahlı çatışmalara ve ordu müdahalesine kadar evrilmiş ancak her iki seferde de Hindistan'ın başarısızlığı ile neticelenmiştir. 1990 yılında Başbakan Premadasa ile imzalanan anlaşma doğrultusunda Sri Lanka'yı terk etmiştir (turansam.com, 2010). Hindistan adayı terk etmeden evvel bir yıl sürecek bir ateşkes anlaşmasına imza atmış ancak ateşkestten herhangi bir olumlu bir netice alınamamasının yanı sıra Tamil Kaplanları adanın doğu bölgesinde 600 polisin öldürülmesi ile çatışmaları tekrar alevlendirmiştir (Rajasingham, 2000). Hint Barış Gücü'nün bölgeden çekilmesini takip eden bir yıllık süreç sonunda tarihler 1991'i gösterdiğinde Tamil Kaplanları eylemlerine hız kazandırarak Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi'yi bir suikast düzenlemek suretiyle öldürmüşlerdir. Bu suikastten sonra halihazırda Jaffna bölgesinde tutunmakta güçlük çeken Tamil Kaplanları, 1990'ların başından ortadan kaldırıldıkları tarihe kadar bu bölgede etkinlik gösterememişlerdir (Wickremesekara, 2016: 48). Ayrıca Gandhi'ye düzenlenen suikastın bir intihar bombası yöntemi ile gerçekleştirildiği bilinmektedir ve bu eylemden bir yıl kadar sonra Tamil Kaplanları ilk olarak Hindistan nezdinde terör örgütü niteliği

kazanarak yasaklanmıştır (Wayland, 2004: 414). Karşılık verme ile geçen çatışma süreçleri içerisinde 1990'da Tamiller'in yoğunlukta olduğu 7000 kişiden fazla insan öldürülmüş, 1991 Gandhi suikastını takiben 1993'te Başbakan Premadasa öldürülmüş ve tarafların birbirlerine karşı herhangi bir galibiyet/mağlubiyet sağlayamadığı, çok sayıda sivilin de içerisinde bulunduğu toplu ölümlerin olduğu bir döneme girilmiştir (Reçber, s.168-169). Netice olarak 1983 yılından sonra Tamil Kaplanları'nın eylemlerinin hız kazanmasında Hindistan'ın yadsınamayacak bir etkisi mevcuttur. İlk etapta Tamil Kaplanları'nın eğitilmesi, kamp olanağı gibi desteklerden sonra Sri Lanka hava sahasını ihlal etmek sureti ile yardım gönderme gibi girişimlerde bulunmuştur. 1987 yılında Kolombo şehrinde bulunan otobüs durağında bir bombalı eylem gerçekleştirilerek 113 kişinin ölümüne yol açılmıştır. Tamil Kaplanları'nın bu eylemlerine kayıtsız kalmayan Sri Lanka Hükümeti ise askerî gücünü topyekûn kullanmayı tercih ederek Jaffna bölgesine saldırıda bulunmuştur.

Bu aşamada her ne kadar insanî yardımlar, eğitim vb. alanlarda Tamil Kaplanları'na yönelik destekleyici nitelikte rol oynasa da ilerleyen süreçte kendi iç politikasındaki dinamiklerin de değişebileceğinden tedirgin olan Hindistan, Başbakan Rajiv Gandhi ve Sri Lanka Başkanı Jayewardene önderliğinde bir anlaşmaya imza atmıştır. 29 Temmuz 1987 yılında gerçekleştirilen bu anlaşma ile etnik ayrılıkçı çatışmaların çözüm alternatiflerine yönelik çalışmaların bir an evvel gerçekleştirilmesi, Sinhala ve Tamiller arasındaki dengenin başarılı bir şekilde sağlanması öngörülmektedir. Literatüre Indo-Sri Lankan (Indian-Sri Lankan) anlaşması olarak geçen bu mutabakat imzalanmadan bir ay kadar önce Hindistan, Tamil Kaplanları ile Sri Lanka Hükümeti arasında bir anlaşma imzalanmasına da katkı sağlamıştır. Nitekim politik karışıklıkların terör eylemlerine dönüşmesinin kendi iç karışıklığına da sebebiyet verebileceğinden tedirgin olan Hindistan, bu kapsamda Hindistan Barış Koruma Gücü'nü bölgeye yollamış ancak Tamil Kaplanları'nın kesin bağımsızlık söylemlerinin önüne geçilememiş ve uyumsuzluk neticesinde bölgeden geri çekilmiştir. Bu doğrultuda Tamil Kaplanları'nın hem Sri Lanka Hükümeti'ne hem de Hindistan Barış Koruma Gücü'ne karşı başlattığı saldırılar alevlenerek hız kazanmaya devam etmiştir. Tüm bu süreç değerlendirildiğinde Sri Lanka ile Tamil Kaplanları arasındaki yakın tarih çatışma dönemleri, Tamil Kaplanları'nın perspektifinden

üç ayrı dönem olarak nitelendirilmiştir. Bunlar; 1. Eelam Savaşı (1983-1987), 2. Eelam Savaşı (1990-1994) ve 3. Eelam Savaşı (1995-2002) olarak sıralanmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümünde, yukarıda açıklanan 1. Eelam Savaşı'na kısaca değinilmiş, devamında 2. Eelam Savaşı ve 3. Eelam Savaşı'ndan bahsedilmiştir.

X.SRİ LANKA-TAMİL KAPLANLARI SAVAŞLARI

Sri Lanka Hükümeti ile Tamil Kaplanları arasında gerçekleşen çatışma dönemleri, 20. yüzyılın sonunda ve 21. yüzyılın başında olmak üzere üç ayrı dönem içerisinde incelenmektedir. Bu durum, çalışmanın temel sorusu olan “müzakere mi? mücadele mi?” sorunsalı kapsamında son derece önem arz etmektedir. Nitekim üç ayrı dönem içerisinde konvansiyonel silahlı mücadele süreçleri gerçekleşmiş, bazılarında politik çözümler ya da ateşkes antlaşmaları imzalanmış olsa dahi her iki tarafın da silahlı mücadeleden geri durmaması nedeniyle toplu ölümlerin önüne geçilememiştir. Temelde 1983 yılında hız kazanan çatışmalar, Sri Lanka’nın terör karşıtı politikalarına şiddet unsurunu eklemesi ve herhangi bir ayırım gözetmeksizin saldırılarda bulunması ile daha kanlı bir sürece evrilmiştir. Bu anlamda ağır işkence yöntemleri, süresiz gözaltılar, insan hakları ihlallerine kadar uzanan girişimler neticesinde Tamil Kaplanları hem destek hem de kendileri açısından meşru bir zemin kazanmıştır. 1983 ile 1987 yılları arasında gerçekleşen 1. Eelam Savaşı bu doğrultuda Sri Lanka Hükümeti’nin isyan ve eylem bastırıcı şiddet politikaları ile Tamiller’in bağımsızlık söylemlerini silahlı eylemler vasıtasıyla güçlendirmeleri arasında silahlı çatışmalar olarak geçmiştir. Sri Lanka’nın ağır silahlı saldırılarına maruz kalan Tamil Kaplanları, karşılık vermektен geri kalmamış ve süreç bölgenin başat aktörlerinden Hindistan’ın dahil olması ile tırmanmıştır. Çalışmanın evvelki bölümünde açıklanan “Kara Temmuz” olaylarını takiben göç etmek ve yerlerinden olmak zorunda kalan Tamiller, Hindistan’dan gelen askerî ve eğitim gibi destekler doğrultusunda güçlenmiştir. 1987 yılında Tamiller’in yoğun olarak göç ettiği Hindistan, kendi içerisinde bulunan grupların radikalleşebileceğinden tedirgin olarak bölgeye Hint Barış Koruma Gücü’nü yönlendirmiş ve baskılara dayanmakta güçlük çeken Sri Lanka Hükümeti, Indo-Sri Lankan Antlaşması’nı imzalamak zorunda kalmıştır. Antlaşma gereği Jaffna bölgesi de dahil olmak üzere adanın Tamil nüfusuna sahiplik eden kuzey bölgesinde askerlerini yoğunlaştıran Hindistan, 1988 yılına gelindiğinde 72.000 kişilik Barış Koruma

Gücü personeline ulaşmıştır (Peebles, s.158). Uyuşmazlıkların meydana gelmesinden sonra Tamil Kaplanları silahsızlanmayı reddetmiş ve çatışmalar tekrar alevlenmiştir (Hellman-Rajanayagam, 1998: 9). Dahası Sinhalalar, Hint Barış Koruma Gücü'nün Tamiller'e imtiyaz tanınması olarak nitelendirir ve bölünme endişesine kapılarak Birleşik Ulusal Parti politikacıları ve sivil vatandaşlara karşı saldırı eylemlerine girişmiştir (Oberst, s.192). Çatışmaların tırmanmasına engel olamayan ve hem sivil hem askerî kayıpları olan Sri Lanka Hükümeti, Barış Koruma Gücü'nün adadan çekilmesi yönünde Hindistan'a çağrıda bulunmuştur. Premedasa'nın bu teklifine olumlu bakmayan ve Hint Barış Koruma Gücü'nü ülkeden çekmeyen Rajiv Gandhi'nin bu teklifi reddetmesiyle Sri Lanka Hükümeti, Barış Gücü'ne karşı Tamil Kaplanları'na silah desteği sağlamıştır (Lecamwasam, s.22). Başta Sri Lanka'nın yoğun baskıları ve Tamil Kaplanları'na sağlanan mühimmat desteği olmak üzere asimetrik bir savaşa hazır olmayan Hindistan'ın ağır kayıplar vermesi, Tamiller'in silah bıraktırma misyonuna karşılık vermeyerek daha yoğun çatışmalara girmesi, Indo-Sri Lankan antlaşmasının da faaliyete geçirilmesindeki sorunlar doğrultusunda 1990 yılında Hint Barış Koruma Gücü adayı terk etmek zorunda kalmış ve 2. Eelam Savaşı olarak adlandırılan döneme girilmiştir.

A. II. Eelam Savaşı

Hint Barış Koruma Gücü'nün 1990 yılında bölgeyi terk etmesinden sonra Tamil Kaplanları tekrardan bölgedeki hakimiyeti ele geçirmiş ve 1990-1994 yıllarını kapsayan 2. Eelam Savaşı'nın temelleri atılmıştır. Bu süreç daha yoğun saldırılar ile devam etmiştir. 2. Eelam Savaşı Tamil Kaplanları'na katılımların artması ile temelde Tamiller'in yoğun yaşadığı Puttalam, Mannar, Kilinochchi, Jaffna, Mullaitivu, Trincomalee, Batticaloa, Ampara gibi vilayetlerden Batticaloa'da 3.000 kişinin öldürüldüğü katliam ve buna karşılık olarak Sri Lanka Hükümeti'ne bağlı kolluk kuvvetlerinin intikam adı altında verdiği karşılık ile başlamıştır (Şimşek, s.123). Tamil Kaplanları'nın dışındaki küçük muhalif grupların Tamil Kaplanları tarafından sindirilmesinden sonra süreç Müslümanların hedef alınması ile devam etmiştir. 1990 yılının son döneminde 120000 Müslümanın bölgeyi terk ederek göçe zorlanmasının altında Tamil Kaplanları'nın Müslüman ibadethanesi olan camilere saldırı girişimleri

yatmaktadır (Çapan, s.37). Müslümanlara yönelik kitlesel ölümlerden sonra, Jaffna bölgesinde Sri Lanka tarafından gerçekleştirilen ekonomik zorlaştırma politikaları ve isyancılara yönelik ağır hava bombardımanları çatışmaların tırmanmasına yol açmıştır. Tarihler 1991 yılını gösterdiğinde Rajiv Gandhi, seçime yönelik politik çalışmalar gerçekleştirdiği esnada saldırıya uğrayarak öldürülmüş ve bunun üzerine Hindistan tarihte Tamil Kaplanları'nı yasadışı örgüt olarak nitelendiren ilk ülke olarak tarihe geçmiştir (Devotta, s.1040). Aynı yıl içinde Sri Lanka Savunma Bakanı'na bombalı saldırı düzenlenmiş, bir yıl sonra Sri Lanka Devleti'ne bağlı ordu komutanının Jaffna bölgesinde gerçekleştirdiği ziyareti esnasında öldürülmesi gerçekleşmiş ve 1 Mayıs 1993 yılına gelindiğinde Başkan Premedasa, miting esnasında bir intihar bombacısı tarafından düzenlenen saldırı ile 17 kişiyle beraber öldürülmüştür. Herhangi bir galibiyet belirtisi göstermeyen iki taraf arasındaki alevlenen çatışmalar, 1992-1994 yılları arasında karşılıklı ve yoğun çaplı kayıplara sebebiyet vermiştir (Peebles, s.161). Süreç çözümsüzlük, uyuşmazlık ve umutsuzluklarla beraber 3. Eelam Savaşı'na doğru evrilmiştir. Premedasa suikastinden sonra babası S. Bandaranaike tarafından kurulan SLFP'nin başına gelen Chandrika Kumaratunga, 17 yıl süren Birleşik Ulusal Parti rejimi karşısında seçim kampanyaları gerçekleştirerek daha barışçıl ve çözüm odaklı bir politika seyredeceğini dile getirmiş ve 1994 yılında cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmıştır. Seçim çalışmaları gerçekleştirilirken kadın politikacı rolüyle ön plana çıkan ve %62 gibi yüksek bir oy almayı başaran Kumaratunga'nın seçilmesindeki en büyük etkenlerden birinin, UNP liderinin Tamil Kaplanları tarafından öldürülerek ortadan kaldırılması olduğu değerlendirilmektedir. Ne var ki 1995 yılının ilk ayında gerçekleşen ateşkesten herhangi bir sonuç almak mümkün olmamış, karşılıklı silahsızlanma ve şiddetten uzak tavırların sekiz ay hüküm sürdüğü süreç sonunda Tamil Kaplanları, Sri Lanka Hükümeti'ne ait Trincomalee limanında bulunan donanmaya bombalı saldırı düzenlemiş ve askerî üsse saldırının sonucu olarak ateşkes bozulmuş, barışı tesis etmeye yönelik inşa süreci çözümsüzlük ile sonuçlanmıştır (Sezgin, s.11). Bu çözümsüzlük içerisinde ve barışçıl yollardan uzak davranışların sergilendiği durum, 1995-2002 yılları arasında süren ve 3. Eelam Savaşı süreci olarak adlandırılan döneme girilmesine yol açmıştır.

B. III. Eelam Savaşı

Trincomalee Limanı'nın bombalanması ile son bulan çatışmasızlık dönemiyle beraber Sri Lanka Hükümeti, Jaffna bölgesine hem havadan hem karadan yoğun saldırılar düzenleyerek intikam alma girişimlerinde bulunmuştur. Bu saldırılarda kiliseyi kendilerine sığınak edinen ve aralarında kadınlar ile çocukların da bulunduğu 120 Tamil kökenli öldürülmüştür. 1995 yılında girilen yeni dönemin hemen bir yıl sonrasında tarihler 1996 yılı 31 Ocak gününü gösterdiğinde başkent Kolombo'da ekonomiye çok büyük zarar verecek bir eylem gerçekleştirilmiş ve Merkez Bankası'nın bulunduğu binanın yıkılmasına sebep olunarak onlarca kişinin ölmesine ve 1.300'ü aşkın kişinin yaralanmasına yol açılmıştır (Şimşek, s.124). 24 Temmuz 1996 günü ise Dehivela tren saldırısı olarak tarihe geçen ve 56 kişinin ölümüne yol açan saldırı gerçekleştirilmiştir (Sinhaya, 2008). Kanlı saldırıların hız kesmeksizin devam ettiği dönemde, barışçıl söylemleri ile ön plana çıkarak destek gören ve yönetimin başına gelen Kumaratunga, söylemlerinde değişikliğe giderek Tamil Kaplanları'nı bitirmeye yönelik "Barış İçin Savaş" sloganını dile getirmiştir (Asia Report, 2006: 4). Karşılıklı pogromlar devam ederken Jaffna'nın tekrar ele geçirilmesi adına harekete geçen Sri Lanka Hükümeti, Tamil Kaplanları tarafından beş uçağının düşürülmesinden sonraki endişesiyle "Riviresa Operasyonu" adı verilen bir askerî mücadele hareketine girişmiştir (Marks and Brar, 2016: 229). On yıl süren Tamil Kaplanları'nın egemenliğinden sonra -konvansiyonel mücadele ile olsa dahi- ilk kez hakimiyet kurmayı başaran Sri Lanka Hükümeti, 7 hafta süren Riviresa Operasyonu ile çok sayıda sivil ve Tamil Kaplanı üyesinin öldürülmesine yol açmış ve çatışmanın her iki tarafından 2.500 kişi operasyonun bedelini canı ile ödemek zorunda kalmıştır (Moorcraft, 2012: 35). Ele geçirdiği yerlerde Tamil Kaplanları'nı göçe zorlayan ve toprak genişletme politikası izleyen Sri Lanka'ya karşı Jaffna'nın kaybedilmesine misilleme yapan Tamil Kaplanları, 1996 yılında Mullaivitu'da bulunan askerî bölgeye saldırı başlatmıştır. Yedi saat süren bu saldırılarda karşılıklı çatışmalar yaşanmış ve 1.200 kadar Sri Lanka ordusu mensubu asker öldürülerek 200 kadar asker esir düşürülmüştür (Moorcraft, s.37). Takip eden süreçte gerçekleşen başkent Kolombo ekonomi merkezi saldırısından sonra karşılık vermekte gecikmeyen Sri Lanka, Tamiller'in yoğun yaşadığı ve idarî merkez olarak nitelendirdiği Kilinochchi bölgesini ele geçirmiştir

(Moorcraft, s.33). Bu ele geçirme operasyonu neticesinde ise yoğun bir Tamil göçü yaşanmıştır. 1997 yılında hız kazanan Sri Lanka mücadelesi, kara mayını kullanımında başarılı olan Tamil Kaplanları'nın güçlü sayılabilecek savunma karşısında herhangi bir neticeye ulaşamamıştır.

Bir sene kadar sonra Budist Din Sınıfı tarafından kutsal görülen “Diş Tapınağı” (Buda'nın dışının bulunduğu düşünülen tapınak) Tamil Kaplanları tarafından saldırıya uğramış ve eylemler karşılıklı olarak devam etmiştir. Önceleri barışçıl söylemler ve politik çözüm yolları ile yönetime gelen, daha sonradan radikal strateji değişikliğine giderek “Barış İçin Savaş” söylemini dile getiren Başkan Kumaratunga, 1999 yılında Tamil Kaplanları tarafından suikasta uğramış ve bir gözünü yitirmiştir (Ganguly, 2018: 83). 21. yüzyılın başına gelindiğinde jeopolitik ve jeostratejik anlamda büyük öneme sahip “Fil Geçidi” (Elephant Pass), Tamil Kaplanları tarafından ele geçirilmiştir. Sri Lanka-Tamil Kaplanları Jaffna ile kara bağlantısı olması, idarî merkez Kilinochci ile Jaffna arasındaki tek geçiş noktası olması gibi özellikleri ve adada kuzeyde Palk Körfezi ile kara bağlantısının kopması göz önüne alındığında askerî, coğrafi ve stratejik açıdan en önemli hususlardan birisinin Fil Geçidi olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Shashikumar, 2009: 106). Fil Geçidi'nin ele geçirilmesi ile Sri Lanka'nın adanın kuzey bölgesi ile arasındaki bağlantının koparılması sağlanmıştır (Richards, 2014: 42). Fil Geçidi'ne ilişkin Tamil Kaplanları ile Sri Lanka Devleti arasında 1991, 2000 ve 2009 yıllarında gerçekleşen yoğun çatışmalar da bu geçidin her açıdan önemini gözler önüne sermektedir. Nitekim 1991 yılında gerçekleşen mücadelede Tamil Kaplanları her ne kadar Sri Lanka ordusuna mensup 200 kişiyi öldürebilmiş olsa da kendi bünyesinden verdiği 600 kişilik kayıp neticesinde başarıya ulaşamamıştır (Wickremesekara, 2016: 55). 2000 yılında gerçekleşen ikinci mücadele kapsamında ise yukarıda bahsedildiği üzere Jaffna'yı kaybeden Tamil Kaplanları, Fil Geçidi'ni ele geçirmeyi başarmış ve Sri Lanka Hükümeti'ni büyük endişeye sevk etmiştir. Buradaki önemli husus ise 1200 kişilik Tamil Kaplanları'na karşı 40000 kişilik Sri Lanka ordusunun asimetrik savaş ortamında mağlup edilmesidir (Wickremesekara, s.64-65). Son olarak çalışmanın daha sonraki bölümlerinde bahsedilen, 2009 yılında gerçekleşen topyekûn ortadan kaldırma operasyonu doğrultusunda hem Tamil Kaplanları'nın yok edilmesi sağlanmış hem de 9 Ocak 2009 tarihinde halihazırda

Jaffna bölgesinin kontrolünü elinde bulunduran Sri Lanka Devleti, Fil Geçidi'ni de tamamen hakimiyetine katmıştır (Wickremesekara, s.212). Nitekim 2000 yılına gelinceye dek karşılıklı çatışmalar doğrultusunda sivillerin, kadın ve çocukların da aralarında bulunduğu 64000 kişi öldürülmüş hem Tamil Kaplanları hem de Sri Lanka Devleti yoğun kayıplar vermiştir (Kingsbury, 2012: 70-71). Başkan Kumaratunga, Hindistan'dan talep ettiği desteği göremeyince Norveç'e bir çağrıda bulunmuş ve arabuluculuk yapması için talepte bulunmuştur. 2001 yılında Norveç'in müdahil olduğu süreç doğrultusunda Prabhakaran'ın da katılımıyla "Düşmanlıkların Daimî Sonlanması Üzerine Karşılıklı Anlayış" isimli memorandum imzalanarak yürürlüğe konulmuştur (Peebles: 167). 2005 yılında gerçekleştirilen seçimlerde Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları, Tamil kökenli vatandaşlara çağrıda bulunarak seçimde desteklenmesi öngörülen başkan adayı Wickremesinghe'yi protesto etmiş ve milliyetçi görüşteki ittifakın adayı olan Mahinda Rajapaksa seçimleri kazanmıştır (Moorcraft, s.33). Kimilerine göre Rajapaksa'nın kazanmasında Tamil Kaplanları'na rüşvet verilmesinin (Tamiller'e boykot çağrısında bulunulması adına) etkili olduğu söylenmektedir (Devotta, s.1040). Nitekim Başkan Wickremesinghe Tamil Sorunu'na yönelik barışçıl çözüm yolları aramayı bırakmamış, dahası Tamiller'e uygulanan ekonomik yaptırımların kaldırılmasına ilişkin taahhütlerde bulunmuş, örgütün hedeflerine ilişkin analizlerinde ise bağımsızlıktan ziyade özerkliğin savunulduğunu beyan ederek barış tesisi adına önemli adımlar atmıştır (Price, 2022: 67-69). Süreç çalkantılı bir vaziyette ilerlerken mücadelesinden ödün vermeyen bir Sri Lanka Devleti ile bağımsızlık söyleminden hiçbir koşulda geri kalmayacağını her fırsatta dile getiren bir Tamil Kaplanları çatışması izlenmiştir. Devam eden süreçte Sri Lanka Dışişleri Bakanı olan Lakshman Kadirgamar bir suikast neticesinde öldürülmüştür. Norveç'in dahil olması ile imzalanan memorandum sonrasında belli bir süre ateşkes sağlanmış olsa da her iki tarafın karşılıklı imtiyazlardan kaçınması dolayısıyla çatışmalar tekrar alevlenmiştir. Tüm bunlar sonucunda 2006-2009 yılları arasında Sri Lanka Hükümeti'nin başarılı askerî operasyonları devreye girmiştir.

C. 2006-2009 Arası Son Süreç

Tamil Kaplanları'nın kendi açılarından değerlendirdiği Sri Lanka Hükümeti'ne karşı girişilen üç savaşa ek olarak Lakshman Samarayanake, dördüncü ve son savaş olan mücadelenin 2006-2009 yılları arasındaki topyekûn savaş olduğunu ve son döneme girilmeden önceki 1983-1997 yılları arasındaki mücadelede Sri Lanka'ya mensup güvenlik güçlerinin içerisinde bulunduğu 50.000 kişi, Tamil Kaplanları tarafından ise 22.116 kişinin öldüğünü söylemektedir (Samaranayake, 2007: 175-176). Müzakere süreçlerine giriş aşamasına gelindiğinde ise toplam insan kaybının 65.000 olduğunu dile getirmiştir (Samaranayake, s.181). 2006 yılına kadar süren ateşkes Tamil Kaplanları'na mensup doğu bölgesinin komutanı olan Vinayagamoorthy Muralitharan'ın Tamil Kaplanları'nı terk ederek hükümetle iş birliği içerisine girmesiyle Tamil Kaplanları'nın bölünmek suretiyle güç kaybetmesi ve Sri Lanka Dışişleri Bakanı olan Lakshman Kadirgamar'ın suikastı gibi olayların devamında son bularak çatışma ortamına geri dönmüştür. 2006 yılında Cenevre'de Norveç'in gözleminde bir araya gelen Tamil Kaplanları-Sri Lanka Devleti görüşmelerinde Tamil Kaplanları, kendi açılarından haklı sebepleri doğrultusunda görüşme tarafı olmayı sonlandırmış ve Sri Lanka ordusuna mensup bir kara komutanının öldürülmesine yol açan intihar saldırısı ile eylemlerine devam etmiştir. Doğu bölgesi komutanıyla beraber 6.000 militanını da kaybeden Tamil Kaplanları yoğun güç kaybına uğramıştır (Karaağaçlı, s.5). Askerî olarak bölünen Tamil Kaplanları, kendi içinde Jaffna ve Batticaloa Tamilleri olarak ikiye ayrılmış ve Sri Lanka Hükümeti bu fırsatı kaçırmayarak topyekûn mücadeleye girişmiştir (Yalçın, s.6). Bunların yanı sıra terörle mücadele alanında "Sıfır Tolerans" görüşünü benimseyen Rajapaksa, katı mücadele yöntemleri izlemeyi tercih etmiştir. Tamil Kaplanları ise bu ılımlı yaklaşımlardan uzak tavırlara hakimiyetleri altında bulunan Mavil Aru Barajı'nın su akışını keserek cevap vermiş ve 15.000 ailenin suya muhtaç kalmalarını sağlamıştır (bbc.com, 2006). Böylece topyekûn saldırı politikasını benimseyen hükümet, 200.000 kişiden oluşan ordusu ile 30.000 kişiden oluşan Tamil Kaplanları'na karşı askerî harekât başlatırken batı devletlerinden gelen arabuluculuk ve müzakere tekliflerini de reddetmiştir (Price, s.69-73). Sri Lanka'nın, Tamil Kaplanları için önemli ve stratejik noktalar olan Sampur, Vakara, Pooneryn, Kilinochchi, Fil Geçidi ve

Mullaitivu'yu ele geçirmesinden sonra Tamil Kaplanları'nın mücadele alanı tamamen daraltılmıştır (Şimşek, s.127-128). Özellikle Sri Lanka tarafından geri adım atılmaksızın sürdürülen silahlı mücadelede çok sayıda insan haklarına dair ihlalin işlendiği belirtilmiş ve 2006-2007 yılları arasında yayınlanan BM Zorla Kayıp Üzerine Çalışma Grubu Raporu'na göre en fazla zorla kaybetme eyleminin Sri Lanka'da görüldüğü belirtilmiştir (Devotta, s.1024). Bu anlamda hem hükmetme hem de düzenli ordu gücünü elinde bulunduran Sri Lanka, hukuktan uzak mücadele yöntemleri ile sivil bölgelere de silahlı mücadele çalışması yürüterek kontrolü ele almıştır. Bundan bir pay çıkarmayı hedefleyen Tamil Kaplanları ise sivil halkın arasına karışarak kendilerine halktan bir siper oluşturmayı ve bu durumun da uluslararası alanda yankı uyandıracağını düşünerek verilen mücadeleden dönmeyi reddetmiştir (Uyangoda, 2009:104). Sayıları tam olarak bilinmemekle beraber asimetrik savaşın topyekûn imha yöntemine dönmesiyle 7000 kadar sivilin hayatını kaybettiği, 10000 sivilin ise yaralandığı belirtilmiştir. Sri Lanka Hükümeti açısından ölüm sayısı 3000 kişi olarak belirtilse de sivil ölümlerinin kabul edilmediği görülmektedir. Ancak sonradan uluslararası aktörlerin baskıları sonucunda sivil ölümlerine ilişkin kısmî de olsa bir kabul görülmüştür (Reuters.com, 2011). Birleşmiş Milletler tarafından açıklanan bir diğer rapor neticesinde hükümet kanadı tarafından gerçekleştirilen bombardımanlardan dolayı sivil halka dair ölü sayısının 20000 kadar olduğu değerlendirilmektedir (theguardian.com, 2009). Bir diğer veri ise Ban-Ki Moon'un da katılım sağladığı (Dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri) bir oturumda ölü sayısının 40.000 olduğu raporlanarak kayıt altına alınmıştır (washingtonpost.com, 2011). Dönemin Savunma Bakanı Gotobhaya Rajapaksa ise topyekûn mücadele neticesinde hem sivil kayıpların/ölümlerin olacağını kabul etmiş hem de bu kayıp ve ölümlere ilişkin sorumluluğu şahsî olarak üstleneceğini belirtmiştir (Powell, 2014: 67). Netice itibariyle Sri Lanka Hükümeti, Tamil Kaplanları'na yönelik giriştiği topyekûn mücadelenin son aşaması olan 2009 yılı Ocak ile Mayıs ayları arasında görece başarılı ancak insan hakları ihlallerinin de barındığı operasyonlar sonucunda 14 kilometrelik bir kıyı şeridine sıkışan Tamil Kaplanları'nın son mensuplarından oluşan ve aralarında kurucu lider Prabhakaran'ın da bulunduğu grubu öldürerek (18 Mayıs 2009) yok etmiştir. Bu anlamda gerçekleşen operasyonlar ile Tamil Kaplanları'na mensup çok sayıda askerî ve politik liderin öldürülerek örgüte büyük bir darbe vurulduğu

söylenmektedir (Uyangoda, 2010: 104-105). Böylece tam anlamıyla kontrolü 16 Mayıs 2009 tarihinde sağlayan Sri Lanka, bu hakimiyeti takip eden 3. Günün sonunda yani 19 Mayıs 2009 tarihinde lider Prabhakaran'ın öldürülmesiyle Tamil Kaplanları'nı ortadan kaldırdığını bildirmiştir (Yass, s.70). 1983-2009 yılları arasında süren çatışmaların başat aktörü olan Sri Lanka ve Tamil Kaplanları, bu şekilde ortadan kaldırılarak ardında sayılarının net olmadığı ve olasılıkla yüzbinlerce kişinin öldüğü bir tarih bırakmıştır. Diğer çatışma örneklerinden daha ayırıcı bir nokta olarak dikkat çeken husus ise etnik-ayrılıkçı bir terör örgütü ile mücadelenin ne denli maliyetli olduğu ve topyekûn mücadele sonucunda ele geçirilen “Zafer” kavramının tartışmaya ne denli açık olduğudur. Nitekim çalışmanın daha evvelki kısımlarında özet halinde de olsa bahsi geçen çatışma-çözüm örneklerinden hiçbiri bazı benzer sahneleri gözler önüne seriyor olsa da Sri Lanka'da meydana gelen 30 yıllık çatışma süreci kadar kan barındırmamıştır. Sri Lanka'da müzakere süreçlerinin gelişmediğinden, belli başlı adımlar atılmadığından söz etmek mümkün değildir. Yalnızca, Sri Lanka-Tamil Kaplanları örneğinde başarıya ulaşamamış müzakere süreçlerinden söz etmek mümkündür. Nitekim savaşın bilançosu da bunları göz önüne sermektedir. Dış aktörlerin müdahil edilmeyişi, müdahil olanların müzakere masalarında başarılı sonuç alamayışi, başat aktörlerin uluslararası alanda 11 Eylül saldırılarının da etkisiyle kendi iç karışıklıklarına yönelmiş olması, Sri Lanka'da bulunan ve çatışan tarafların müzakereyi kabul etmeyişleri ya da yanlış zamanda yanlış müzakere yöntemlerinin benimsenmesi, bağımsızlık söylemlerinden vazgeçilse bile yeterli özerkliğin tanınmamış olması gibi sebepler süreçlerden istifade edilememesine yol açmıştır. Çalışmanın bir sonraki aşamasında Sri Lanka ile Tamil Kaplanları arasında gerçekleşen hem kendi aralarındaki hem de dış aktörlerin müdahaleleri sonucu girişilen müzakere süreçlerinden ve sonuçlarından bahsedilmiştir. Bu anlamda çalışmanın ana argümanı olan “Mücadele mi? Müzakere mi?” sorusuna cevap aranırken daha evvel anlatılan yoğun çatışma sürecinde izlenen barışçıl görüşmelerin ne sebeple başarısız olduğuna ilişkin bir analiz yapılarak argüman güçlendirilmeye çalışılmıştır. Nitekim karşılıklı analizi gerçekleştirilen iki ayrı devletin ve bu devletler içerisinde faaliyet gösteren etnik-ayrılıkçı terör örgütlerinin ortadan kaldırılma yöntemleri kadar bu yöntemler çerçevesinde izlenen müzakere süreçleri de son derece önem arz etmektedir.

XI. SRİ LANKA'DA BAŞARIYA ULAŞAMAYAN YÖNTEM: MÜZAKERELER

1983 yılında ilk eylemin gerçekleştirilmesinden sonra 26 yıl kadar süren Sri Lanka-Tamil Kaplanları çatışmalarında iki tarafın da müzakerelere yönelik isteksizlikleri başta olmak üzere çeşitli sebeplerden dolayı süreç çetrefilli bir hal alarak devam etmiştir. Yerelde silahlı eylem ve devlet tarafından verilen karşılıklar ile devam eden çatışma süreci, zamanla ulusötesi alana uzanarak uluslararası bir hal almıştır. Uluslararası alandaki başat aktörlerin sürece dahil olmasıyla izlenen müzakere süreçleri gerek isteksizlik gerek yanlış adımlar gerekse hem Tamil Kaplanları hem de Sri Lanka Hükümetleri tarafından gösterilen katı anlayışlar doğrultusunda başarıya ulaşamamıştır. Çatışmaların başladığı ilk zamanlara tekabül eden 13 Temmuz 1985 tarihinde Jayawadena ve L. Thilikar (Tamil Kaplanları Temsilcisi) arasında TULF başta olmak üzere diğer Tamil Milliyetçisi grupların da katılımı ile birinci müzakere görüşmeleri başlamış, ancak Tamil tarafından gelen kabul edilemez talepler (Sri Lanka'daki tüm Tamillere Tamil vatandaşlığı verilmesi vb.) doğrultusunda görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanarak çatışmaya devam edilmiştir (Humanitarian Operation Factual Analysis, 2011: 30). Daha evvel Hindistan'ın Tamil mücadelesine ilk etapta vermiş olduğu desteği Tamil Kaplanları dışındaki örgütlenmeler aracılığıyla yapmasından söz edilmişti. Birinci müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra gerçekleşen müzakerelere diğer Tamil destekçisi gruplar dahil edilmemiştir. Nitekim Tamil Kaplanları, kendilerinden başkaca bir örgütün muhatap alınmasına ılımlı bakmamaktaydı. Sri Lanka'nın başkentinde gerçekleştirilen ve Indo-Sri Lankan Antlaşması doğrultusunda Hint Barış Koruma Gücü'nün yerleştirildiği ikinci uzlaşma sürecinde anayasada yapılan değişikliklerden hoşnut olmayan Tamil Kaplanları, Rajiv Gandhi suikastı ile tekrar sahneye çıkmış ve müzakere sürecinin sekteye uğramasına sebebiyet vermiştir. Müzakere süreçlerinin sekteye uğramasında karşılaşılan en önemli etkenlerden birinin taraflar arasında gerçekleştirilen provokasyona yönelik

çalışmalar olduğu bilinmektedir. Sri Lanka'da 1994 yılında gerçekleştirilen bir diğer çözüm görüşmesi, iktidar kanadının barış sloganlarına Tamil Kaplanları tarafından olumlu cevap verilmemesi ve hükümetin söyleminin “Barış için Savaş” sloganı şeklinde değişmesiyle sonuç alınamadan bitirilmiştir (Asia Report, 2006: 4). Her iki tarafın da çözüm için müzakere kapsamında isteksiz olması, süreçlerin olumsuz sonuçları ve çatışmaların alevlenmesi ile devam etmiştir.

Bu anlamda çatışmanın topyekûn mücadeleye evrildiği ve yukarıda açıklandığı üzere ilk etapta, özellikle siyasî nitelikli suikastların ve çocukların askerî eğitime tutularak bir çocuk savaşçı popülasyonu yetiştirmenin önüne geçmek amacıyla Norveç'in sürece dahil olmasıyla bir Sri Lanka Gözlem Komisyonu (Sri Lanka Monitoring Mission-SLMM) oluşturulmuş ancak 2002 yılında girilen ateşkes süreci 2005 yılında Tamil Kaplanları tarafından askerî donanmaya yapılan saldırı ile son bularak başarısız olmuştur. Tamil Kaplanları tarafından bölgesel özerkliğin dile getirilmesi sonucu Sri Lanka Hükümeti'nin ılımlı yaklaşımı, Sinhala milliyetçileri tarafından önemli bir problem olarak görülmüştür (Asia Report, s.6). Tamil Kaplanları açısından ise aynı düşünce ancak tam ters algılamayla müzakere süreçleri uluslararası alanda meşruluğunun kabul edildiği bir örgüt olarak muhatap alındığının ve Tamil kökenlilerin tek temsilcisi olduklarının bir göstergesi olarak algılanmıştır (Goodhand and Walton, 2009: 308). Bu süreç 11 Eylül saldırılarının gerçekleştiği sürece denk geldiğinden daha kırılgan ve güvensiz bir ortam içerisinde gerçekleşmiştir. Nitekim terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen her eylem müzakere süreçlerinin başarıya ulaşmasına ket vurmaktadır. Bilahare hem Tamil Kaplanları'nın hem de Sri Lanka Hükümeti'nin taraf olarak kabul edilmesi güç talepleri bulunmaktadır. Alternatif barışçıl fikirlere karşı açık kapı bırakmamakta ısrar eden Tamil Kaplanları'nın bağımsızlık söylemlerini terk etmemeleri bunun en önemli göstergelerinden bir tanesidir. Bunların yanı sıra Sinhala milliyetçisi kişilerin yönetimde etkin rol oynaması ve bunun bir sonucu olarak STK'den yoksunluk durumu da müzakere süreçlerinde arabuluculuk rolü izleyebilecek veya ayrılıkçı örgüt tarafından söz sahibi olacak bir kesimin oluşmasının önüne geçmiştir. Norveç'in bölgedeki yadsınamayacak çabalarına ek olarak ABD, AB ve Japonya'yla beraber Sri Lanka'nın kalkınarak barış sürecinin tesisi adına başat aktörlerin finansal anlamda desteklerini esirgememeleri yönünde yoğun mesai

harcadığı bilinmektedir (Höglund and Isak Svensson, 2009: 175-191). SLMM'nin barış tesisi amacıyla gerçekleştireceği faaliyetlere ilişkin giderlere ilişkin ise %40 oranında sorumluluk üstleneceğini belirtmiştir (Norad, 2014). Ancak Norveç'in başkanlığını üstlenerek yoğun çaba sarf ettiği barış sürecindeki rolü, SLMM'nin bağımsız ve objektifliği ile ilgili şüphe uyandırmaya başlamıştır (Rajasingham ve Senanayake, 2009: 211-235). Halihazırda güvensiz olan hem uluslararası hem de ulus içi ortam da bu şüphelerden nasibini almış ve güvenilirliği olumsuz yönde etkiye maruz bırakmıştır. Ne var ki süreçte büyük önem arz etmesine rağmen barış tesisine yönelik çabaların bir plan dahiline oturtulmaktan yoksun olması ve temel politik içeriklerden ziyade ekonomi gibi konuları daha ön plana almasından dolayı Norveç'in müdahil olduğu süreç başarısız olmuştur (Goodhand s.8). Böylece süreçte belli bir aşama kaydedilmiş olsa da müzakere masasından sonuç alınamayıp kalkılmış ve çatışma ortamı tekrar alevlenmiştir.

Norveç, ABD, Japonya gibi ülkeler ile ABD gibi bir kurumun eş başkanlığını üstlendiği Oslo, Tokyo ve Washington gibi şehirlerde yeniden yapılanmaya yönelik tanzim edilen toplantılarda Dünya Bankası tarafından 4.5 Milyar Dolarlık bir maddi aktarımın yapılacağı taahhüt edilmiş ancak bu durum hem yerel halka harcanmadığı için olumsuz karşılanmış hem de dış aktörlerin kendi ekonomi politikalarını dayatma çabası gibi nitelendirilmiştir (Rajasingham-Senanayake, s.222-223). Bu süreçte Sinhala milliyetçileri çözümü askerî müdahalede görürken batılı toplumlar azınlıklara tanınan haklarda eksiklikler olduğunu ve yapısal olarak eşit dağılımların bulunmadığından hareketle müzakere yöntemlerine odaklanmıştır. Bu durum da mevcut konjonktürde batılı başat aktörlerin kendi dış politika aracı olarak nitelendirilmiştir (Harris, 2010: 2). Nitekim süreç içerisinde ve sonucunda yurtdışında yoğun Tamil diasporası oluşmuş ve bu diasporanın propaganda eylemleri, doğal olarak dış aktörlerden gelecek destek ve yardım çalışmalarının Sinhalalar tarafından kuşkuyla karşılanmasına yol açmıştır. Müzakerelerin başlıca hedefi şiddet unsurlarının sonlandırılması ve çatışan tarafların müşterek bir karar alarak konsensüs sağlanmasına destek olmasıdır (Dağcı ve Çaman, 2014: 1141). Ancak özellikle 11 Eylül saldırılarını takip eden süreçte uluslararası alanda meydana gelen terör korkusu, Tamil Kaplanları'nı büyük ölçüde olumsuz etkilemiştir. Hem diasporadan gelen desteğin zayıflaması hem de başat aktörlerin terör örgütlerine

karşı takındığı tavır ve “terör” kavramının getirdiği muğlaklıklardan dolayı Tamil Kaplanları etkisini yitirmeye başlamıştır. Buna ek olarak müzakere süreçlerinin başarısızlığı da Tamil Kaplanları’na yansidan olumsuz etkiler çerçevesinde yadsınamaz bir gerçektir. Soğuk Savaş Dönemi olarak adlandırılan sürecin bitmesiyle yeni bir güvenlik algısı döneminin gerçekleştiği 11 Eylül sonrasında terör örgütlerinin uluslararası alandaki bağ ve bağlantıları ön plana çıkmaya başlamıştır (Gofas, 2012: 25). Nitekim küreselleştirici etkisi de göz önüne alındığında uluslararası terörizmle mücadele dönemine girildiği görülmektedir (Buzan, 2008: 119). Dünya çapında intihar saldırılarının da bu dönem itibariyle yükselişe geçtiği göz önüne alındığında, bu yönetime çok kez başvuran Tamil Kaplanları uluslararası alandaki dikkatleri üzerine çekmiştir (Smith, 2012: 1). Nitekim yoğun çatışmaların yaşandığı uluslararası alanda Tamil Kaplanları, diğer ülkelerde bulunan özellikle etnik kökene sahip ayrılıkçı terör örgütleri için her açıdan marjinal ve radikal bir öncü niteliği taşımaktadır. Özellikle Rajapaksa’nın 2005 yılında gerçekleşen seçimleri kazanarak iktidara gelmesiyle, daha evvel her ne kadar Prabhakaran tarafından “Siyasal Çözüm”ün varlığı dile getirilmiş olsa da Norveç’in arabulucu rolü sonlandırılmış, müzakerelerden herhangi bir sonuç alınamayacağı kanısına varılmış ve siyasal çözüm önerileri bir kenara itilmiştir. Ayrıca Albay Karuna’nın da örgütten ayrılmak suretiyle hükümetle iş birliği içerisine girmesi, Tamil Kaplanları’nı askerî anlamda zayıflatmasının yanı sıra hükümetin bu durumu “uzlaşılabilir bir kişilik” şeklinde Prabhakaran’a karşı koz olarak kullanabilmesine yaramıştır. Bununla beraber Tamil Kaplanları’nın çocuk savaşçı toplama, zorla askere toplama gibi faaliyetleri de kendi içlerinden gelecek desteğin azalmasına sebebiyet vermiştir. Topyekûn şiddet kullanarak mücadele yöntemi, lider Prabhakaran’ın öldürülmesi sonucu ortadan kaldırılan Tamil Kaplanları mücadelesiyle birlikte literatüre “Sri Lanka Modeli” olarak geçmiştir (War Crimes, 2010: 29). 11 Eylül’de gerçekleştirilen terör saldırılarının tüm dünya genelinde uyandırdığı yankı ve sağladığı etki ile Sri Lanka Hükümeti’nin Tamil Kaplanları’na karşı uyguladığı topyekûn konvansiyonel silahlı mücadele yönteminin arasındaki bağ ve yasal zemin ise yadsınamayacak bir gerçektir. Nitekim bu tarihten itibaren “terör”, dünya genelinde en önemli güvenlik kaygılarının mihenk taşı olmakla kalmamış, mücadele yöntemlerinin de en başarılı ve uygun yasal zemini halini almıştır. Neticede Sri Lanka açısından önemli bir askerî zafer olarak nitelendirilen ve dünya tarihine geçen sonuç ele

alındığında, insan hakları ihlalleri, sivil, kadın ve çocuk ölümleriyle insanî açıdan dramatik, savaş suçlarını ve yüz binlerce kişinin ölümünü içinde barındıran bir süreç olduğu kaçınılmazdır. Bilahare günümüzde dahi hem barışın tam olarak tesis edildiğine hem de sivil ölüm, kayıp, gözaltı, işkence, tecavüz gibi suçların sayılarının açıklanmasına ilişkin net bir veri bulunmamaktadır.

XII. SONUÇ

Eskiden beri süregelen ve en temel anlamıyla “çatışma” olarak adlandırılan kavram, zamanla edinilen tecrübeler ve gelişen düşünceler doğrultusunda “terör” kavramına evrilmiştir. M.Ö. 60’lı yıllarda baş gösteren Sicarii’lerden 1789 Fransız İhtilali’ne ve 1991 Soğuk Savaş’ın bitimini takiben 11 Eylül’de gerçekleşen saldırılara kadar uzun soluklu bir tarihi süreçte terör, kendini her alanda var etmeyi başarmıştır. Terörün var olması için mevcut siyasî unsurlar, şiddet unsurları, insan faktörü, çeşitli çıkarlar ve bu çıkarları elde etmek için ihtiyaç duyulan baskı, tehdit, yıldırma ve korkutma politikaları ya da eylemler, adları bu şekilde anılmıyor olsa dahi yok sayılamayacak gerçekler olarak her dönemde gün yüzüne çıkmıştır. Bu anlamda çalışmada bahsedildiği üzere henüz insan doğasının, dünya düzeninin ve uluslararası arenanın bu denli ilerlemediği tarihlerde de var olan terör giderek stratejik, politik ve sosyolojik gelişimler göstererek varlığını hissettirmeyi başarmıştır. Abraham Maslow’un 1943 yılında ortaya çıkardığı ve daha sonradan gelişim göstererek literatürdeki yerini almış bir insan psikolojisi teorisi olan “İhtiyaçlar Hiyerarşisi”nde de görüldüğü üzere, insanın hayatta var olması için muhtaç olduğu en temel gereksinimler olan nefes alma, yemek yeme, su, boşaltım vb. fizyolojik ihtiyaçların hemen peşinde “güvenlik” ihtiyacı kategorize edilmiştir. Bu anlamda ele alınabilecek güvenlik gereksinimlerini ise barınma, beden, iş, aile, sağlık, mülkiyet vb. güvenlik algıları olarak sıralayabilmek mümkündür. Konu bu hali ile ele alındığında güvenlik kavramının esas anlamında insanlık için hem ne kadar gerekli olduğu hem de en az insanlık tarihi kadar eskiye uzanabildiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Nitekim barınacağı alanı, beden bütünlüğü, yaşam bölgesi gibi temel ihtiyaçlarından endişe duyan insanın güvenlik kavramının var olduğundan söz etmesi mümkün değildir. Bu doğrultuda özellikle tarihsel alan da incelemeye alındığında insanın güvenliğinden kaygı duymasına yol açacak en önemli eylemlerin başında terör ve terörizm eylemleri gelmektedir. Bu durum toplumun temel taşı olan insandan, devletleri oluşturan millet ya da milletler topluluğunun

tamamına, dahası devletin kendisine kadar bir endişe ve kaygı durumu ortaya çıkarmaktadır. Bir devlet çatısı altında aynı toprak parçasını vatan olarak paylaşan toplumun, bağlı bulunduğu devletten en doğal beklentisi ise her anlamda güvenliğini koruması, güven içerisinde kaygısızca yaşayabileceği ve refah seviyesi yüksek bir yaşam alanı sunması olacaktır.

Ne var ki terörü oluşturan -her ne kadar “devlet terörü” adı altında bir terör çeşidi olsa da- parçalardan en önemlisi ve vazgeçilmez olanı bu terör eylemlerini faaliyete geçirebilecek “terörist” kavramının, temelde güvenlik ihtiyacını fizyolojik ihtiyaçlarından sonra en ön planda tutan insan varlığının ta kendisidir. Bu bağlamda ortaya çıkan çelişki ise terör kavramının tanımında barındırdığı muğlaklıkların nedenine ilişkin formül olarak gözükmektedir. Bir devletin kendi içerisinde barınan grupları, insanları ya da örgütleri terörist olarak nitelendirmesi ne kadar kolaysa başka bir devletin uluslararası alanda ve kendi bünyesi içerisinde faaliyet göstermeyen örgütü terörist olarak nitelendirmesi bir o kadar güç olmaktadır. Bu durumda terörün ve teröristlerin dış politika aracı olarak kullanılması kaçınılmaz hal almaktadır. Nitekim bir insan, topluluk ya da devlet için terörist olan, bir başka insan, topluluk ya da devlet için “özgürlük savaşçısı” olarak adlandırılabilir. Burada görülen çelişki ise terörle uluslararası alanda mücadele etmenin zorluklarını göz önüne sermektedir. Belli bir toprak parçası içerisinde devrim, statüko değişimi, toprak bölünmesi, etnik tanınma vb. sebeplerle ortaya çıkan terör örgütleri, eylemlerine süreklilik, çeşitlilik ve ivme kazandırdığında yoğun şekilde uluslararası alana yayılma potansiyeli taşımaktadır. Bu durumda belli sınırlar içerisinde gösterdiği faaliyeti uluslararası alana taşıyamayan, bir başka deyişle sınır ötesi alandan destek göremeyen terör örgütlerinin hareket alanlarını daraltarak örgütü ortadan kaldırmak devlet açısından hem daha başarılı sonuçlar verebilen hem daha az maliyetli hem de daha basit yollar izlenebilen bir mücadele olmaktadır. Ancak çalışmanın ana konusu olan IRA ve Tamil Kaplanları dahil geçmiş bölümlerinde bahsedilen hemen her terör örgütü uluslararası alana yayılmayı başarmıştır. Gerek sınır ötesi alanda adını duyurmak adına gerçekleştirdiği kritik nokta eylemleri gerekse dış ülkelerin hedef ülke için ulaşmaya çalıştığı amaçları doğrultusunda terör örgütleri ortaya çıktıkları bölgelerin dışına yayılmışlardır. Bunda hem dış politika aracı olarak kullanılmanın karşılıklı kazan-kazan ilişkisini doğurması hem de başkaca

çeşitli nedenler vardır. Örneğin çalışmanın esas konusu olan etnik ayrılıkçı terör örgütleri, bir aidiyetin ve etnik bir kimliğin varlığını, devamlılığını ya da bazı haklardan mahrum bırakıldığını gerekçe sunmak suretiyle mücadeleye girişerek ilerlemeye çalışmışlardır. Açıklamalarda görüldüğü üzere hem yurtiçinde örgütün ana merkezinden uzak konumdaki etnik köken akrabaları, hem de yurtdışında bulunan diasporalardan destek görerek hayatta kalmayı ve eylemlerini sürdürmeyi belli bir süre de olsa başarmışlardır.

Terörün eylemlerinin her dönemde yoğun yankı uyandırmayı amaçlayan ve çoğu zaman başarılı olmalarının altında yatan sebeplerden başlıcası asimetrik saldırı şeklini benimsemiş olmasıdır. Bununla beraber çoğu zaman kurulu, disiplinli ve eğitilmiş bir ordularının olmaması hem avantaj hem dezavantaj konumundadır. Savaş kurallarından yoksunluğu “terörist faaliyet” çatısı altında kendi açısından meşru kılmaya çalışan örgütlere karşı devletler, kendi itibarları açısından terör örgütleri ile mücadeleleri “savaş” olarak nitelendirmemeyi tercih etmektedirler. Nitekim savaş, ilk anlamı ile devletlerin, aralarındaki ekonomik ve siyasal anlaşmazlıklar vb. nedeniyle, siyasal ilişkilerini keserek, birbirlerine karşı ordularıyla giriştikleri silahlı eylem olarak adlandırılmaktadır. Bilahare bir terör örgütünün, halihazırda devlet statüsünde olan bir yapıya karşı kazanma ihtimali oldukça güçtür. Bu anlamda devlete nazaran her anlamda daha zayıf, güçsüz ve yetersiz olan terörist gruplar, giriştiği eylemleri en çok ses getirecek nitelikte seçmeye özen göstermektedir. Böylece hem toplumda korku ortamını hâkim kılmaya hem de daha az eylemle daha çok yankı uyandırmayı amaçlamaktadırlar. Yakın tarihte de görüldüğü üzere terörist eylemler genelde devlet içerisindeki kritik noktalara yönelik olmaktadır. Bununla beraber teröristler, daha az insan gücü ile daha kalabalık kitleleri hedef alabilmektedirler. Neticede bir terör örgütü için eylemin, hedef kitledeki şahıslardan ziyade ne kadar ses getirebileceği önemlidir. Bu nedenle terörist eylemlerde devlet büyüklerine yönelik suikastlar da dahil özellikle bombalı saldırılarda çok sayıda sivil vatandaşın ölümüne yol açılmaktadır. Bu terör örgütü için sözde gurur kaynağı teşkil etmekte iken ölen sivillerin herhangi bir suçlarının olmadığı da yadsınamaz bir gerçektir. İlgili noktadan hareketle terör örgütleri, eylemleri neticesinde hayattan kopan insanlar adına herhangi bir üzüntü dile getirmemektedirler. Ses getiren eylemler de dahil olmak üzere, taleplerine ulaşabilmek için izlenecek her yolun mübah olduğu

kanısındadırlar. Ancak devletler terör örgütlerini ortadan kaldırmak adına faaliyete geçerek özellikle konvansiyonel anlamda mücadeleye giriştiklerinde terör örgütleri her türlü alanda mağdur edildiklerinden bahisle hem destek görmeye hem de eylemler açısından ivme kazanmaya çalışmaktadırlar. Bu çelişkili durum ve ikilem devam ettiği sürece her iki taraf da şiddeti artırarak mücadeleye katılım göstermekte ve çoğunlukla devletlerin mutlak galibiyeti, terör örgütlerinin ise mutlak mağlubiyeti ile sonuçlanmaktadır. Ancak mücadele esnasında temel hedef olmaktan ziyade arada kalarak yaşamını yitiren özellikle herhangi bir siyasî olgu ile bağlantısı olmayan sivil vatandaşlar açısından son derece elim sonuçlar olduğu da bir gerçektir.

Terör örgütleri ile mücadele edilirken devletlerin izlediği en önemli iki strateji konvansiyonel silahlı mücadele ve demokratik müzakere yolları olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle ilkel dönemlerde müzakere yöntemleri yerine yoğunlukla çatışma stratejileri tercih edilmiştir. Ancak hem değişen ve gelişen dünya düzeni hem de terör örgütlerinin yeni eylem planları ile izlenilen strateji değişiklikleri müzakere kavramının ön plana çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu anlamda değerlendirildiğinde her açıdan daha maliyetli olan silahlı mücadele ayrıca devletleri yer yer daha zorlu süreçlere sevk edebilmektedir. Mücadele esnasındaki zorluklar, devletin itibarını zedeleyebilmekte ve süreçlere gem vurabilmektedir. Müzakere süreçleri ise daha ileriye dönük ve öğrenmeye müsait süreçler olarak nitelendirilebilmektedir. Örgütlerin sahip olduğu ve çoğu zaman değişkenlik gösteren karakteristik özellikler, devletlerin mücadele yöntemlerini şekillendirmektedir. Bu anlamda özellikle etnik-ayrılıkçı terör örgütleriyle mücadelede izlenilen yöntemler her çeşidi ile ileriki dönemlere aktarılacak ışı niteliğindeki olguları meydana getirmektedir. Ancak bu durumda alternatif olarak ele alınan iki mücadele yönteminden konvansiyonel mücadele ve demokratik müzakere, birtakım ikilemleri beraberinde getirmektedir. Örneğin müzakere edilmeden evvel silahlı mücadeleye girişmek gerekli midir? Konvansiyonel mücadele bir zorunluluk mudur? Bu soruların cevapları, ister önce müzakere sonra mücadele olsun ister önce mücadele sonra müzakere olsun masaya oturmadan alınabilecek cevaplar değildir. Ancak dünya çapında gerçekleşen terörle mücadele örnekleri incelendiğinde genel anlamda terör örgütleri ile mücadele etmeden müzakere masasına oturmak hem bir örgütü resmî olarak

tanımaya yol açarak devletin itibarının zedelenmesine hem de örgütün özgüveninin artmasına sebebiyet vermiştir. Bu doğrultuda devletler, ilk etapta silahlı mücadele etmek suretiyle terör örgütünü ortadan kaldırmayı denemiş, daha sonraki süreçlerde silahlı mücadelenin maliyetinin artması, zaiyatların çoğalması gibi sebepler doğrultusunda müzakere masalarına ılımlı bakmaya başlamışlardır. Her müzakere masasından başarılı sonuçlarla ayrılmak mümkün olmadığı gibi aslen müzakere karşılıklı çatışan taraflar için istek ve taleplerini dile getirme, bu istek ve talepler doğrultusunda masadan her iki tarafın da en çok fayda ile kalkmasını sağlayan görüşmelerdir. Özellikle terör örgütleri ile karşılıklı müzakere edilen masalar hiçbir sonuç alınmadan dağılıbilir, şiddetin tırmanarak devam etmesine yol açabilir ve taraflar açısından silahlı mücadele ile sorunların çözümüne karar verilebilir.

Önceleri devletler, terörü ve terör örgütlerini devlet varlığına ve devletin bekasına yönelik tehditler olarak algılayarak bu doğrultuya paralel mücadele stratejilerine başvurmuşlardır. Ancak değişen ve gelişen dünya düzeni ile terör örgütlerinin de bu yeniliklere her anlamda ayak uydurabilmesinden dolayı mücadele yöntemleri topyekûn mücadeleye dönüşerek kültürel, sosyal, siyasî, ekonomik ve etnik alanlara yayılmak zorunda kalmıştır. Daha sonra var olan bir çatışma ortamından barış tesisine doğru evrilen süreçte müzakere kavramı önem kazanmıştır. Terör örgütleriyle müzakere süreçleri, örgütlerin kendilerini meşru görmelerine yol açabilme potansiyeline sahiptirler. Böylece, genellikle çeşitli ideolojilerin barışçıl savunucuları görüntüsüyle kurulan terör örgütlerinin silahlı eylemler doğrultusunda devletlerce tanınacak statüye erişmeleri, siyasî iktidar açısından en büyük tehditlerden birini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda örgütlerle müzakereler genelde kapalı kapılar ardında, kamuoyundan gizlenerek geliştirilmektedir. Bazen yalanlamalarla da ortaya çıkan müzakere durumları, çeşitli çelişkileri peşinde getirmeye devam etmiştir. Nitekim müzakere olgusunun en temel öğelerinden olan kim, kiminle, nerede, ne zaman, nasıl? şeklinde meydana gelen sorular, sürecin tamamına yönelik fikirleri ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu soruların cevaplanması özellikle devlet-örgüt şeklinde gerçekleşen müzakere süreçlerinde hiç de kolay olmamaktadır. Bir tarafta devlet ve devlet organları, diğer tarafta çeşitli çıkarları uğruna insan öldürmekten geri kalmayan silahlı terörist gruplar olduğu düşünüldüğünde müzakere süreçlerinin de ne denli

zorlu olduğu anlaşılmaktadır. Konunun bu perspektifi, devletin terör örgütüyle müzakere etmesinin kendi meşruluğuna zarar getireceğinden hareketle müzakere masalarının, teröre karşı yürütölen mücadeleler kapsamında ilk etapta başvurulabilecek bir yöntem olmasının ihtimal dahilinde değerdendirilmediğini ağığa çıkarmaktadır. Ne var ki kamuoyuna bu şekilde yansıtılsa da bu durum devletlerin terör örgütleriyle kapalı kapılar ardında görüşmedikleri anlamını doğurmamaktadır. Müzakerelerin gizli yürütölmelerinin bir diğer önemli sebebi ise sonuçlarından emin olunamayan ve başarı garantisi vermeyen bir süreç olmasıyla beraber devletlerin sıkça tecrübe edemeyecekleri bir süreç olmasıdır. Analizlerin başında belirtildiği üzere müzakere süreçleri öğrenmeye müsait ve gelecek için ışık niteliğinde olan bazı sonuçlar vermekte ve ekseriyetle devletler, önceden gerçekleştirilmiş müzakere süreçlerinden çıkarımlar yapabilmektedir. Devlet gibi büyük bir organizasyonun, sonucu kestirilemeyen bir masaya oturması ya da mecbur kalması, yeterince verinin bulunmadığı bir konjonktürde çok da mümkün olmamaktadır.

Yukarıda açıkladığı üzere hem “evet” hem de “hayır” cevapları olan terör örgütleri ile müzakere edilmeli mi? sorusu, bu çalışmada analiz edildiği üzere gerek mevcut bulunan jeopolitik gerek kültürel durum gerekse coğrafî konum gibi kıstaslar çerçevesinde şekillenmektedir. Bunun yanı sıra süreçlere dahil olan diğer kurum ve kuruluşların da son derece önemli olduğu görölmektedir. Örneğin söz sahibi STK’ler, vakıflar, sendikalar, terör örgütlerinin legal alan yapılanmaları gibi yapıların ya da kanaat önderleri gibi şahısların varlığı süreçleri etkilemektedir. Sonuç olarak fikir alışverişleri ile karşılıklı taleplerin dile getirildiği müzakere masalarında, söz sahibi tarafların varlığı ve bu doğrultudaki çokluğu, söz sahibi olma ve devlet gibi bir organizasyon karşısında talepleri dile getirme, istekleri masaya sunma konusunda avantaj sağlamaktadır. Bunun yanı sıra müzakerelerin dış aktörlerin müdahalesi ile merkezî konumdan uzak yerlerde gerçekleştirilmesinin de objektifliğe katkı sunacağı düşünölmektedir. Örneğin Afganistan-Taliban çatışmasında ABD, Katar, Çin, Pakistan gibi aktörlerin varlığı ile Oslo, Doha gibi yerlerde gerçekleşen görüşmeler etkili olmuştur. Bosna Hersek’te gerçekleşen çatışma için ise (AB), NATO, BM gibi uluslararası örgütlerin kimi zaman etkin kimi zaman kısıtlı müdahaleleri, ABD, Rusya gibi uluslararası alanda büyük güçlerin barışı destekleme yönündeki baskın tavırları

sonucunda gelen Dayton Anlaşması'nın en demokratik çözüm yolu olduğu düşünülmektedir. Mindanao örneğinde 1997-2009 arası dönemde inişli çıkışlı ilerleyen çatışma süreci, STK'lerin, yerel birimler vb. kurum ve kuruluşların sürece müdahalesi gibi durumlardan sonra barış süreçlerinin çatışmadan daha avantajlı olabileceği düşüncesine yol açmıştır. Geçmiş 1652 yılına kadar uzanan Aphertheid Rejimi'nde ise uzun yıllar süregelen çatışmanın barış tesisine evrildiği süreçte BM, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries-OPEC) vb. kuruluşlar Afrika Kıtası'nda çözüm getirilene kadar ırkçı rejimi kınamış, siyahlar ve diğerleri için sosyal, ekonomik ve politik kararlar alarak sürece önemli katkıda bulunmuşlardır. İsrail-Filistin çatışmalarında ABD'nin arabuluculuğu, BMGK'nin 242 ve 338 sayılı kararlarının tanınması gibi müdahalelerin peşine Clinton, Kofi Annan, Yaser Arafat gibi liderlerin görüşmeleri önemli katkıda bulunarak barış sürecine doğru yol alınmasını sağlamıştır. Bu anlamda çatışmaların çözüm sürecine evrilmesinde en önemli hususlardan birinin ulusötesi aktörlerin sağlıklı, yerinde ve uygun müdahaleleri olarak gün yüzüne çıkmakta ve eldeki veriler ışığında yadsınamayacak bir gerçek olarak literatürdeki yerini almaktadır.

Zamanlama, doğru kişi ile müzakere, yerine getirilebilir istek ve talepler, dış faktörler, karşılıklı anlayış gibi unsurların temelini oluşturduğu müzakere olgusu, büyük çaplı ve yoğun zaiyatlı çatışmaların barış tesisine dönüştürülmesinde önemli bir faktör olarak son dönemde çözüme yönelik alternatifler arasında ilk sırada yerini almaktadır. Ancak tüm bu şartlar haiz olsa dahi müzakere süreçlerinin başarıya ulaşacağına dair herhangi bir kesinlikten söz etmek mümkün değildir. Her müzakere masasından kesin başarı ile ayrılmanın mümkün olacağını söylemek gerçek dışı olacaktır. Nitekim bir terör örgütü ile mücadele eden devletin tek bir müzakere masası oluşturarak başarıya ulaştığı, terör örgütünün tam anlamıyla silah bırakarak eylemlerine son verdiği ya da eylemlerini siyasal alanda demokratik yollar izleyerek sürdüreceği, rastlanılan bir örnek değildir. Ancak çatışmaların maliyetleri, kayıpları ve dezavantajları göz önüne alındığında hem terör örgütünün mücadele edecek gücünün kalmaması hem de devletin müzakereyi daha avantajlı görmesi durumunda en iyi alternatif müzakere olarak meydana gelmektedir. Bu durumda devletler, karşıdan gelecek tekliflere en az yanıtla, en avantajlı durumla ve güvenilirliğine gelecek zararları

en aza indirmek üzere masadan kalkmaya özen göstermektedirler. Nitekim müzakerenin tamamına bakıldığında en yeğ sonucu almak her iki taraf için de temel argüman olmaktadır. Böylece hali hazırda güvenilirliğinde meydana gelen kaygılarla masaya oturan devletler, en önemli husus olarak güvenlik kavramını ön planda tutarak hem meşruluğuna hem de itibarına zarar vermeyecek şekilde masadan kalkmaya çalışmaktadır. Üstelik karşı tarafın bir devlet olmadığı, amaçları doğrultusunda eylemlerinden geri kalmayarak asimetrik savaş ve gerilla faaliyetleri üzerine profesyonelleşmeye çalışan bir terörist grup olduğu da göz önünde bulundurulmaktadır. Bu durumda, müzakerelerin belki de en güç olanının devlet-terör örgütü arasında gerçekleşen müzakere olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber terörün uluslararası alanda net bir tanımı olmadığına da getirdiği muğlaklıkla her terör örgütünün ve terörist grubun -birbirleri ile benzer yanları olsa dahi- özgün karakteristik özellikleri olabileceği göz önünde bulundurularak müzakerelerde izlenilecek yolun net bir tanıma kavuşturulmasının mümkün olmadığını söylemek gerekmektedir. Ayrıca müzakere masalarında dış aktörlerin yanında karşıt görüşlü grupların ve muhalefet liderlerinin bulunması da son derece önemlidir. Muhaliflerin sürecin en başında ikna edilmesi, en akılcı tavır ve davranış olacaktır. Nitekim muhalefetin dışlanması, sürecin meşruluğunu tehlikeye düşüreceği düşünülmektedir.

Tarihsel süreçte etnik çatışmaların genel anlamı ile kolonyal rejimler sonucunda meydana geldiği ve ilerleyen süreçlerde ayrılıkçı yaklaşımlar varsayımıyla çatışmalara evrildiği görülmektedir. Etnik-ayrılıkçı terör örgütlerini ortadan kaldırma yöntemleri olarak müzakerelerin başarıyla sonuçlandığı en önemli örneklerden biri çalışmaya konu Kuzey İrlanda'da var olmuş IRA örgütüdür. Temelde Hristiyanlık dinine mensup İrlanda halkı ile Britanya, mezhepsel olarak toplumu Katolik ve Protestan olarak bölmektedir. Bu anlamda Kuzey İrlanda, Katolikler ile Protestanlar arasında yaşanan yoğun çatışmalara ev sahipliği yapmıştır. Ayrılıkçı çatışmaların ortak noktalarından en önemlisi, taraflardan birinin kendisini dışlanmış, ötelenmiş ve azınlık durumunda hissetmesi olarak görülmektedir. Buna binaen diğer tarafın da bulunduğu ortamdaki endişe ve kaygıları tetiklenmektedir. Kuzey İrlanda'da süregelen çatışmalardan bir netice elde edilemeyeceğini anlayan taraflar, çeşitli adımlar ile farklı zamanlarda ve farklı yerlerde müzakere masalarına oturmuş ve her

müzakere masasından hem olumlu hem olumsuz sonuçlar ile ayrılmışlardır. Nitekim müzakere masalarında izlenen yollar, görüşülen konular, talepler ve istekler, karşılıklı düşünce alışverişleri ilerleyen süreçler için bir ışık niteliği taşıyarak hem müzakere kavramının ana unsurlarını oluşturmakta hem de Kuzey İrlanda örneğindeki olumlu sonuçlara örnek teşkil etmektedir. Ancak silah bırakılmaksızın örgütün mücadelesini sürdürmesi, devletin ise sorumlulukları doğrultusunda boyun eğmeden hareket etmesi gibi durumlar da olumsuz yönlerini göstermektedir. Bu anlamda müzakerelerin hem ilk seferde %100 başarı vermeyeceği hem de müzakere masasına oturulana dek tarafların çatışmaları sürdüreceği gibi müzakerelerden sonra da çatışmaların devam edebileceği hatta tırmanabileceği çıkarımına varıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim coğrafya, mücadele edilen örgüt yapısı, talepler ve beklentiler, karşılıklı stratejiler gibi unsurlar göz önüne alındığında Kuzey İrlanda'da müzakerelerin sonuç verdiği görülmektedir. Görüşmelerden alınan sonuçların başarı oranı tartışmaya açık olsa dahi silahsızlanma adına önemli adımların atıldığı da yadsınamaz bir gerçektir. Bu anlamda tarihe önemli bir not olarak düşülen örnek aynı zamanda ilerleyen nesiller için hem örgütsel yapılanmalar hem de devletler açısından önemli emsal özelliği taşımaktadır. Bilahare Kuzey İrlanda için zafer anlamı taşıyan müzakere süreçleri, haklarını siyasal ve demokratik yollar doğrultusunda aramaya karar veren IRA için de son derece önemli bir başarı olarak görülmektedir.

Terör örgütlerini ortadan kaldırma yöntemlerinden müzakerelerin, her zaman istenilen sonucu veremediğine dair en önemli örneklerden biri Sri Lanka-Tamil Kaplanları çatışması olmuştur. On binlerce kişinin öldürülmesi, bir o kadarının yerinden edilmesi gibi sonuçlarla gerçekleşen ortadan kaldırma, Sri Lanka Devleti için görece bir başarı ve zafer niteliği taşımaktadır. Benzer şekilde 30 yıl süren çatışmalar sonucunda Sri Lanka ile Tamil Kaplanları arasında toplam üç savaş yaşanmıştır. Karşılıklı galibiyet ya da mağlubiyet kazanılmasının imkânsız olduğu görülerek sürüncemede kalınmış ve M. Rajapaksa'nın tam yetkili emri ile örgütün ortadan kaldırılması adına topyekûn mücadeleye girişilmiştir. Sri Lanka Ordusu bu anlamda hem havadan hem karadan hem de denizden müdahaleyi başlatmıştır. Sri Lanka, kararlı bir operasyon düzenlemiş ve kamuoyundan gördüğü desteği yitiren Tamil Kaplanları'nı, uluslararası aktörlerin örgütlere olan desteğinin dünya genelinde azalmasını da fırsat bilerek 30 yıllık

mücadele sonucunda ortadan kaldırmıştır. Mücadelede alınan sonuçlar açısından günümüzde hala tartışmalı olan konu, Sri Lanka açısından mutlak zafer olarak görülmektedir. Süreçte örgütün önemli stratejik ve kitlesel hedeflere karşı giriştiği eylemler, Sri Lanka açısından son derece elim sonuçlar vermiştir. Bir devlet olma sorumluluğunu da göz ardı edemeyen Sri Lanka Devleti, son noktada silahlı kuvvetlerini devreye sokarak örgütü çok küçük bir alana kadar sıkıştırmayı başarmıştır. Ancak bu başarı elde edilene kadar karşılıklı çatışmalar sonucunda yoğun kanlı bir süreç inşa edilmiştir. Çatışmalarda şiddetin artarak devam etmesi, müzakere masalarına yakınlaşmaktan ziyade uzaklaşmayı beraberinde getirmiştir. Ayrıca uluslararası aktörlerin müdahaleleri bu anlamda başarı vermemiş hatta sürece ket vuracak aşamalara gelinmesine sebebiyet vermiştir. Burada önemli husus, çatışma-çözüm örneklerinde özellikle başat pozisyonda olan uluslararası aktörlerin müdahalelerinin ne denli önemli olduğundan ziyade bu müdahalelere ilişkin doğru yer ve doğru zaman kavramını da gün yüzüne çıkarmaktadır. Nitekim Kuzey İrlanda Sorunu'nda başarıya ulaşılarak sulh sürecine girilmesi ve neticede silah bırakılması ne kadar önemli ise Tamil Kaplanları Sorunu'nda Norveç'in müdahalesi de o kadar önemli rol oynamıştır. Kısa süreli ateşkes sağlanmasına son derece önemli katkıları olan Norveç'in girişimleri, barış tesisi için yeterli olmamıştır. Bunun yanı sıra özellikle finansal anlamda ABD, Japonya gibi ülkeler ile AB gibi kurumların arabulucu destekleri de süreci kesin başarıya ulaştıramamıştır. Bu anlamda özellikle örgüt yapısı, müzakerelere ne kadar yatkın olduğunu öne çıkarmaktadır. Neticede eylem şekilleri, stratejiler, ideoloji gibi unsurlar olarak ortak yanlar içeren iki örgüt, uluslararası alanda da ortak aktörlerin sürece dahil olmasına rağmen aynı şekilde sonlandırılmamıştır. Burada bir diğer önemli husus ise örgütlerin kendi açılarından haklı sebeplerine ne kadar bağlı olduğudur. Norveç'in müdahil olmasıyla girilen barış sürecinde, karşılıklı imtiyazlardan kaçınılarak Sri Lanka'nın topyekûn mücadele stratejisine başvurulmuştur. Kuzey İrlanda'da ise yerine getirilebilir talepler, müzakerelerin doğru yer ve doğru zamanda gerçekleştirilerek dış aktörlerin sürece doğru müdahaleleri, silahsızlanma gibi bir sonuç getirmiştir. Burada karşılıklı bir kazan-kazan ilişkisinden bahsetmek mümkün hale gelirken, Sri Lanka'da devletin silahlı kuvvetler aracılığıyla ne pahasına olursa olsun girişmiş olduğu asimetric mücadele sonucunda tartışmaya açık mutlak galibiyetinden söz etmek mümkündür. Bu durumda mücadele ve müzakere için ortak bir yöntem ve strateji

belirlemek mümkün olmazken çatışan tarafların coğrafi konumu, jeopolitiği ve jeostratejiği, karşılıklı istekler ve bu isteklerin yerine getirilebilirliği ön plana çıkarak her örgütü ortadan kaldırmak adına her devletin farklı bir strateji izleyebileceği anlaşılmaktadır. İlgili noktadan hareketle bir bölgede meydana gelen etnik-ayrılıkçı terör kökenli çatışma için müzakerelerden sonuç alınabilmesi mümkünken başka bir bölgede meydana gelen çatışma için müzakerelerin düşünülmesi dahi mümkün olmamaktadır.

Çalışmanın özet ve giriş bölümlerinde bahsi geçen SWOT analizi bu anlamda son derece önem arz etmektedir. Nitekim müzakerelerin ve konvansiyonel mücadelelerin bölgeden bölgeye, örgütten örgüte ve devletten devlete de değiştiği göz önüne alındığında hem sadece mücadele hem de sadece müzakere adına net bir tanım oluşturmak ve ortak bir strateji geliştirmek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle literatürde genel anlamda iktisadi idari bilimler alanında çokça kullanıldığına rastlanılan SWOT analizini, müzakere ve mücadele kavramlarına uyarlamak ve bu açıdan gelecek çalışmalar için bir fikir oluşturmasını sağlamak yerinde olacaktır. Temelde SWOT, bir durumun güçlü ve zayıf yönleri ile bu durumun beraberinde getireceği fırsatları ve riskleri dikkate almaya yardımcı olur. Çalışmaya uyarlanan anlamı ile müzakerelerin güçlü ve zayıf yönleri ile beraberinde getireceği fırsatlar ve tehditlerin yanı sıra, mücadele kavramının da güçlü-zayıf yönleriyle oluşturabileceği fırsatlar ile tehditleri öngörme olanağı sunarak bütün olasılıkları karşılaştırmalı analizle aynı zaman içinde değerlendirme fırsatı oluşturur. Dört sütunlu bir tablodan oluşan analiz, özellikle çalışmanın da esas amacı olan geleceğe yönelik planların ve stratejilerin oluşturulmasında büyük önem arz etmektedir. Aynı zamanda SWOT analizinin, izlenen yöntemler açısından farklı bakış açılarının oluşmasına da katkı sağladığı düşünülmektedir. Mevcut durumun tespit edilmesi, alınacak kararların ya da izlenecek yolların haritasının çıkarılmasında önemli rol oynayan analiz, terör alanında da uygulanabilecek potansiyele sahiptir. Hem müzakere açısından hem de mücadele açısından oluşacak perspektiflerin detaylandırılarak yeni stratejiler geliştirilmesine, iş ve işlemlerin değerlendirilerek belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda politikaların şekillenmesine ilişkin ipuçları meydana getiren analiz, stratejiler ile hedefler arasında da bir bağ kurulmasına yardımcı rol oynamaktadır. Bu nedenle aslî unsurun terörü ortadan kaldırma olarak görüldüğü

çatışma süreçlerine uyarlandığında, alternatif seçeneklerden mücadele ve müzakerenin devlet yönetimine etkilerin, güçlü-zayıf-fırsat-tehdit çerçevesinde incelenmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıntıları öğrenme şansını oluşturan bu analiz, terör örgütüne ilişkin zayıf yönlerin öğrenilmesinde, izlenilecek yolların oluşturabileceği risklerin tespitinde, ilerleyen süreçlerde meydana gelebilecek yeni terör örgütlerine ilişkin de stratejilerin şekillendirilmesinde fayda sağlamaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında sonuç kısmının bir sonraki aşamasında dört sütunlu tablolara bölünmüş halde terörle mücadele ve müzakereye ilişkin SWOT analizine yer verilerek açıklayıcı anlatımlarda bulunulmuştur.

Çizelge 1. Terörle Mücadele Kapsamında SWOT Analizi

Terörle Mücadelenin Güçlü Yönleri	Terörle Mücadelenin Zayıf Yönleri
<i>Devlet, varlığını hissettirerek toplumun çoğunluğunda güven duygusu inşa edebilir.</i>	<i>Ekonomik olarak devletin yoğun şekilde yıpranmasına yol açabilir.</i>
<i>Herhangi bir dış politika müdahalesi gerekmeksizin örgütü ortadan kaldırarak muhtaç olmadığını gösterebilir.</i>	<i>Başarısız bir mücadele, uluslararası alanda etkinliğini ve saygınlığını zayıflatabilir.</i>
<i>Mücadele ile ortadan kaldırılan örgüt, ilerleyen süreçte meydana gelmesi muhtemel örgütler için caydırıcı nitelik taşıyabilir.</i>	<i>Toplumda kaygıya ve güven ortamından uzak bir yaşantıya sebep olabilir.</i>
<i>Müzakere fikrinin meydana gelmesine müsaade etmeden teröriste taviz vermediğini ve boyun eğmediğini kanıtlayabilir.</i>	<i>Şiddetin tırmanmasına ve suçsuz insanların zarar görmesine yol açabilir.</i>
<i>Mutlak bir zafer elde edileceğinden hareketle yenişememe durumuna mahal kalmayabilir.</i>	<i>Asimetrik bir savaş ile daha kitlesel hedeflerin zarar görebileceği durumlar gerçekleşebilir.</i>
<i>Halihazırda zayıf olan yenilgi riski bertaraf edilerek hem ulusal hem uluslararası saygınlık artırılabilir.</i>	<i>Devletin, terörist dahi olsa karşısındakinin birey olduğunu unutmadan mücadele etmesi gerekebilir.</i>
<i>Örgütün uluslararası alana yayılmasının önüne geçilebilir.</i>	<i>İzlenilen politika ve stratejiler ile bunların sonuçları, ilerleyen süreçte meydana gelme potansiyeli taşıyan terörist faaliyetler için yol gösterici nitelik taşıyabilir.</i>
<i>Şiddet kullanma durumunun meşru sayılması ihtimali ortadan kaldırılabilir.</i>	<i>Devlet kanallarından gerçekleşmesi geciken açıklamalar, manipülatif ve kirliliğin artmasına sebep olarak toplumu tedirgin edebilir.</i>
<i>Terörü hukuka sığdıramayacak bir olguya dönüştürmek isteyen ulusötesi girişimlerin önüne geçilmesini sağlayabilir.</i>	<i>Süreç uzun yıllar sürebilir ve bir müzakere masasına “evet” denilmesiyle daha evvel verilen mücadele başarısız sayılabilir.</i>
<i>Ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlarda maliyetleri yüksek olsa dahi örgütsel yapılanmalara taviz verilmeyeceği ulusal ve uluslararası topluma benimsetilebilir.</i>	<i>Devletin zayıf yönleri daha açıkken örgütün zayıf noktalarının keşfedilmesi zaman alabilir.</i>

Çizelge 1. (devamı) Terörle Mücadelede Kapsamında SWOT Analizi

Terörle Mücadelede Fırsatlar	Terörle Mücadelede Tehditler
<i>Asimetrik ve acımasız eylemler, sorguya kapalı uygulamalar getirilmesini sağlayabilir.</i>	<i>Demokratik normlar kaybolabilir, insan haklarına yönelik ihlaller gerçekleşebilir.</i>
<i>Muhafızların desteği alınarak bütünleştirici rol oynanmasını sağlayabilir.</i>	<i>Suçsuz insanlar zarar görebilir, örgütün faaliyetleri meşrulaşabilir.</i>
<i>Aidiyet duygusunu güçlendirerek toprak bütünlüğünün korunmasında etkin rol oynayabilir.</i>	<i>Baskıcı yaklaşımlar terör örgütünün kendisini mağdur göstermesiyle yerelden ve genelden destek görmesine sebep olabilir.</i>
<i>Uluslararası arenada başat aktörlerin desteği alınabilir.</i>	<i>Mücadele uzadıkça örgüt tarafından şiddet unsuru yükselme eğilimi gösterebilir.</i>
<i>Lojistik ve politik destekler kesilerek kaynaklar ülke içi kullanıma açılabilir.</i>	<i>Karşılıklı çatışmaların getirisi olarak bölgede yaşayan halk güvenliğinden endişe duyabilir ve devlet-toplum ilişkisinde güvensizlik hâkim olabilir.</i>
<i>Karakteristik özellik ve ideolojik unsurlarına göre örgütler hakkında analiz yapılabilir ve daha sonradan meydana gelmesi muhtemel örgütlerin önüne geçilebilir.</i>	<i>Örgütler uluslararası alanda başka devletlerce bir politika aracı olarak kullanılabilir.</i>
<i>Terörist faaliyetler kamuya açık şekilde yayına alınarak toplumun devletin iş ve işlemlerine yönelik önyargıları kırılabilir.</i>	<i>Mücadelede izlenen politikalar, devlet terörü söylemini meydana getirebilir.</i>
<i>Hukuk zeminine oturtulan uygulamalar ile toplumun adalete olan güveni artırılabilir.</i>	<i>Devletin sırtına hem ulusal hem de uluslararası sorumluluk yüklenebilir.</i>
<i>Karşılıklı hukuk desteği, suçluların iadesi gibi eylemler ile uluslararası arenada iş birliği sağlanabilir.</i>	<i>Devletin mücadeleye ayırdığı kaynaklar yüksek maliyetlere ulaşabilir ve diğer kaynakların mücadeleye yönlendirilmesi gerekebilir.</i>
<i>Ekonomik, sosyal, kültürel, siyasî ya da idarî alanlarda normal şartlarda yapılması zor olan reformlar için daha rahat bir altyapı hazırlayabilir.</i>	<i>İzlenen mücadele doğrultusunda yurtdışında barınan ilgili diaspora tetiklenebilir ve uluslararası kaygı oluşmasına yol açabilir.</i>

Çizelge 1’de görüldüğü üzere terörle konvansiyonel anlamda mücadele edilirken öncelikli olarak devlet, örgütü ortadan kaldırarak varlığını tam anlamıyla hissettirerek temel gereksinimlerden olan güven duygusunun inşasını sağlar yahut var olan güven duygusunu güçlendirip tazeler. Uluslararası alana güçlü bir itibar çizerek muhtaçlığının bulunmadığı mesajını verir. Müzakerenin söz konusu dahi olmadığından hareketle ilerleyen süreçlerde meydana gelebilecek terör örgütleri için caydırıcı nitelik taşıyabilir. Örgütün uluslararası alana yayılmasının önüne geçilerek nefes alabileceği tüm alanlar kısıtlanabilir ve destek görmesi engellenerek dış politika aracı olmaktan bertaraf edilebilir. Örgüt açısından şiddet kullanma durumunun meşru sayılma ihtimali ortadan

kaldırılabilir. Tüm bu güçlü yanlarının yanında, ekonomik olarak yüksek maliyetlere ulaşarak devleti yıpratır. Sürecin uzaması durumunda toplumda kaygının ve güven ortamına dair endişelerin varlığı meydana gelebilir. Manipülatif ve kirli bilgilerin yayılımı ile toplumu korkuya sevk edebilir. Mücadelenin sonunda bir müzakere masası kurulmasına karar verilirse, hem ulusal hem de uluslararası alanda daha önce verilen mücadeleler yok sayılma durumuyla karşı karşıya kalabilir ki bu devlet itibarı açısından son derece sakıncalı bir durumdur. Her ne kadar zayıf yönleri bulunsun da asimetrik savaş, devlete karşı sorgulanması söz konusu olmayan uygulamalara geçilmesine fırsat verebilir. Uluslararası arenada başat aktörlerin desteği alınarak daha güvenli bir alan inşa edilebilir. Benzer şekilde uluslararası alanda iş birliğinin artırılmasını sağlayabilir. Toplumun ilgilendiren her alanda, normal şartlara göre gerçekleştirilmesi daha zor reformlar ve kalıcı değişiklikler sağlanabilir. Milli bilinç duygusunu pekiştirerek toprak bütünlüğünü güçlendirir ve vatana bağlılığı artırabilir. Ancak göz önünde bulundurulması gereken tehdit unsurları da mevcuttur. Örneğin insanlık suçu sayılabilecek girişimlere imza atılabilir. Demokratik normlar ortadan kaldırılabilir. Sürüncemede kalan mücadele ile karşılıklı şiddet unsurlarının tırmanmasına yol açılabilir. Dış aktörlerin, örgütleri birer dış politika aracı olarak kullanılmasına sebebiyet verilebilir. Örgüt mücadelesine ayrılmış mevcut kaynakların tükenmesi ile kalkınma alanında kullanılması öngörülen kaynakların mücadeleye aktarımı söz konusu olabilir ve toplumun refah seviyesinde düşüş gözlemlenebilir. Örgüte etnik olarak bağlı yurtdışı diasporalarının duyguları tetiklenebilir ve uluslararası alanda doğrudan veya dolaylı problemler oluşmasına sebebiyet verilebilir.

Çizelge 2. Terörle Müzakere Kapsamında SWOT Analizi

Terörle Müzakerenin Güçlü Yönleri	Terörle Müzakerenin Zayıf Yönleri
<p>Örgüt ortadan kaldırılarak daha az maliyetli ve daha az zayıflatıcı bir sonuç elde edilebilir.</p> <p>Toplumun her kesiminin dikkate alındığı ve barışa yönelik adımlar atıldığı gösterilebilir.</p> <p>Devlet otoritesinin, terör örgütüne evet dedirtme ihtimali güçlü olduğundan başarıya daha yakın bir yöntem olabilir.</p> <p>Uluslararası arenada saygınlık kazanılarak hem hukuk dışı tavırlardan uzak durulmuş hem de diasporanın duyguları tetiklenmemiş olabilir.</p> <p>Legal alan yapılanmalarına fırsat verilerek silahsız mücadeleye teşvik sağlanabilir.</p> <p>Örgütün hedefleri, yapısı, ideolojisi, tarihi, kuruluşu, eylem tarzı vb. unsurlar daha yakından incelenebilir.</p> <p>Propagandaların önüne geçilerek örgütün kaynak, eylem, katılımcı ve güç kazanması önlenir.</p> <p>Barışçıl tutumlar ile üst kademe yöneticilerinden barış yanlısı olanlar çekilerek yapısal etki sağlanabilir.</p> <p>Eylemlerin önce geçici, daha sonradan kalıcı bir şekilde sonlandırılması ve güven ortamının inşa edilmesi sağlanabilir.</p> <p>Örgütün dış aktörler tarafından politika aracı olarak kullanılmasının önüne geçilerek uluslararası alana mesaj gönderilebilir.</p>	<p>Herhangi bir terör örgütüne güven duyulmayacağından hareketle daha tedirgin bir ortam yaratılabilir.</p> <p>Müzakere süreç ve aşamalarını fırsat bilen terör örgütü eylemlerine güç ve örgüte katılımcı katabilir.</p> <p>Mücadele esnasında yıpranan hatta bitirilme noktasına gelen örgüt ile müzakere, süreç sonrası yeni çatışma için hazırlık fırsatı sunabilir.</p> <p>Sonucunun kesinlik arz etmediği bir görüşme olacağından güvensiz bir ortam inşa edilebilir.</p> <p>Örgütün başka ayaklarının da müdahil olmasıyla iki başlılık meydana gelerek masanın dağılmasına sebep olunabilir.</p> <p>Dış politika aracı olarak kullanılan örgütün cesaret toplamasına yol açabilir.</p> <p>Devletin hassas yanlarını ortaya koyarak bu tarafları hedefler haline getirebilir.</p> <p>Arabulucuların taraflar arasındaki bilgi iletimini doğru yapıp yapmadığı sorgulanır hal alarak süreci sekteye uğratabilir.</p> <p>Kapalı görüşmeler gerçekleşmeden oturuşan müzakere masaları fayda-zarar dengesinin yitirilmesine yol açabilir.</p> <p>İstekler ve taleplerin masadan evvel belirlenmediği durumlarda direkt masadan ayrılarak çatışma ortamına dönülebilir.</p>

Çizelge 2. (devamı) Terörle Müzakere Kapsamında SWOT Analizi

Terörle Müzakere Fırsatlar	Terörle Müzakere Tehditler
<p><i>Örgütün çatışmaya yakın ve uzak tarafları arasında ihtilaf oluşturarak bölünmesine yol açabilir.</i></p> <p><i>Muhalipler açısından silahlı mücadele destek görmeyeceği için görece daha akılcı adımlar atılabilir.</i></p> <p><i>Daha az maliyetle daha başarılı sonuçlara ulaşmanın yolu açılabilir.</i></p> <p><i>Örgüt sempatanları ya da müzahir şahısların desteğinin kesilmesi sağlanabilir.</i></p> <p><i>Geçici olarak silah bırakma sağlanarak devlet için zaman kazanma gerçekleşebilir.</i></p> <p><i>İstekler ve talepler doğrultusunda müzakere sürecinin başarıya ulaşım ulaşılmayacağına dair bir analiz yapılabilir.</i></p> <p><i>Azınlık olarak dışlanmış hisseden grup ya da grupların devlet içerisinde varlığının yok sayılmadığı hissedilebilir.</i></p> <p><i>Terör örgütüne, terörle müzakere edilmediği ancak birey olmalarından kaynaklı muhatap alındıkları izlenimi verilebilir.</i></p> <p><i>Uluslararası alanda hukuk dışı kabul edilebilecek tutum ve davranışlara başvurulmaksızın çözüm geliştirilebilir.</i></p> <p><i>Siyasî alanda söz sahibi olarak mücadelesine demokratik devam edebileceği gösterilerek barış ortamı tesis edilebilir.</i></p>	<p><i>Şiddet kullanımının meşru olduğu anlamına gelerek teröre prim verme ya da devletin caydırıcılığına hanel gelmesi olarak algılanabilir.</i></p> <p><i>Devletin yenilgiyi kabul ettiği düşünülerek toplum tarafından siyasetin istikrarsızlaştığı düşünülebilir.</i></p> <p><i>Ortadan kaldırılmaya çok yakın olan terör grupları silah bırakmaktan vazgeçmek sureti ile yeni talepler oluşturabilir.</i></p> <p><i>Müdahil olan tarafların da katkılarıyla negatif etkilenme imkânı tanıyabilir.</i></p> <p><i>Başarısız müzakereler şiddetin tırmanarak devam etmesine sebep olabilir.</i></p> <p><i>Örgütün meşruluğunun tanınması olarak algılanarak direkt reddedilmek suretiyle çatışmaların devam etmesine yol açabilir.</i></p> <p><i>Güç kullanmaktan vazgeçen devletin, toplum gözündeki itibarını olumsuz etkileyerek zedeleyebilir.</i></p> <p><i>Devletin sırtına hem ulusal hem de uluslararası sorumluluk yüklenebilir.</i></p> <p><i>Çoğunlukla kamuoyunun erişebileceği kaynaklardan gizli tutularak yapıldığından objektifliği sorgulanabilir vaziyete gelebilir.</i></p> <p><i>Devlet dışı aktörlerin dahil edilmesiyle örgütlerin dış politika aracı olarak kullanılma ihtimali yükselebilir.</i></p>

Çizelge 2 incelendiğinde ise terör örgütlerini ortadan kaldırma yöntemi olarak müzakere alternatifine başvurulduğunda güçlü yönlerin daha az zaiyat ve maliyetten başlayarak herkesin söz sahibi olabileceğinin hissettirildiği, başarıya daha yakın olunabileceği, uluslararası alanda kazanılacak saygınlık ihtimalinin üst seviyede olduğu ve yurtdışı diasporanın tetiklenmesi olasılığının düşürüldüğü, örgütün üst kademe yöneticilerinden savaş yanlısı olmayanların kazanılabildiği, propaganda çalışmalarının engellenerek örgüte katılımcı, lojistik ya da ekonomik desteklerin azalmasının sağlanabildiği bir ortam oluşturulabilmektedir. Bununla beraber toplumda terör örgütüne yönelik bir güven duyulmasının yanlış olduğu

kanısına varılabileceği, örgütler açısından çatışmalara ara vermenin fırsat bilinerek bu fırsattan istifade edebileceği, mücadele ile yıpratılmış örgütün müzakere ile tekrar güç kazanabileceği, devletin hassas yanlarının daha detaylı öğrenilerek hedeflerin geliştirilebileceği, arabulucular tarafından aktarılacak bilgilerdeki akışın aksak olması sebebiyle sürecin sekteye uğrayabileceği vb. gibi müzakere süreçlerinin yoğun zayıf yönleri de bulunmaktadır. Ancak örgütün bölünmesi ve daha küçük parçalar halinde ortadan kaldırılması, daha az maliyetle daha başarılı sonuçlar alınması, toplumdan dışlanmış hisseden grupların varlığının göz ardı edilmemesi ve birlikteliğin gelişimine sunacağı katkıların olması, ulusal ve uluslararası alanda hukuksuz olarak nitelendirilebilecek tutum ve davranışlardan uzak durularak çeşitli çözüm yolları arayışları gibi fırsatlar da sunabilmektedir. Bilahare, devletin kullanacağı şiddete karşılık terör örgütleri de şiddet kullanmaktan kaçınmayarak bu şiddetin meşru olduğunu savunabilir, müzakereye evet denilmesi devletin boyun eğdiği anlamlarına taşınabilir, ortadan kaldırılma aşamasına gelmiş terör örgütleri silah bırakmaya yakın davranmayabilir, özellikle başarısızlıkla sonuçlanan müzakere girişimleri şiddetin tırmanmasına sebebiyet verebilir, konvansiyonel güçten uzaklaşan devletin toplum gözünde güçsüz gözükmesine yol açabilir, devletin, devlet olmaktan kaynaklanan sorumluluklarına hem uluslararası hem de ulusal alanda yeni görev ve sorumluluklar yükleyebilir, devlet dışı ulusal ve uluslararası aktörlerin müdahil olması ile süreç içerisinde veya sonrasında örgütler dış politika aracı olarak kullanılmaya başlayabilir. Bu son durumlar ise terör örgütü ile müzakere masalarında oluşabilecek tehditler olarak meydana gelmektedir. Her iki alternatif göz önüne alındığında terör örgütlerini ortadan kaldırma yöntemi olarak müzakere ve mücadele yöntemlerinin tek bir tanım çerçevesinde toplanarak ele alınması ve uygulanması mümkün olmamaktadır. Her devletin, terör örgütünü ortadan kaldırmak için sabit ve aynı strateji ile hareket etmesi söz konusu değildir. Her müzakere sonucunda örgütün silahsızlanarak eylemlerine son vereceğini söylemek yanıltıcı olacağı gibi silahlı mücadele neticesinde en verimli sonuçların alınarak örgütün silah bırakacağını ve sulh ortamının inşa edileceğini söylemek de yerinde olmayacaktır. Bunların yanı sıra barışın kalıcı olacağı da önceki örneklerde görüldüğü üzere herhangi bir netlik taşımamaktadır. Ancak çeşitli benzerlikleri barındırmakla beraber karakteristik anlam başta olmak üzere, birçok alanda değişiklik gösteren etnik-ayrılıkçı terör örgütlerini ortadan kaldırma

stratejilerinden, “silahlı konvansiyonel mücadelenin” günümüzdeki en kullanışlı alternatifi “demokratik müzakere” olarak görülmektedir. İlgili noktadan hareketle yer, zaman, kişi, müzakere şekli vb. olgular açısından doğru seçeneklerin takip edilmesinin, müzakere alanında başarıya ulaşmanın en önemli anahtarı olduğu bir gerçektir.

XIII. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ALPTEKİN, H., (2018). **Etnik terör ve terörle mücadele stratejileri IRA, ETA, Tamil Kaplanları ve PKK**, İstanbul, Turkuvaz Haberleşme ve Yayınevi A.Ş., 1. Baskı.

ATAMAN, M., (2010). **Kuzey İrlanda: Bir Etnik ve Dini Milliyetçilik Sorunu**, (ed. Kemal İnat, Muhittin Ataman, Burhanettin Duran), Dünya Çatışmaları, Cilt 1, Ankara, Nobel Yayıncılık, Yıl 2010.

ATEŞ BURÇ, S., (2021). **Silahlı Çatışmaların Çözümü Mümkün mü? Dünyadan Örneklerle Barış Süreçleri**, içinden Afganistan Kırılğan Bir Barış İnşası, s.21-46, (ed. Görkem Tanrıverdi). Ankara, Siyasal Kitabevi.

AYDOĞAN. C., (2021). **Silahlı Çatışmaların Çözümü Mümkün mü? Dünyadan Örneklerle Barış Süreçleri**, içinden KOSOVA: Etnik Güvenlik İkilemi Örneği, s.193-206, (ed. Görkem Tanrıverdi). Ankara, Yıl 2021, Siyasal Kitabevi.

AZAR, E., (1990). **The Management of Protracted Social Conflict: Theory and Cases**, Maryland: Dartmouth, 1990, s.8.

BAL İ. (2009). **Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele**, Türkiye’de Terörle Mücadele: PKK Örneği (der.) İhsan Bal ve Süleyman Özeren, 17-77. (USAK), Ankara, 2010.

BAL, İ., ve ÖZEREN, S. (2009). **Uzakdoğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele**, International Strategic Research Organization (USAK), (Vol. 1), Ankara, 2009.

BAL, İ., (2006). **Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?, (der.), İhsan BAL, Ankara, USAK Yayınları, 2006, ss.7-24.

- BEBLER, A., (2015). **Frozen Conflicts**, “The Serbia-Kosovo Conflict”, in Europe, Almanya: Verlag Barbara Budrich, Yıl 2015, s.151.
- BLOOM, M. M., (2005). **Dying to Kill: The Allure of Suicide Terror**, New York: Columbia University Press, 2005.
- BROIN, E.O., (2009). **Sinn Fein and The Politics of Left Republicaism**, Londra, Pluto.
- BROOKS, A.W., (2022). **Harvard Business Review Press**, Duygular ve Müzakere Sanatı”, (Çev. GÖKTEM L.), İstanbul, Optimist Yayın. (Orijinal Yayın Tarihi, 2015. Orijinal Yayıncı On Negotiation).
- BURGESS, M. (2012). **Multinational Federalism: Problems and Prospects** Multinational Federalism in Multinational Federation, Eds. Michael Seymour and Alan-G. Gagnon, Basingstoke, New York, Palgrave Macmillan, Yıl 2012, s.35.
- BURLEIGH, M., (2007). **Sacred Causes: The Clash of Religion and Politics**, From The Great War To The War On Terror, Harper Collins.
- CHADWICK, E., (1996). **Self Determination, Terrorism, and the International Humanitarian Law of Armed Conflict**, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague, 1996 ss.98-99.
- CLARENCE, W., (2007). **Ethnic Warfare in Sri Lanka and The UN Crisis**, London: Pluto Press.
- CLEVELAND, W. L., (2000), **A History of the Modern Middle East** (London: Westview Press).
- CLEVELAND, W.L. and BUNTON, M., (2009). **A History of Modern Middle East**, Boulder, Westview Press, 2009, ss.240-243.
- COHEN, S.B., **Geography and Politics in a World Divided**, Oxford University Press, USA, 1974, 63-65.
- CORLEY, C. L., (2012). **The Liberation Tigers of Tamil Eelam**, (ed. Michael Freeman), Financing Terrorism: Case Studies, GBR: Ashgate Publishing Group, 2012, ss.111-142.

- COUTU, D.L., (2022). **Harvard Business Review Press** Güvenlik Ağı Olmadan Müzakere, (Çev. GÖKTEM L.), İstanbul, Optimist Yayın. (Orijinal Yayın Tarihi, 2002. Orijinal Yayıncı On Negotiation).
- ÇINAR, Y., (2014). **Tamil Sorunu: Tarihsel Gelişim, Çatışma Süreci ve Çözüm**, Hükümdar Yayınları, İstanbul, 2014.
- DAVIS R. D., vd., (1997). **War in the midst of Peace**, Ethnicity, Minority and International Conflict, David Carment and Patrick James (eds.), University of Pittsburg Press, Pittsburg, 1997, ss. 148-163.
- DILLON, M., (1996). **25 Years of Terror**, Bantam Books, s.291.
- DİLMAÇ S. ve ERKAN M., (2006). **Devlet Güvenliği Terörizm ve İstihbarat**, Ankara, EGM Yayınları, 1. Baskı.
- DİNÇER, Ö., (2004). **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, İstanbul, Alfa Yayınları.
- DONOHUE, L.K., (1998). “Regulating Northern Ireland: The Special Powers Act, 1922-1972”, **The Historical Journal**, Cilt 41, Sayı 4, ss.1089-1120.
- DUGARD, J., (1999). **Liber Amicorum Mohammed Bedjaoui**, Terrorism and International Law. Consensus at Last?, in Emile Yakpo and Tahar Boumedra (eds), Kluewr Law International, 1999, s.159.
- ERGİL, D., (2001). **İnsan Hakları ve Güvenlik**, “Güvenlik ve Özgürlükler: Siyaset Felsefesi Açısından”, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yayın No 1, Ankara.
- ERİŞ, H.E., (2000). **Terörizm İncelemeleri: Teori, Örgütler Olaylar**, IRA (İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu), (ed. Ümit Özdağ, Metin Osman Öztürk), , ASAM, Yıl 2000, s.327.
- ERKEM, P. ve AĞKAYA, O., (2021). **Silahlı Çatışmaların Çözümü Mümkün mü? Dünyadan Örneklerle Barış Süreçleri**, içinden BOSNA-HERSEK Etnik Çatışma ve Uluslararası Bir Barış, s.47-80, (ed. Görkem Tanrıverdi). Ankara, Siyasal Kitabevi.

- FEENEY, B., (2002). **Sinn Fein: A Hundred Turblent Years**, Dublin, The O'brien.
- FITZDUFF, M. (2002). **Conflict Resolution Process in Northern Ireland**, Tokyo, United Nations University Press, Yıl 2002, s.1-2.
- FOSTER, R.F., (1988). **Modern Ireland 1600-1972**, Londra, **The Penguin Press**, 1988.
- FOWKES, B., (2002). **Ethnicity and Ethnic Conflict in the Post-Communist World**, New York: Palgrave, Yıl 2002, s.101.
- GILBERT, E. R. J. T., (2016). **Dünya Tarihinde Afrika Tarih Öncesinden Günümüze**, M. Demirkaya (Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- GÜRSES, E., (1997). **Ayrılıkçı Terörün Anatomisi: IRA-ETA-PKK**, İstanbul, Bağlam Yayınları, Yıl 1997.
- GÜRSES, E., (1998). **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**, İstanbul, Bağlam Yayınları, Yıl 1998.
- HELLMANN-RAJANAYAGAM, D., (1994). **The Tigers of Tamil: Armed Struggle For İdentity**, Stuttgart: Franz Steiner.
- HOFFMAN, B. (2006). **Inside Terrorism**. New York: Columbia University Press.
- HUNTINGTON, S.P., (1993). **The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century**, University of Oklohoma Press, Yıl 1993.
- JANJIC, D., (2015). **Civic and Uncivic Values in Kosovo: History, Politics, and Value Transformation**, Solving the Issue of Northern Kosovo and Regional Cooperation, S.P. Ramet, A. Simkus and O. Listhaug (eds),. Budapeşte, Central European Universty Press, Yıl 2015, ss.227.
- KEETHAPONCALAN, S.I., (2011). **Conflict and Peace Building in Sri Lanka: Caught in Peace Trap?**, The Indian Factor in The Peace Process and Conflict Resolution in Sri Lanka, der. Jonathan Goodhand, Jonathan Spencer and Benedikt Korf, Londra, Routledge, 2011, s. 41.

- KINGSBURY, D. (2011), **The Responsibility To Protect The Premise of Stopping Mass Atrocities in Our Time**, Sri Lanka, Genser, Jared and Irwin Cotler (Der.), (Oxford: Oxford University Press): 298-315.
- KINSGBURY, D., (2012). **Sri Lanka and the Responsibility to Protect: Politics, Ethnicity and Genocide**, London, New York: Roudledge.
- KOLB, D.M. and WILLIAMS, J., (2022). **Harvard Business Review Press**, Çığır Açan Pazarlık, (Çev. GÖKTEM L.), İstanbul, Optimist Yayın. (Orijinal Yayın Tarihi, 2015. Orijinal Yayıncı On Negotiation).
- KURT TOPUZ, S., (2010). **Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları**, Sri Lanka: Etnik Şiddet ve İç Savaş, (ed. Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman), İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık, Yıl 2010, ss.579-591.
- KÜÇÜKSOLAK, Ö. K., (2021). **Silahlı Çatışmaların Çözümü Mümkün mü? Dünyadan Örneklerle Barış Süreçleri**, içinden Sri Lanka: Negatif Barış Koşullarının Gölgesinde Uzlaş, s.227-237, (ed. Görkem Tanrıverdi). Ankara, Siyasal Kitabevi.
- LAÇİNER, S., (2001). **Ankara Çalışmaları**, İngiltere, Terör, Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları, ASAM, Yıl 2001.
- LAFFAN, M., (2004). **The Resurrection of Ireland: The Sinn Fein Party, 1916-1923**, Cambridge, Cambridge University.
- MACEVOY, J., (2008). **The Politics of Northern Ireland**, Political Study Guides Edinburgh; Edinburgh University Press.
- MALTHORA, D., (2022). **Harvard Business Review Press**, Müzakereyi Başlamadan Kontrol Altına Alın, (Çev. GÖKTEM L.), İstanbul, Optimist Yayın. (Orijinal Yayın Tarihi, 2015. Orijinal Yayıncı On Negotiation).
- MARKS, T. A., and Lt. Gen. (Ret.) TEJ P.S.B., (2016). **Impunity: Countering Illicit Power and Transition** “Sri Lanka: State Response to the Liberation Tigers of Tamil Eelam as an Illicit Power Structure”, der. Michelle Hughes and Michael Miklaucic, Washington: National Defense University Press, 2016.

- MARX K. ve ENGELS F., (1978). **Kuzey İrlanda ve İRA Silahlı Mücadeleden Siyasal Çözüme**, Ireland and The Irish Question, Dixon R., 1978. s.28 (Nakleden Levent Özçağatay), Papirüs Yayınevi.
- METKİN, K. ve ÇEMREK M., (2013). **Barışı Konuşmak**, içinden Kuzey İrlanda: Bitmeyen Bir Barış Hikayesi, (ed. Nezir Akyeşilmen). ODTÜ Yayınları, s.278-294.
- MOORCRAFT, P., (2012). **Total Destruction of the Tamil Tigers, The Rare Victory of Sri Lanka's Long War**, Barnsley: Pen and Sword, 2012.
- MULHOLLAND, M., (2002). **Northern Ireland A Very Short Introduction**, New York, Oxford University.
- MULHOLLAND, M., (2002). **The Longest War: Northern Ireland's Troubled History**, Oxford, Oxford University Press, Yıl 2002, s.69.
- NISSAN, E., STIRRAT, R. L., and SPENCER, J., (1990). **The generation of communal identities**, Sri Lanka: History and the Roots of Conflict. 19-44.
- O'BALLANCE, E. (1989). **The Cyanide War: Tamil Insurrection in Sri Lanka 1973–88**, Londra: Brassey's.
- O'GRADA, C., (1999) **Black '47 and Beyond: The Great Irish Famine in History, Economy and Memory**, Princeton University Press, New Jersey.
- ORJUELA, C., (2008). **The Identity Politics of Peace Bulding: Civil Society In War-Torn Sri Lanka**, USA: Sage Publications.
- ÖZKAN, M., (2013). **Gelişmekte Olan Ülkelerde Siyaset**, Afrika: Güney Afrika Örneği, B. Akgün (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ÖZTÜRK, E.Ç., (2021). **Silahlı Çatışmaların Çözümü Mümkün mü? Dünyadan Örneklerle Barış Süreçleri**, içinden İSRAİL-FİLİSTİN: Çatışma Çözümleri, Barış Sürecindeki Sorunlar ve Sürece Yaklaşımlar, (ed. Görkem Tanrıverdi). Ankara, Siyasal Kitabevi.
- PEEBLES P., (2006). **The History of Sri Lanka**, Westport: Greenwood Press.

- POWELL, J., (2014). **Teröristlerle Konuşmak: Silahlı Çatışmalar Nasıl Sona Erdirilir?** (Çev. Nuray Önoğlu), İstanbul: Kural Dışı Yayıncılık.
- RAUNE, J. and TODD, J., (1996). **The Dynamics of Conflict in Northern Ireland: Power, Conflict and Emancipation**, Cambridge, Cambridge University Press, Yıl 1996, s.49.
- ROTBURG, R., (1999). **Creating Peace in Sri Lanka: Civil War and Reconciliation**, Brookings Institution Press.
- SAIDEMAN S., (2001). **The Ties That Divide: Ethnic Politics, Foreign Policy and International Conflict**, Columbia University Press, New York, 2001, s. 23-24.
- SEBENIUS, J.K., (2022). **Harvard Business Review Press**, “Müzakerede Yalnızca Etkin Olmayı Önemseyenlerin Altı Alışkanlığı”, (Çev. GÖKTEM L.), İstanbul, Optimist Yayın. (Orijinal Yayın Tarihi, 2001. Orijinal Yayıncısı, On Negotiation).
- SUMATRA B., (2007). **Contested Lands: Israel-Palestine, Kashmir, Bosnia, Cyprus and Sri Lanka**, USA: Harvard University Press, 2007.
- ŞEN, O., (2021). **Silahlı Çatışmaların Çözümü Mümkün mü? Dünyadan Örneklerle Barış Süreçleri**, içinden KUZZEY İRLANDA: Bölünmüş Bir Adada Barışa Giden Yol, (ed. Görkem Tanrıverdi). Ankara, Siyasal Kitabevi, ss.209-224.
- ŞENOCAK, H.E., (2006). **Avrupa Terör Örgütleri ve Ülke Uygulamaları**, Ankara: Platin Yayınları, Yıl 2006, s.89.
- TAMBIAH, S. J., (1986). **Sri Lanka: Ethnic Fratricide and the Dismantling of Democracy**, London, I. B. Tauris and Co. Ltd.
- TANRIVERDİ, G., (2017). **Silahlı Çatışmaların Çözümü Mümkün mü? Dünyadan Örneklerle Barış Süreçleri**, içinden *FİLİPİNLER: Mindanao Barış Süreci*, s.81-105, (ed. Görkem Tanrıverdi). Ankara, Yıl 2021, Siyasal Kitabevi.
- TANRIVERDİ, G., (2021). **Silahlı Çatışmaların Çözümü Mümkün mü? Dünyadan Örneklerle Barış Süreçleri**, içinden *Giriş: Barış Süreci Nedir?* s.17-19, (ed. Görkem Tanrıverdi). Ankara, Siyasal Kitabevi.

- TEPECİKLİOĞLU, A.O., (2021). **Silahlı Çatışmaların Çözümü Mümkün mü? Dünyadan Örneklerle Barış Süreçleri**, içinden GÜNEY AFRİKA: Aphertheid Rejiminin Sonu ve Müzakereli Geçiş, s.107-125, (ed. Görkem Tanrıverdi). Ankara, Siyasal Kitabevi.
- THOMPSON, L. (2012). *The Mind and Heart of the Negotiator*, (5th ed.) Pearson Education, 1998.
- THOMPSON, L.M., (2001). **A History of South Africa**, Londra, Yale University Press, Yıl 2001.
- VICKERS, M., (1998). **Between Serb and Albanian: A History of Kosovo**, New York, Columbia University Press.
- WHALEY EAGER, P., (2008). **From Freedom Fighters to Terrorists, USA**, Ashgate Publishing Group.
- WICKREMESEKERA, C., (2016). **The Tamil Separatist War in Sri Lanka**, Yeni Delhi: Routledge India.

MAKALELER

- ABDURRAHMANLI, E., (2019). “Küreselleşme Olgusuyla Birlikte Büyüyen Terörizm”, **Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, Yıl 2019, ss.93-119.
- AKTOPRAK, E., (2015). “Din ve Millet: Kuzey İrlanda Örneğinde Bir Azınlık Milliyetçiliği Olarak Katoliklik”, **Alternatif Politika Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, Yıl 2015, ss.329-349.
- ALEJANDRO, W. N. S., (2008). “A War Of Attrition: Sri Lanka and the Tamil Tigers.” **Small Wars and Insurgencies** 19/4, 2008.
- ARSLAN, İ., (2014). “Kosova Sorunu: Tarihsel Perspektiften Bir Değerlendirme”, **Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt 0, Sayı 15, Yıl 2009, ss.45-67.
- ARTHUR, P., (1999). “Peer Learning: Northern Ireland as a Case Study”, New York, **Carnegie Corporation on Preventing Deadly Conflict**, 1999.

- AYHAN, H., (2008). “Kosova’nın Bağımsızlığı Sürecinde Uluslararası Güçlerin ve Türkiye’nin Tutumu”, **Avrasya Etüdleri**, Cilt 33, Sayı 1, Yıl 2008, ss.113-134.
- AZARKAN, E., (2009). “11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Dönemde Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Terörizm Konusundaki Tutumu”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 12-13, Sayı 16-17-18-19, Yıl 2009, ss.45-68.
- BAHARÇİÇEK, A., (2000). “Etnik Terör ve Terörle Mücadele Sorunu”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, Yıl 2000, ss.11-27.
- BAILEY, D. P., “Rampant Lions: The Buddhist Response to Violence in Sri Lanka”, *Lampda Alpha Journal*, Cilt 37, Yıl 2007, ss. 12-22.
- BAPAT, N. A. (2005). “Insurgency and the Opening of Peace Processes” **Peace Research**, Cilt 42, Sayı 6, ss.669-717.
- BAYRAKTAR, G., (2007). “Asimetrik Tehdit Kavramı ve Uluslararası Güvenliğe Yansımalar”, **Stratejik Boyut Dergisi**, Cilt 3, Sayı 4, Yıl 2007, ss.18-22.
- BİLGÜ, İ., (1988). “Kuzey İrlanda: Özgürlük Savaşı mı?”, **Dış Politika**, Sayı 3, Yıl 1988, ss.36-45.
- BLOOM, M. M., (2003). “Ethnic Conflict, State Terror and Suicide Bombing in Sri Lanka”, **Civil Wars**, Cilt 6, Sayı 1, ss.54-84.
- BOYLAN, B., (2014). “What Drives Ethnic Terrorist Campaigns? A View at the Group Level of Analysis”, **Conflict Management and Peace Science**, ss.1-23.
- BUZAN, B., (2008). “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 5, Sayı 18, Yıl 2008, ss.107-123.
- BÜYÜKTAVŞAN, Z.H., (2021). “Güney Afrika’daki Irkçı Aphertheid Rejimi: 1948-1994”, **Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, Yıl 2021, ss.26-41.

- BYMAN, D., (1998), “The Logic of Ethnic Terrorism”, **Studies in Conflict and Terrorism**, Cilt 21, Sayı 2, Yıl 1998, ss.149-169.
- ÇAĞDAŞ, C. ve KUTLU, E., (2021). “İrlanda Sorunu’nun Tarihsel Kökleri ve Brexit Sonrası İrlanda Sorunu: Birleşik Krallık mı? Birleşik Bir İrlanda mı?”, **International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)**, Cilt 12, Sayı 44, Yıl 2021, ss.365-383.
- ÇAĞRI, E., (2001). “Filistin-israil Barış Süreci Nereye Gidiyor”. **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 56, Sayı 2, Yıl 2001 ss.173-180. DOI: 10.1501/SBFder_0000001827
- ÇAPAN, F., (2020). “Askeri Zafer Barış Getirir mi? Sri Lanka Örneği”, Çatışma Çözümü ve Barış İnşası Deneyimleri Serisi 2, **Diyarbakır Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (DİSA)**, Diyarbakır.
- ÇELİK, F. (2013). “Erken Dönem Fransız Cumhuriyetçiliğinin İlliberal Yönleri: Tarihsel ve Teorik Bir Analiz”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Sayı 71, Yıl 2013, ss.107-122.
- ÇINAR, Y., (2014). “Barışa Giden Yolda Başarısız Müzakere Örneği: Sri Lanka Hükümeti – LTTE Görüşmeleri”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Sayı 75, Yıl 2019, ss. 31-50.
- ÇOMU, A.E., (2020). “Afganistan’da Devlet İnşası ve Dinin Rolü Kuruluşta Abdurrahman Han’ın Yönetiminin Sonuna Kadar Afgan Devlet Yapısı”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 75, Sayı 2, Yıl 2020, ss.363-390.
- DARINI, R-S., (2009). “Transnational Peace Building and Conflict: Lesson from Aceh, Indonesia, and Sri Lanka”, **Journal of Social Issues in Southeast Asia**, Cilt 24, Sayı 2, Yıl 2009, ss.211-235.
- DEĞİRMENCİ, G., (2011). “Batı Şeria Duvarı ve Uluslararası Hukuk”, **Bilge Strateji Dergisi**, Cilt 2, Sayı 4, Yıl 2011 ss.203-223.
- DEMİRDÖĞEN, O., (1997). “SWOT Analizi ile Üretim Stratejilerinin Geliştirilmesi”, **Verimlilik Dergisi**, Milli Produktivite Merkezi Yayını, Cilt 1, Sayı 11, Yıl 1997, ss.113-124.

- DEVOTTA, N., (2005). "From Ethnic Outbidding to Ethnic Conflict: The Institutional Bases for Sri Lanka's Separatist War", **Nations and Nationalism**, Cilt 11, Sayı 1, Yıl 2005, ss.141-159.
- DEVOTTA, N., (2007). "Sinhalese Buddhist Nationalist Ideology: Implications for Politics and Conflict Resolution in Sri Lanka." **Policy Studies** 40. Washington: East-West Center, 2007.
- DEVOTTA, N., (2009). "Liberation Tigers of Tamil Eelam and the Lost Quest for Separatism in Sri Lanka." **Asian Survey** 49/6, 2009.
- DUNCAN, A., (1995). "Land for Peace: Israel's Choice", **Israel Affairs**, Cilt 2, Sayı 1, Yıl 1995, ss.59-72.
- ERDOĞAN, İ., (2013). "Terörle Mücadele Stratejileri Bağlamında 'Müzakere': Türkiye Örneği", **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, Yıl 2013, ss.347-392.
- GANGULY, S. "Ending Sri Lankan Civil War." Daedulus, **Journal of the American Academy of Arts and Sciences** 147/1, 2018.
- GOFAS, A., (2012). "'Eski' Terörizm 'Yeni' Terörizme Karşı: İsim Ne İfade Ediyor?" **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 32, Yıl 2012, ss.17-32.
- GOODHAND J. and WALTON, O., (2009). "The Limits of Liberal Peacebuilding? International Engagement in the Sri Lankan Peace Process," **Journal of Intervention and Statebuilding**, 3:3, 2009.
- GUELKE, A. (2008). "Negotiations and Peace Processes", DARBY J, and GINTY R. M. içinde, **Contemporary Peacemaking** London: Palgrave Macmillan.
- GÜNARSLAN, H., (2020). "Güney Afrikada'da İngiliz-Boer Savaşı ve St. Helena Adası'ndaki Boer Esir Kampları", **Akademi Sosyal Bilimler Dergisi (ASBİDER)**, Cilt 7, Sayı 20, Yıl 2020, ss.6-26.
- GÜNEŞ, E., (2019). "Terörizmle Mücadelede Yeni Bir Trend Olarak Terör Örgütleriyle Görüşme Tekniği: PKK/KCK Örneği", **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, Yıl 2019, ss.266-286.

- GÜVEN LULACI, Z.G., (2016). “Çatışma Yönetimi ve Kuzey İrlanda Sorunu”, Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Konya.
- HALİS, A., (2015). “Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler’in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt 11, Sayı 21, Yıl 2011 ss.117-147.
- HATZOPOULOS, P., (2003). “All that is, is nationalist”: Watern imaginings of the Balkans since the Yugoslav wars”, **Journal of Southern Europe and the Balkans**, Cilt 5, Sayı 1, Yıl 2003, s.29.
- HELLMANN-RAJANAYAHAM, D., (1998). “The Tamil Militants- Before the Accord and After,” **Pacific Affairs**, 61/4, 1998.
- HENNAYAKE, S. K., (1989). “The Peace Accord and The Tamils in Sri Lanka”, **Asian Survey**, Cilt 29, Sayı 4, ss.401-415.
- HÖGLUND, K. and SVENSSON I., (2009). “Mediating between tigers and lions: Norwegian peace diplomacy in Sri Lanka’s civil war”, **South Asia**, 17:2, ss.175-191.
- İŞERİ, R., (2020). “Türkiye’de Çevresel Terör: PKK Terör Örgütü Örneği”, **Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi**, Cilt 3, Sayı 4, Yıl 2020, ss.197-207.
- KANAT, S., KODAMAN T., İREN, A.A., (2016). “İnsani Güvenlik ve Terörizmle Mücadele”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 21, Sayı 2, Yıl 2016, ss.567-588.
- KARA, F., (2012). “Birleşik Krallık Avam Kamarası Çalışma Usul ve Esasları Üzerine”, **Yasama Dergisi**, Cilt 21, ss.7-50.
- KARAAĞAÇ, Y., (2019). “Terörizmle Mücadele Yöntemleri: İngiltere ve Kolombiye Örneği”, **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)**, Cilt 6, Sayı 1, Yıl 2019, ss.231-242.
- KATILMIŞ, C., ARPACI, I. ve ÖZDEMİR F.N., (2022). “Terörizmle Mücadele Kapsamında Türkiye, İngiltere ve İspanya’nın Karşılaştırılması”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 19, Sayı 2, Yıl 2022, ss.871-888.

- KEARNEY, R. N., (1983). "The Political Party System in Sri Lanka." **Political Science Quarterly** 98/1, Bahar 1983.
- KEARNEY, R. N., "Ethnic Conflict and the Tamil Separatist Movement in Sri Lanka." **Asian Survey** 25/9, Eylül 1985.
- KEARNEY, R. N., "Language and the Rise of Tamil Separatism in Sri Lanka." **Asian Survey** 18/5, 1978.
- KONCAGÜL, İ., (2021). "Terörizmin Unutulan Yüzü: Devlet Terörizmi", **Savunma Bilimleri Dergisi**, Sayı 39, Yıl 2021.
- KURTILLA M., MAUNO P., KANGAS J., and KAJANUS, M., (2000). "Utilizing the Analytic Hierarchy Process (AHP) in SWOT Analysis- A Hybrid Method and Its Application to a Forestcertification Case", **Forest Policy and Economics**, Cilt 1, Sayı 1, Yıl 2000, ss.41-52.
- KUUSISTO-ARPONEN, A-K., (2001). "Theend of Violence and Introduction of 'Real' Politics: Tersions in Peaceful NorthIreland", **Geografiska Annaler**, Cilt 83B, Sayı 3, Yıl 2001, ss.121-130.
- KÜÇÜKSOLAK Ö. K., (2009). "Hindistan'ın Sri Lanka'daki Tamil Etnik Grubunun Siyasallaşması Sürecine Yönelik Yaklaşımının Bölgesel Güç Rolü Kapsamında İncelenmesi", **Güvenlik Stratejileri**, Sayı 17, Yıl 2009, ss.157-200.
- KÜÇÜKSOLAK, Ö. K., (2012). "Siyasallaşma Sürecindeki Etnisitelerin Bölgesel Güçlere Bakışı: Tamil Etnisitesi-Hindistan Örneği", **21. Yüzyılda Sosyal Bilimler**, Sayı 1, Yıl 2012 s.123.
- LECAMWASAM, H. M., (2014). "India's 'Unwarranted Intervention in an Island's Ethnic Question: The Role of Liberation Tigers of Tamil Eelam in Indo-Sri Lanka Relations." **Journal of South Asian Studies** 2/1, 2014
- LINDEN, J., "After the Tigers: Moving Beyond the Legacy of Violence in Sri Lanka." Michigan **Journal of Public Affairs** 6/2, 2009.
- McCONNEL, D., (2008). "The Tamil people's right to self-determination." **Cambridge Review of International Affairs** 21/1, 2008.

- MCVEIGH, R. and ROLSTON, B., (2007). “From Good Friday to Good Relations: Sectarianism, Racism and the North Ireland State”, **Race and Class**, Cilt 48, No 4, Yıl 2007, ss.492-518.
- MHARAPARA R. and BANGDIZA L.B., (2014). “Asymetric Warfare: Experiences, Perspectives, Inkling and Challenges with a Focus on Zimbabwe”, **Brazilian Journal of Strategy and International Relations**, Sayı 3, Sayı 5, Yıl 2014, ss.97-115.
- MISHAL, S. and MORAG, N., (2002). “Political Expectations and Cultural Perceptions in the Arab-Israel Peace Negotiations”, **Political Psychology**, Cilt 23, Sayı 2, Yıl 2002, ss.325-353
- MORGAN-JONES E., STEFANOVIC D. and LOIZIDES N., (2020). “Citizen Endorsement of contested peace settlements: public opinion in post-Dayton Bosnia”, **Democratization**, Yıl 2020, s.12.
- NEGGASH, M.H., (2013). “Ethnic Identity and Conflict: Lessons From the Kosovo Crisis”, **Turkish Journal of International Relations**, Cilt 12, Sayı 1, Yıl 2013, ss. 65-76.
- OBERST, R. C., (1988). “Federalism and Ethnic Conflict in Sri Lanka.” Publius: **The Journal of Federalism** 18/3.
- ODUNCU, T., (2019). “1999 Kosovo Krizi ve NATO’nun Kosovo Müdahalesi”, **Bucak İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, Yıl 2019, ss.1-15.
- ÖZER, M. (2022). “Dünyanın Farklı Bölgelerinde Terörizm: ETA, IRA ve PKK Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması”, **Cappadocia Journal of Area Studies**, Cilt 4, Sayı 1, Yıl 2022, ss.87-111.
- ÖZKOÇ, Ö., (2009). “Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin-İsrail Sorunu”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 64, Sayı 3, Yıl 2009, ss.167-195.
- ÖZKÖSE, H., ARI, S., ÇAKIR, Ö., (2013). “Uzaktan Eğitim Süreci için SWOT Analizi”, **Middle Eastern ve African Journal of Educational Research**, Cilt 5, Yıl 2013, ss.41-55.
- ÖZMAN, R. ve AÇIL, O., (2019). “Sicarii Örgütü ve Faaliyetleri”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt 38, Sayı 65, Yıl 2019, ss.21-42.

- ÖZTÜRK, T., (2022). “Tamil Kaplanları: Mağlubiyetin Jeopolitik Analizi”, **Akademik Hassasiyetler**, Cilt 9, Sayı 20, Yıl 2022, ss.309-335.
- PERERA, J., (1992). “Political Development and Ethnic Conflict in Sri Lanka.” **Journal of Refugee Studies** 5/2, 1992.
- PRICE, M., (2022). “The End Days of the Fourth Eelam War: Sri Lanka's Denialist Challenge to the Laws of War”, **Ethics and International Affairs**, Cilt 36, Sayı 1, ss. 65-89.
- PRUITT, D.G., (1997). “Ripeness Theory and the Oslo Talks”, **International Negotiation**, Cilt 2, Sayı 2, Yıl 1997, ss. 237-250.
- PRUITT, D.G., (2006). “Negotiation with Terrorists”, **International Negotiation**, Sayı 11, Yıl 2006, ss.374.
- PURTAŞ, F., (2002). “Yeni Boyutlarıyla Terörizm ve Dış Politika”, **2023 Dergisi**, Sayı 32.
- REÇBER, S., (2018). “Sri Lanka ve Koruma Sorumluluğu”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 73, Sayı 1, Yıl 2018, ss.157-187.
- RICHARDS, J., (2014). “An Institutional History of the Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE)”, **Graduate Institute of International and Development Studies-CCDP**.
- ROBERTS, M., (2009). “Killing Rajiv Gandhi: Dhanu's Sacrificial Metamorphosis in Death”, **South Asian History and Culture**. Cilt 1, Sayı 1, Yıl 2009, ss.25–41.
- ROSS, R. R., ve SAVADA, A. M., (1988). “Area Handbook Series. Sri Lanka, A Country Study”, **Library of Congress Washington DC Federal Research Div**.
- SAMARANAYEKE, G. (2007). “Political Terrorism of the Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) in Sri Lanka”, **South Asia: Journal of South Asian Studies**, Cilt 39 Sayı 1, ss.171-183.
- SARAÇLI, M., (2004). “Uluslararası Hukukta Terörizm”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt XI, Sayı 1-2, Yıl 2007, ss.1049-1078.

- SEDERBERG, P.C., (1995). "Conciliation as Counter-Terrorist Strategy", **Journal of Peace Research**, Cilt 32, Sayı 3, Yıl 1995, ss.295-312.
- SELVİ, H., (2011). "Terör Eylemlerine Tarihsel Bir Yaklaşım: Osmanlı Devleti'nde Ermeni Terör Eylemleri ve Yurtdışı Bağlantıları", **Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, Yıl 2011, ss.39-56.
- SEZGİN, İ. C., (2015). "The Logic of the Fight and Talk Cycle in Sri Lanka and The Final Defeat of the LTTE." **Ethnopolitics Papers** 33/3, 2015.
- SHASHIKUMAR, V. K., (2009). "Lessons from the war in Sri Lanka", **Indian Defence Review**, Cilt 24, Sayı 3, ss. 106-112.
- SOY, H.B., (2015). "Satılık İmparatorluk: Britanya İmparatorluğu'nun Tasfiyesi", **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, Yıl 2015, ss.7-32.
- STOKKE, K. ve RYNTVEIT, A. K., (2000). "The Struggle for Tamil Eelam in Sri Lanka", **Growth and Change**, Cilt 31, Sayı 2 ss. 285-304.
- ŞİMŞEK, M., (2016). "Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma", **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 54, Yıl 2016, ss.319-335.
- UYANGODA, J., (2010). "Sri Lanka in 2009: From Civil War to Political Uncertainties", **Asian Survey**, Cilt 50, Sayı 1, ss.104-111.
- VOORDE, C. V., (2005). "Sri Lankan Terrorism: Assessing and Responding to the Threat of the Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE)", **Police Practice and Research: An International Journal**, Cilt 6, Sayı 2, ss.181-199.
- WANIS-ST J. A., (2006). "Back-Channel Negotiation: International Bargaining in the Shadows (Gizli Müzakereler: Gölgede Uluslararası Pazarlıklar)", **Negotiation Journal**, Cilt 22, Sayı 2, s. 119-144.
- WAYLAND, S., "Ethnonationalist Networks and Transnational Opportunities: The Sri Lankan Tamil Diaspora." **Review of International Studies** 30/3, 2004.

- YALÇIN, E., (2016). “Terör ve Terörizmle Mücadelede Bir İç Savaşın Analizi: Sri Lanka ve Tamil Kaplanları Örneği”, **Toros Üniversitesi İİBF Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 3, Sayı 5, Yıl 2016, ss.143-183.
- YASS, S., (2014). “Sri Lanka and Tamil Tigers: Conflict and Legitimacy,” **Military and Strategic Affairs**, Cilt 6, Sayı 2, Yıl 2014, ss.65-82.
- YAYLA, A., (2015). “Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 45, Sayı 1, Yıl 1990, ss.336-385.
- YENAL, S. ve BEĞENİRBAŞ, M., (2019). “Değişen Terörizm Konseptinde Latin Amerika Ülkelerinde Terörizmin Değerlendirilmesi”, **Kara Harp Okulu Bilim Dergisi**, Cilt 29, Sayı 2, ss.203-227.
- YILMAZ, S., (2011). “11 Eylül Sonrasında ABD ve Türkiye’deki İç Güvenlik Yeniden Yapılanmalarının Karşılaştırılması”, **Çukurova Üniversitesi**, Cilt 20, Sayı 3, Yıl 2011, ss.361-380.
- ZARTMAN, W.I., (2001). “The timing of peace initiatives: Hurting stalemates and ripe moments”, **Global Review of Ethnopolitics**, Cilt 1, Sayı 1, Yıl 2001, s.8-10.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- URL-1 BABA, Y., (2022). “Bağımsız Devlete Giden Yolda İlk Adım: Paskalya Ayaklanması”, <https://irlandahaberleri.com/2022/04/18/bagimsiz-devlete-giden-yolda-ilk-adim-paskalya-ayaklanmasi/>, Erişim Tarihi: 22.03.2023
- URL-2 BBC News Türkçe, (2013). “Margaret Thatcher: Dünyanın ‘Demir Leydi’si”, https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2013/04/130408_thatcher_obit, Erişim Tarihi: 06.03.2023
- URL-3 BBC Türkçe, (2013). “Sri Lanka’da İç Savaşın İzleri: Kara Temmuz’u hatırlamak”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/07/130723_srilanka, Erişim Tarihi: 17.03.2023.

- URL-4 BBC Türkçe, (2020). “Binlerce İsraili Netanyahu’nun ‘Batı Şeria’yı İlhak Planını Protesto Etti”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52951047> Erişim Tarihi: 04.02.2023
- URL-5 BBC.com, (2006). “Sri Lanka forces attack reservoir”, http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/5249884.stm, Erişim Tarihi: 19.03.2023.
- URL-6 Bobbysandstrust.com, (2023). “Bobby Sands Trust”, <https://www.bobbysandstrust.com/>, Erişim Tarihi: 06.03.2023.
- URL-7 BUSH, G.W., (2001). “Address to a Joint Session of Congress and the American People”, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>, Erişim Tarihi: 03.01.2023
- URL-8 ÇALIŞKAN, G., (2021). “Avrupa’nın Kalbinde Bir Terör Örgütü: PIRA”, Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi (TERAM), <https://www.teram.org/Icerik/avrupa-nin-kalbinde-bir-terror-orgutu-pira-121>, Erişim Tarihi: 05.03.2023.
- URL-9 DAĞCI, K. ve ÇAMAN, E., (2012). “Uluslararası Çatışma Çözümleri Yaklaşımları-Müzakere ve Arabuluculuk”, https://www.researchgate.net/publication/337744108_Uluslararası_Catışma_Cozumleri_Yaklaşımları_-_Müzakere_ve_Arabuluculuk, Erişim Tarihi: 20.03.2023.
- URL-10 DARBY, J., (1995). “Conflict Northern Ireland: A Background Essay”, (der.) Seamus Dunn, *Facts of the Conflict in Northern Ireland*, Londra, Macmillan Press, Yıl 1995. <https://cain.ulster.ac.uk/othelem/facets.htm> Erişim Tarihi: 14.02.2023
- URL-11 DEMİR, C.K., (2019). “Terörizm ve Terörizmle Mücadele”, Güvenlik Yazıları Serisi, Sayı 26, Yıl 2019. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/TerorizmTerorizmleMucadele_CKDemir_v.1.pdf Erişim Tarihi:10.02.2023
- URL-12 Demokratik Gelişim Enstitüsü, (2013). “Hayırlı Cuma Anlaşması”, Birleşik Krallık, Aralık 2013.

<https://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2014/02/TURKISH-PDF.pdf> Erişim Tarihi: 08.01.2023

URL-13 DEVIN, F., (2009). “The Role of International Actors in Mitigating Mass Killings: The Case of Sri Lanka, 1980-2009”, https://www.academia.edu/28899470/The_Role_of_International_Actors_in_Mitigating_Mass_Killings_The_Case_of_Sri_Lanka_1980_2009, Erişim Tarihi: 17.03.2023.

URL-14 D-Maps, (2023). “Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı”, https://d-maps.com/carte.php?num_car=11708&lang=en, Erişim Tarihi: 10.06.2023

URL-15 D-Maps, (2023). “Kuzey İrlanda”, https://d-maps.com/carte.php?num_car=18260&lang=en, Erişim Tarihi: 10.06.2023

URL-16 D-Maps, (2023). “Sri Lanka”, https://d-maps.com/carte.php?num_car=26910&lang=en, Erişim Tarihi: 10.06.2023

URL-17 Eğitim İrlanda, (2023). “İrlanda Nüfusu”, <https://egitimirlanda.com/haber/irlanda-nufusu/>, Erişim Tarihi: 05.03.2023

URL-18 Elazığ Emniyet Müdürlüğü, (2022). “Terör ve Terörizm”, <https://www.elazig.pol.tr/teror-ve-terorizm>, Erişim Tarihi: 15.12.2022

URL-19 Etimoloji Türkçe (2022). “Mücadele”, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/m%C3%BCcadele>, Erişim Tarihi: 18.12.2022

URL-20 Euronews, (2021). “Afganistan’da 20 Yıllık ABD İşgali Döneminde Kaç Kişi Hayatını Kaybetti?”, <https://tr.euronews.com/2021/08/31/afganistan-da-20-y-ll-k-abd-iskali-doneminde-kac-kisi-oldu#:~:text=66%20bin%20Afgan%20asker%20%C3%B6ld%C3%BC>

,ise%201144%20asker%20hayat%C4%B1n%C4%B1%20kaybetti,

Erişim Tarihi: 06.01.2023

URL-21 HAMSİCİ, M., (2013). “Kuzey İrlanda barışının mimarı BBC Türkçe’ye konuştu”,

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/01/130116_peace_process_9_mitchell, Erişim Tarihi: 08.03.2023

URL-22 HAMSİCİ, M., (2013). “Kuzey İrlanda deneyimi: 25 yıllık çatışma, 13 yıllık barışma”,

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/01/130115_peace_process_8, Erişim Tarihi: 08.03.2023

URL-23 HARRIS, S., (2010). “Humanitarianism in Sri Lanka: Lessons Learned?”, Feinstein International Center, Yıl 2010.

<https://fic.tufts.edu/assets/Sri-Lanka-Briefing-Paper.pdf>, Erişim Tarihi: 19.03.2023.

URL-24 HELVACIKÖYLÜ, G., (2007). “Terör Nedir?”, TASAM Yayınları, 2007. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/515/teror_n Erişim Tarihi: 06.12.2022

URL-25 History.com, (2020). “Irish Republican Army: Timeline”, <https://www.history.com/topics/21st-century/irish-republican-army>,

Erişim Tarihi: 05.03.2023

URL-26 HOOLE, M.L.L. and SRITHARAN, K., (2000). “History of The Organisation”, <https://uthr.org/history.htm>, Erişim Tarihi: 18.03.2023.

URL-27 HULL BRYSON C., and SIRILAL R., (2011). “Sri Lanka says avoiding civilian deaths was ‘impossible’”,

<https://www.reuters.com/article/idINIndia-58562720110801>, Erişim Tarihi: 19.03.2023.

URL-28 Hürriyet, (2001). “13 Yılda 16 Otobüse Saldırı”, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/13-yilda-16-otobuse-saldiri-39226230>,

Erişim Tarihi: 03.02.2023

URL-29 “IDB Başkanı Büyükelçi AKAY, Bangsomoro barış sürecini değerlendirdi”, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/idb->

baskani-buyukelci-akay-bangsamoro-baris-surecini-
degerlendirdi/2502128, Erişim Tarihi: 22.01.2022

- URL-30 Internet Archive, (2023). “Recorded figures of Arrests, Killings, Disappearances, Rapes, Displacements and Injuries to Tamils in the North East, Colombo and other regions (1956-2004).”, https://web.archive.org/web/20191010101613/http://www.tchr.net/50_year_arrest_kill.htm, Erişim Tarihi: 14.03.2023.
- URL-31 İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (2023). “İrlanda Ülke Profili”, <https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-i-irlanda/>, Erişim Tarihi: 01.03.2023
- URL-32 İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (2023). “Kosova Ülke Profili”, <https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-i-kosova/>, Erişim Tarihi: 14.02.2023
- URL-33 İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (2023). “Sri Lanka Ülke Profili”, <https://www.insamer.com/tr/ulke-profil-i-sri-lanka/>, Erişim Tarihi: 07.03.2023
- URL-34 İnternethaber.com, (2010). “Konuşmaktan Kaçan Savaşa Ortaktır”, İnternet Haber, <https://www.internethaber.com/konusmaktan-kacan-savasa-ortaktir-307450h.htm>, Erişim Tarihi: 06.03.2023.
- URL-35 KADRIAJ, S., (2008). “Kosova Sorunu”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/79907/227986.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- URL-36 Kaplan, H., (2011). “Büyük Kararların Adamı: Gerry Adams”, Yeni Şafak Gazetesi, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hilal-kaplan/buyuk-kararlarin-adami-gerry-adams-30087>, Erişim Tarihi: 06.03.2023.
- URL-37 KARAAĞAÇLI, A., (2010). “Sri Lanka ve Etnik Çatışma”, Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi-Turan SAM, <https://www.turansam.org/makale.php?id=1729>, Erişim Tarihi: 17.03.2023

- URL-38 MACMANUS, S. (1907). “Sinn Fein”, North American Review, Cilt 185, Sayı 621, Yıl 1907, ss.825-836. <https://www.jstor.org/stable/25105964>
- URL-39 MITCHELL, J. G., (1999). “Making Peace”, <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/first/m/mitchell-peace.html>, Erişim Tarihi: 07.03.2023
- URL-40 NAR, İ. U., (2016). “Kuzey İrlanda’da barışa giden engebeli yol”, <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2016/07/01/kuzey-irlandada-barisa-giden-engebeli-yol/>, Erişim Tarihi: 07.03.2023
- URL-41 NAR, İ.U., (2016). “Kuzey İrlanda’da Barışa Giden Engebeli Yol”, <https://bilimvegelecek.com.tr/index.php/2016/07/01/kuzey-irlandada-barisa-giden-engebeli-yol/>, Erişim Tarihi: 05.03.2023
- URL-42 NORAD., (2014). “Sri Lanka”, <https://norad.no/en/front/countries/asia-and-oceania/sri-lanka/>, Erişim Tarihi: 18.03.2023.
- URL-43 O’HEGARTY, P.S. (2010). “Sinn Fein: An Illumination”, <https://www.gutenberg.org/ebooks/34464> ‘ten erişildi. Erişim Tarihi: 22.03.2023 (Orijinal Tarih 1919).
- URL-44 OLGUN, K., (2007). “Türk Basınında 1967 Arap İsrail Savaşı”, 38. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, ss.2231-2255. <https://www.ayk.gov.tr/pdf> Erişim Tarihi: 01.02.2023
- URL-45 RAJASINGHAM, K. T., (2000). “Sri Lanka: The Untold Story Chapter 44”, <https://sangam.org/sri-lanka-the-untold-story-chapter-44/>, Erişim Tarihi: 18.03.2023
- URL-46 ROTH, H. and DOMROES, M., (1998). Sri Lanka: Past and Present, Archaeology, Geography, Economics; selected papers on German research. Weikersheim (Germany), Margraf. <http://www.loc.gov/catdir/toc/fy032/995221079.html>.
- URL-47 SELÇUK, S., (2013). “Dünya Tarihine Atılmış Bir Virgül: Margaret Thatcher”, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dunya-tarihine-atilmis-bir-virgul-margaret-thatcher-22995673>, Erişim Tarihi: 06.03.2023

- URL-48 SEVİM, O, U., (2017). “Birleşmiş Milletlerin Küresel Terörizm ile Mücadele Algısı Çerçevesinde Türkiye”, https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2622020090228o_utkusevim.pdf, Erişim Tarihi: 04.03.2023
- URL-49 SMITH, A. N., (2010). “Understanding Sri Lanka’s Defeat of the Tamil Tigers”, National Defence University, https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-59/jfq-59_40-44_Smith.pdf?ver=8NrZ-_3wIjxkUc7YJqVKIA%3D%3D, Erişim Tarihi: 20.03.2023.
- URL-50 “Sri-Lanka Ülke Kimliği”, (Ankara Ticaret Borsası Araştırma Raporu), https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/sri%20lanka%20121.pdf, Erişim Tarihi: 07.03.2023.
- URL-51 T.C. Dışişleri Bakanlığı, (2023). “Birleşik Krallık’ın Siyasî Görünümü”, <https://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 04.03.2023
- URL-52 Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi (TERAM), (2020). “Terörizm (Genel)”, <https://www.teram.org/Icerik/etnik-terorizm-nedir-98>, Erişim Tarihi: 21.12.2022
- URL-53 The Guardian, (1999). “Timeline: a chronology of conflict”, <https://www.theguardian.com/world/1999/jan/20/balkans2> Erişim Tarihi: 08.02.2023
- URL-54 The Guardian, (2018). “Talking to the enemy: the secret intermediaries who contacted the IRA”, <https://www.theguardian.com/politics/2008/mar/18/northernireland.northernireland>, Erişim Tarihi: 06.03.2023.
- URL-55 TheGuardian.com, (2009). “Sri Lanka death toll ‘unacceptably high says UN”, <https://www.theguardian.com/world/2009/may/29/sri-lanka-casualties-united-nations>, Erişim Tarihi:19.03.2023.
- URL-56 Theirishistory.com, (2017). “The Fenians: An Overview”, <https://www.theirishstory.com/2017/03/07/the-fenians-an-overview/#.ZDPX83ZBy3A> Erişim Tarihi: 16.02.2023

URL-57 TheWashingtonPost.com, (2011). “U.N.: Sri Lanka’ crushing of Tamil Tigers may have killed 40,000 civilians”, [https://www.washingtonpost.com/world/un-sri-lankas-crushing-of-tamil-tigers-may-have-killed-40000-civilians/2011/04/21/AFU14hJE_story.html%](https://www.washingtonpost.com/world/un-sri-lankas-crushing-of-tamil-tigers-may-have-killed-40000-civilians/2011/04/21/AFU14hJE_story.html%2C), Erişim Tarihi: 19.03.2023.

URL-58 Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2022). “Müzakere”, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 04.01.2022

URL-59 Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (2022). “Mücadele”, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 18.12.2022

URL-60 Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (2022). “Terör”, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.12.2022

URL-61 Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (2023). “Dominyon”, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 04.03.2023

ANSİKLOPEDİLER

Ana Britannica, “Terörizm”, Ana Yayıncılık, İstanbul, Cilt 20, Yıl 1990, s.549.

AVCI, M., (2009). “Sri Lanka”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 37, Yıl 2009, ss.425-428. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/37/C37024145.pdf>, Erişim Tarihi: 10.03.2023

Britannica, (2023). “George Mitchell”, <https://www.britannica.com/biography/George-Mitchell>, Erişim Tarihi: 07.03.2023

Britannica, (2023). “The rise of Fenianism”, <https://www.britannica.com/place/Ireland/Social-and-religious-changes>, Erişim Tarihi: 07.03.2023

Britannica.com, (2023). “The Rise of Fenianism”, <https://www.britannica.com/place/Ireland/The-20th-century-crisis>, Erişim Tarihi: 15.02.2023.

Meydan Larousse “Terörizm”, Sabah Gazetesi, İstanbul, Cilt XIX, Yıl 1993 ss.83

TEZLER

- CEBECİOĞLU, C., (2006). “SWOT Analizi ve Bir İşletme Üzerine Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, **Gebze Üniversitesi Yüksek Teknoloji Enstitüsü**, Kocaeli.
- CUNNINGHAM, W.G. Jr., (2006). Terrorism and Conflict Resolution: Theory and Practice, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fairfax, **George Mason University**, s.397.
- DEVİRİM, B., (2006). “Strateji Formülasyonu: Swot Analizi, Kurumsal Karne, Kalite Fonksiyon Yayılımı, Sun Tzu’nun İşletme Yönetimi Stratejilerinin Bütünleştirilmesi Üzerine Bir Çalışma” Yüksek Lisans Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir.
- GİDİRİŞLİOĞLU, G., (2005). “İrlanda Ekonomik Kalkınması ve Türkiye Karşılaştırması”, Düzeltilmiş Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul 2005.
- KALAYCI, R., (2011). “11 Eylül Sonrası BM Güvenlik Konseyi Kararlarında Terörizm, Yüksek Lisans Tezi, **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**.
- KALKAN, Ö., (2011). “Etnilerin Siyasallaşması Sürecinde Bölgesel Güçlerin Rolü: Hindistan-Sri Lanka İlişkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, **T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü**, 2011.
- KAN, İ.H., (2018). “Terörle Mücadelede Güvenlikçi Yaklaşımlar; PKK ve IRA Terör Örgütleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi **İstanbul Aydın Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler**, İstanbul.
- KAYA, A., (2013). “Ulus İnşa Sürecinde Etnik Partiler: Sinn Fein ve BPD”, Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi**, Ankara, 2013.
- ÖNCÜ, Ç., (2019). “Kuzey İrlanda Sorunu: Etnik Milliyetçilik ve Kimlik”, Yüksek Lisans Tezi, **İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi**, Malatya, 2019.

SAVUT ŞİMŞEK, H., (2019). “Etnik Terör ve Kadın İntihar Saldırganları: Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları”, Yüksek Lisans Tezi, **Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yıl 2019.

TOPAL, A.H., (2004). “Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma”, Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yıl 2004, ss.1-318.

DİĞER KAYNAKLAR

Humanitarian Operation Factual Analysis (2006-2009-2011). “Ministry of Defence Democratic Socialist Republic of Sri Lanka”, July 2006-May 2009-July 2011.

International Crisis Group Asia Report, (2006). “Development Assistance and Conflict in Sri Lanka: : The Failure of the Peace Process”, Asia Report. No: 124, Yıl 2006.

International Crisis Group Asia Report, (2010). “War Crimes in Sri Lanka:”, Asia Report. No: 191, Yıl 2010.

REPORT, C., (1969). Disturbances in Northern Ireland: Report of a Comission Appointed by the Governor of Northern Ireland, <https://cain.ulster.ac.uk/hmsocameron.htm> Belfast, HMSO, 1969. Erişim Tarihi: 10.03.2023

SORBO, G. vd., (2011). “Pawns of Peace”, Evaluation of Norwegian peace efforts in Sri Lanka, 1997-2009, Rapor No: 5, Oslo, Yıl 2011.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Alper DEMİRÖZ

ÖĞRENİM DURUMU:

Ön Lisans: 2015, Polis Akademisi Başkanlığı, Adile Sadullah Mermerci Polis Meslek Yüksek Okulu, 3,56/4 Ortalama

Lisans: 2018, Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Kamu Yönetimi, 3,08/4 Ortalama

Yüksek Lisans: 2024, İstanbul Aydın Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Terörizm Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Uluslararası İlişkiler ve Terörizm Araştırmaları, 3,88/4 Ortalama

2024 YÖKDİL/1: 73,75 Puan

YAYINLAR:

DEMİRÖZ, A. (2021). “**Liberalizm ve Realizm Ekseninde Terörizm ve Güvenlik Kavramlarına Teorik Yaklaşımlar**”, 21. Yüzyılda Güvenlik ve Barışın İnşası, 1. Lisansüstü Öğrenci Konferansı, Yıl 2024, s.29, İstanbul Aydın Üniversitesi.

